

Lo poema del cor

Teodoro Baró

LO POEMA DEL COR

PER

TEODORO BARÓ

Segona edició

PREU: DOS PESSETAS

BARCELONA.
Francisco Badia, impresor, Dou, 14
1896

LO POEMA DEL COR

LO POEMA DEL COR

PER

TEODORO BARÓ

Segona edició

BARCELONA
Francisco Badia, impresor, Dou, 14
1896

Teodoro Baró

PROLECH

De recordo, ma aimía, com brillava
aquell día ditxós, en que tot teya
la vida tan joyosa, que semblava
lo somni de un infant. Tan bonich veya
lo món tot, y tot cuant me rodejava,
que fins creya que sempre agermanadas
caminavan la vida y la alegría
sens que may se vegessin separadas.
¡Qué hermós era aquell día!
Y aquellas alegrías, ¡qué allunyadas!
Es trist pel pobre cego que té closos
los ulls à la llum pura,
recordar los vistosos
colors que l' espay omplan de hermosura;

mes encara es mes trist en la anyoransa
recordar temps de joya y de gaubansa.
Vull recordar. Be sé que la amargura
del be perdut jo sento que 'm mossega
ab dent de ferro 'l cor, terrible y dura;
mes ab dalé als recorts lo cor se entrega,
puig si 'l temps, al passar, la ditxa 'ns roba,
al recordar, la essencia d'ella 's troba.
¿Qué se es fet de aquell dia,
tan hermós, ple de llum y de poesía?
Com avuy era la hora en que reposa
tot en lo món. L' aucell entre 'l ramatje
de arbres anyosos, de frondós brancatje,
quietet se estaba. De la encesa rosa
llit ne feya la abella. Las orugas
buscavan la frescor de la riereta
y arrán terra volava la aureneta.
Amagadas, porugas,
al mitx del camp las guatllas se ajocavan
y cigalas y grills tan sols cantavan.
Tot dorm la són de plenitut de vida,
dormir de somnis á que tot convida.
Ja que la herba es ben fresca y perfumada,
vull dormir la mitjdiada.
Vina, són, á contarme dels ditxosos
temps passats, la rondalla;
de aquells jorns tan hermosos,
que també somnis foren. Prest devalla,
y com mare amorosa
tú 'm gronxarás. Ja forma vaporosa
pren lo camp y la serra, y sento 'ls llassos,
són, soneta, que forman los teus brassos
¡Que ets dolsa! ¡Qué ets hermosa!
Dormí es torna al passat, que 'l somni porta
fent reviurer lo mort; y la armonía
de la ditxa sentir, que 'ns aconorta
com al trist la alegría.

. . . .

¿Qué sento? ¿Qué miro?
¿Es fret de la gebra
ó foch de la febra?
¿Somío? ¿Deliro?
¡Que horrible martiri!
¿Veig formas creadas
ó sombras forjadas
pel baf del deliri?
Ja pujan ja baixan,
ja 'l vent las esborra
batentlas com sorra;
ja 's trencan, ja encaixan,
y creixen, se aixamplan y semblan montanyas,
de bont saltan figuras terribles, extranyas,
son serps que 's retorsan, se enlairan y xiulan;
esbarts innombrables de corps que granyiulan;
panteras que botan y gats que miolan,
y gossos de llengua penjanta que udolan;
follets que per l'aire y per terra relliscan;
y ratas penadas que volan y xisclan;
y moscas boveras, de ferro las alas,
calápats viscosos ab caps de cigalas,
de grapas tallantas que agarran, fereixen;
reptils llapissosos, mosquits que brunseixen...
¡Cóm van y cóm venen! Xisclets y bruels llansan
ja fugen, rodolan; ja tornan, se atansan;
se arronsan, rebotan y topan, se estiran...
¡Son sers del deliri, que sembla delirant
Las dents carrasqueixen; ¡se juntan, se amarran
y ab bocas y grapas las carns se desgarran!
La sang brolla,
tot sorolla
ab burgits
may sentits.

Tot de sobte se enlairan flamaradas,
mes sortidas de un foch que llum no porta;
sols serveixen per fer més negra y forta

la fosca, que no esquinsan; y, esglayadas,
quedan las feras allí hont sont, clavadas.
En mitx las sombras, com rojenca taca,
surt una má que los serpents volteja,
flamejants com llampechs y ab ells fueteja
al món enter, fentlos servir de estaca,
y á cada cop deixant brinosa maca.
Si ensemps ben sotregadas se esberlessin
las montanyas més altas, y llansadas
per l' espay rodolessin, y juntadas
totas de un cop dintre del mar caiguessin
y al fer xoch los abismes aixuguessin;
si las aiguas, petant damunt la terra,
ab sa bullenta escuma la cubrissin
y milions de volcans plegats se obrissin
esbotzant, á manera de desferra,
des las ciutats fins la enlairada serra,
tal burgit sols quietut fora esglayosa
comparat ab aquell que 's sent cuan salta
de las sombras figura airosa y alta,
de ulls blavenchs, mes mirada esgarrifosa,
figura tan horrible com hermosa.
De or, crespada, es la solta cabellera
que ondeja per la espatlla, de hont arranca
lo cap que la soberbia y rabia tanca,
y apartat de la llum de la alta esfera,
á terra sempre 'l baixa com la fera.
Guspirejan las alas recullidas,
hont apar que s'hi amaga la tormenta;
sota la pell, en lloch de sang bullenta,
hi ha fel gebrat. Las minas adormidas
guaytan inmóvils, com pel llamp ferídas.
¡Ser extrany! Ser de llum, mes llum perduda
en lo fons de fangar, hont esbatejan
lo pecat, tots los vicis, que sotregan
junts, ab la rabia del infern nascuda,
lo llot de la materia corrompuda.
Ni sombra té, perque reprodulhida

ni per la sombra siga sa figura,
que fins lo fang rechaza per impura;
figura esgarrifosa, malehida,
que del odi y soberbia pren la vida.
Las alas bat: llampegan las miradas
sinistres resplandors; estesa posa
vers la terra la má. Veu feretosa
surt del seu pit, bramant com las onadas
per tempestat furienta fustejadas.
Y crida:—Ets meu, oh mon, puig te avasalla
vil passió que egoísme se anomena,
que gela tot amor y te encadena
als meus peus.—Retorsintse, al mar devalla,
responent los abismes á la rialla
que escup al caure al mar. De una glopada
lo deixa aixut. Las onas per ell tretas,
xisclant gita al espay; y allí, desfetas,
fent núvols de fumosa flamarada,
hont retruny l' aspetech de la tronada.
Pateja 'l fons de rocas ennegridas;
saltan los drags que per lo lloch rastrejan,
y legions de dimonis s' hi barrejan,
de fangosos catáus, xisclant, sortidas;
y als monstres los llampechs posant per bridas,
cabalgan damunt d' ells. Bent alt los tiran,
esquinsan núvols y després rodolan,
com parráchs agitantlos; saltan, volan,
cauhen á terra y com llimachs se estiran,
y se aixecan y corran y 's regiran;
topan com bochs y donan tumbolladas,
y llansan foch pels ulls, y braman, xiulan,
cos y brassos retorsan, y granyiulan
los monstres ahissant á mossegadas,
—¡Nostre es lo mon!—cridant ab veus damnadas

—¡Jamay! una veu canta, que va de las alturas,
Esprit del mal, ¡amay lo món ha de ser teu.

—¡Jamay! una veu canta, que ve de las alturas,
Esprit del mal, jamay lo mon ha de ser teu,
que de tú 'l guarda sempre y ampara á las criaturas
la sombra de la Creu.
Si may pel fret egoísme la terra fos gelada,
la Mare, que es puresa, la Mare, que es amor,
calor li donaría tant sols ab sa mirada
y ab lo glatir del cor.
Es ángel que á la terra hi porta la ventura,
hi porta la esperansa y 'ls sants recorts del cel;
sa veu de la existencia endol·a la amargura,
sa veu, que es fresca mel.
Cuan los més forts desmayan, guarda ella la esperansa:
per estimar creada, sols viu per estimar.
May ha cremat sos llavis lo frer crit de venjansa.
¡Taut sols sab perdonar!
Del Paradís celistia, amor de amor essencia,
la Mare 'l cor se arranca per ferne als fills present;
pels fills viu la Mareta, per ells per la existencia,
morint per ells sonrient.
Satán, cuan á la terra llatzeri ta mirada,
en cada mare un ángel, ab rabia hi trobarás;
la seva ánima pura, per estimar creada,
may esclavitsarás.—
L' Angel, que porta vesta ab fils de sol teixida,
bordada ab raigs de lluna, las alas de or extén,
y ab sa mirada dolsa, que al cel va dirigida,
la inmensitat encén.
Y en tant vers lo cel vola, se ajáu la mar ben quieta,
semblant mantell de perlas ab randa de diamants,
l' Esprit del mal se enfonsa, la sombra ja es desfeta
y 's senten tendres cants.
Son cants de las marets, hont la puresa brilla;
son cants de santas mares, que l' Angel repeteix;
y cuan devant la gloria del Creador se humilla,
á Deu los ofereix.

COM SE SOMIA

En Peret de la Roca prou tindría
vint anys complerts, y d' ell deyan las noyas,
que son á l' Ampurdá vistosas toyas
de clavells blanchs y rojos, que faría
ditxosa á qui per dona escullirfa.
Mes ell; com si tal cosa,
perque 'l seu cor dormía
ó no veya cap noya prou hermosa.
Respecte als cors, recordo vella historia
contada pels aucells, que la sabían
jo diré com. Cuan alsan la volada
y atravessan l' espay de llum y gloria,
los ángels acolleixen sa arribad.
com bons germans, y junts á Deu envían
himnes de amor. Los ángels després dihuen

cosas y fets dels que á la terra viuhen,
Y al buscá 'ls aucellets, cuan cau lo día,
refugi per la nit entre 'l brancatge,
als companys donan compte ab son llenguatje,
que es aquell xerramech ple de armonía,
del que han sabut; y aixís que be 'ls informan,
lo cap va sota l' ala y tots se adorman.
Un cop que 'ls escoltava,
un gafarró novell que se arreglava
presumit una ploma, l' avís piula
aixís que 'm descubreix, y un merle xiula,
l' alarma repetint. L' arbre sorolla,
se esbalota la colla;
preparadas las alas, tots estiran
lo capet per volar; mes cuan me miran
sense gos ni escopeta,
com una bolba de sabó desfeta,
la pó es desvenescuda,
y renaix la conversa interrompuda.
Y héus aquí cóm parlá una cadarnera,
á la seva manera:
—Sempre naixen dos cors á la vegada.
De una nina, l' un cor va á ser la essencia,
mentres l' altre á un infant dona existencia;
y cuan surten del cel, una abrassada
y un petó es de aquells cors la despedida
ans de entrá á la batalla de la vida.
Passat temps, cuan se troban y 's coneixen:
¡Germá! l' un crida á l' altre, y desseguida
saltan, brincan, glateixen,
y ab gran joya voldrían abrassarse;
mes siguent presoners en tant que dura
de la terra 'l romiatge,
no poden; y, ¡pobrets! plens de amargura
y neguit per la por de separarse,
fan sentir de l' amor lo dols llenguatje,
la parla celestial, melosa y pura;
y obligan als que 'ls tancan á estimarse,

puig no poden sufrir mes de la ausencia
la terrible anyoransa,
y de dos sers uneixen la existencia
fentne un ser, un amor, una esperansa.
No es estrany que aquells sers que no pensavan
ni en mirarse tan sols, de sopte 's sentin
l' un vers l' altra portats, y abdós alentin
del amor respirant la dolsa essencia,
puig los cors en lo cel ja s' estimavan
y á la terra 's buscavan y anyoravan.
Ja veyéu que l' amor de lo alt rodola,
y es ratxa perfumada
que en esta vall al peregrí consola;
papallona daurada
que devant del que plora hermosa vola;
es conort y alegría
que l' home troba en mitx las amarguras;
es del cel melodía
que 'l Paradís recorda á las criaturas;
es oassis de la vida
que ab fresch descans al caminant convida;
es bonich com la llum de las estrellas
y més dols que la mel de las abellas.
Veniu y reposéu de la palmera
á l' ombra deleitosa,
y respiréu la ratxa ben flairosa,
que ab cadencias de suáu y falaguera
cansoneta, las penas amanyaga
y fa sentir aquella sempre hermosa
impresió de ventura, dolsa y vaga,
volguda y misteriosa,
á l' ánima tan grata. La mirada,
allá, al fi de la terra recremada
per lo foch del desert, veu de la aurora
los primers resplandors, puig hont se atura
la desert de la vida, 'l cel comensa,
lo cel, que es nostra patria benhadada;
lo cel, que la criatura aquí baix plora;

lo cel, del que es l' amor una alenada
que las ánimas porta á la segura,
á la eterna regió, alta y serena
ahont comensa la ditxa y mort la pena.
Jo no sé si sabía
això en Peret; mes sí que de vegadas
lo treball sospenia,
y apoyat en un arbre, las miradas
passejava del mar á las montanyas,
de las rocas als boscos de oliveras,
per las vinyas, pels camps y per las rieras
de moreras y sálsers sombrejadas;
y després, com veyent cosas estranyas
que l' atreyan bonicas, falagueras,
las deixava en los núvols tan clavadas,
que 'ls ulls, distrets y fixos, descubrian
que era un de aquells que están desperts somian.
¡Somiá despert! Pot ser que algú diría
si era boig; y es possible la ocurrencia,
puig si be se estudía,
no hi há mes que una sola diferencia
entre somnis y somnis: uns somian
de la fossa y la nit treyent la essencia,
y altres de llum que enjoya la existencia.
Be somiava en Peret, y del que veya
en los núvols, las flors, en la moguda
volada del insecte, en la perduda
escuma que á la platja la mar treya,
ni compte se 'n donava.
Somiava, somiava
per la rahó mateixa
que canta 'l grill y al trench de l' alba hermosa
aixeca 'l vol la alosa;
que llansa al vent lo rossinyol sa queixa;
que en la aigua cristallina, que devalla
al mar murmuradora, se enmiralla
la flor gentil, preciosa,
que mel dona la abella

y en mt pura celistias te la estrella.
Dit en una paraula, breu y clara:
somiava perque sí, rahó que explica
moltas cosas que sempre, abans y ara
fan glatí 'l cor, y 'l home gens ni mica
las entén, si be en ellas molt repara.
Somiava perque sí, rahó admirable
que tothom sempre 's dona,
si altra no 'n troba que li sembli bona
per explicar lo que es inexplicable.
La mare, santa dóna que vivía
pel seu fill, en qui veya
totas las gracias juntas, y que creya
que ningú com en Pere las reunía;
molts días deixa caure la filosa,
y 'l treball oblidant, aixís murmura:
—¿Qué té 'l noy? Está trist, y estich segura
que al meu fill deu passarli alguna cosa.
¿Jove, hereu y está trist? Donchs per curarlo
lo remey més segú será casarlo.—
Una idea es semblant á la cirera:
una se 'n pren, y ab ella embolicadas
segueixen moltas altras tot derrera,
que 's cullen á grapadas;
y cuan es una mare la que estira,
lo fí de las cireras may se ovira.
Revista passa á aquellas jovenetas,
que son del Ampurdá las flors hermosas;
recorda, en primer lloch, las pubilletas;
puig pubilla y bonica son duas cosas
que molt be 's juntan; y després las tría,
fins trovar la que al noy li convindría,
la jove que ha de ser la seva dona,
pubilla, guapa y bona.
¿Qué més desitjaría?
Y seguint estirant las cireretas,
que surten del cistell de mica en mica,

diu la mare:—Son bonas y guapetas,
mes la Paula es, per cert, la més bonica.—
Y per casá al seu fill, de qui temía
que somiava despert, tambe somia.
¡Ay, la bola de vidre, cóm rodola!
Es cosa ben probada
que, més gran ó més xica, tots ficada
tenim dintre del cap aquesta bola.
La senyora María ja mirava
á en Peret fent brasset ab la pubilla,
y ple de joya al pit lo cor saltava
al juntá 'ls masos, nomenantla filla.
—¡Viscan los nuvis!—lo jovent cridava.
Tritllejant las campanas repetian:
—¡Viscan los nuvis! ¡Ben ditxosos sian!
—¡Viscan los nuvis!—deya la brivalla,
que es sabut que, tan sols dormida, calla.
¡Ay, la bola de vidre, cóm rodola,
cóm agafa la llum que, un cop desfeta,
en mil espurnas per los aires vola,
deixant cada guspira satisfeta
la ilusió, aquell desitj que més consola!
Ja posada á somiar, la bona mare,
en un instant en avia convertida
se ha trobat; y se entada ab la Pauleta,
y li renya y li crida
perque ara mateix, ara,
ha fet plorá al seu net perque corría
pel camp, y la Pauleta no ho volía.
¡Qué es bonich lo seu net! Cara rodona,
ulls de cel; mes ¡quins ulls! ¡quinas miradas!
No se ha vist may criatura més bufona.
Té un clotet á la barba, y devegadas
se atura en lo clotet la papallona
creyent que es una flor. ¿Y las galtetas?
Son duas pomas rodonas, vermelletas.
¡Ay, la bola de vidre, cóm rodola!
Neguéu que siga cosa ben probada

que, més gran, més petita, tots ficada
tenim dintre del cap aquesta bola.
Mes la bola se atura, y l' ha aturada
un gatet que de lluny veu la filosa
y á la seva mestressa molt distreta;
primé fá ballá 'l fus ab la poteta,
després dins la fusada la ungla posa,
y com res li fa nosa,
comensa á doná 'l cánem molta guerra,
fins que fus y filosa van á terra.
La senyora María 's posa a corre
derrera del gatet per si l' atrapa,
mes la marruixa fins sa sombra esborra
ab la pressa que escapa.
¡Adeu somnis y net! De tanta cosa
tan sols queda esbullada la filosa.
—¿Qué ha passat, mare? en Pere li demana.
—¿No ho veus? De bona gana
l' apallisava. Estant un xich distreta,
bona nit, ¡ja l' ha feta!
De altre cosa parlém.—Escolto, mare.
—Eras petit cuan va morí 'l teu pare,
que al cel siga; y portada ab má segura
la hisenda ha millorat, tant, que ara dona,
si no hi há pedregada ni malura
ni gelada al Abril, anyada bona,
vi pel consum y, á més, trescentas cargas
per vendre á ne 'ls marxants; y be sabs, Pere,
que son unas trescentas un xich llargas.
Afegeix al que he dit, que la pastera
no dona may abast á la farina,
blanca, neta y ben fina,
que surt del nostre blat; y que ab aquellas
del mas llarg y perruca, se hant fet obras,
quedant, ja tot pagat, encara sobras
per refer lo remat de las ovellas.
¡Deu n' hi do de la mel que las abellas
deixan als nostres buchs! Las tardanias

—¿Qué ha passat, mare? en Pere li demana.
—¿No ho veus? De bona gana.

be 's lliuran de la set, que may ofega
la sembra als nostres camps, puig tot se rega
y en ells sempre hi veyém grans afanys.
Lo demés que cullim, no cal que 's miri,
puig no aumenta ni minva la fortuna,
mes aixó sí, sens perdrer cap engruna,
perque moltas gotetas fan un ciri.

Es lo Mas de la Roca
molt conegut en tota la contrada
com la casa pairal de gent honrada,
y puch di á plena boca
que sempre fou á l' Ampurdá estimada.

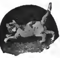
Tú, Peret, ets l' heréu. Jo ja 'm fas vella,
y crech que una pubilla
ab molt de gust se 'm donará per filla,
si tu li dius que vols casarte ab ella.
¿Qué 't sembla, fill?—Be, mare.—Jo pensava
en una bona noya pubilleta,
molt rica y ben hermosa.
¿No endevinas, heréu?—No.—La Pauleta
¿qué 't sembla?—¡Si no fos tan vergonyosa!
—¿La Pepa?—Galán noya. Es molt feinera,
més té un defecte gran: es cedassera.
—¿Y la Rita? Ja sabs que á las balladas
de la festa major, tothom volía
sé 'l preferit. Es noya que faría
per casa.—Pot ser sí, mes devegadas,
un se enganya, y ¡qui sab si 'ns convindría!
—¿La Quimeta? No hi há més bona mossa
á l' Ampurda.—¡La trobo tan morena!
—Donchs la Tuyas. Ja veus que es una nena
que fa rotllo.—Es vritat, mes ¡es tan rossa!
—Vejám: ¿la Filomena?
—Molt guapa noya, sí no fos tan grossa.
—¿Y la Sinta? ¡Cuidado que es ben maca!
—Molt guapa noya, si no fos tan flaca.
—¿Y la Tuyas? ¡Quíns ulls!—¡Ay! ¡Es tan alta!

—Ja tinch la que 't convé: la Francisqueta.
—Molt guapa noya, si no fos baixeta.
—Ay, fill meu, veig que á totas trobas faltas
si es rossa no la vull, si es moreneta,
pel mateix que es morena, no me agrada;
la una peca de lona,
l' altra de génit fort y atolondrada.
Digam, de una vegada,
si la filla del rey vols tú per dona.—
¡Ay, Deu meu, com sospira
la senyora Marial després calla,
y en tant, en Pere mira
com derrera 'ls turons lo sol devalla
y endaura 'l cel ab l' ultima guspira
Se encenen y 's tenyeixen
de carmí 'ls Pirinéus. La nuvolada
apar que es la rojenca flamarada
que aquells fochs despedeixen,
mentres las sombras tot lo pla invadeixen.
L' himne á la nit comensan los insectes,
y amaga l' aucellet dessota l' ala
lo capet per dormir. Tots los objectes
se esborran poch á poch. La mar exhala
sos perfums ab l' oreig, que llisca, corra
damunt la humida sorra
y ompla 'l prats de remors. De las esquellas
al so, cap al corral van las ovellas
per lo mener guiadas
y pel pastó y pels gossos ben guardadas.
Espurneja en la fulla la narieta
de llum y ferm granyula la carreta
cap al Mas, hont lo mosso 'ls bous deslliga,
posant terme del jorn á la fatiga.
Se sent la veu sagrada, misteriosa,
que á l' ánima cristiana
Angelus diu, y la plegaria hermosa
puja al cel mentres branda la campana.

Comensa la oració, que tots segueixen,
la mare d' en Perat, que es la senyora.

Comansa la oració, que tots seguixen,
la mare d' en Peret, que es la senyora;
y en acabant los diu, y ells repeteixen:
—¡Bona nit y bona hora!

LA VERBENA DE SANT JOAN

Veníu, noyas vistosas
á l' Ampurdá nascudas,
vosaltras, las germanas de las rosas;
que sou las més volgudas
per bonas, per hermosas,
de la estimada terra catalana;
veníu, que la verbena vos demana.
Veníu, las flors boscanas
que, com l' arbós, creixéu en mitx las rocas,
sent del mont las violetas més galanas;
veníu que com vosaltras n' hi há ben pocas

tan frescas, tan ufanas;
y vosaltras, las fillas de la plana,
veníu, que la verbena vos demana.
Veníu, las que os miréu com la gavina
en las blavencas aiguas de la onada,
que besa nostra costa llevantina
pel taronje y pel lliri perfumada;
encatifada per la sorra fina,
que recorda la vila emporitana;
veníu, que la verbena vos demana.
Veníu, que ja la flama al espay llansa,
encesa la foguera,
com símbol de esperansa
de or y rubins la lluenta polsaguera.
Nit es avuy de goig y benadansa,
y si tancada al pit teníu cap pena,
tiréula al foch, que alegra es la verbena.
Resplandeixen celestias las estrellas
en mitx la fosca, aixís com las perdudas
alegrías, tan dolsas y tan bellas
en mitx las amarguras. ¡Ay, volgudas
horas de ditxa! ¿per qué sou tornadas
en recort, si per sempre son passadas?
Sembla que 'l sol ha adelantat la aurora
del nou día per veure la vetllada
de Sant Joan. ¡Válgans Deu, cóm enamora
mirá á la gent joyosa y animada
volta 'l foch, presidintla la senyora;
grans y xichs, homes, dònas y brivalla,
sempre en la boca 'l cant ó be la rialla!
Avuy no 's dorm, que es massa la alegría
per tancá 'ls ulls: comensi la sardana
fins que arribi 'l nou día,
lo ball de la montanya y de la plana.
—¡Ay, senyora María!
cuan eram joves també 'l foch saltavam
y la sardana, 'l mateix que ells, ball. vam.
Refila, fluviolé, y ben fort repica,

Venlu, que ja la flama al espay llansa,
encesa la foguera ..

que ara son ells, son ellas las que riuhen;
després vindrán los anys de mica en mica,
y aquets que de esperansas tan sols vihuen,
ja vivrán com nosaltres de anyoradas
alegrías, per sempre ben passadas.
Mes, ¿qué ab los anys y ab la vellesa pensa?
Voltéula ara que os vagi,
que la sardana ja altre cop comensa.
Y altra volta correu, que 'l foch se apaga
esmortuinse la flama, abans intensa.
Ja se ha apagat.—Y crida la mestressa:
—Entréu tots ben depressa.—
Entran al Mas, veyent que ja 's cubria
la llarga taula ab blancas estoballas,
que foren estrenadas aquell día,
molt senyalat, lo día de esposallas
del pare d' en Peret y la María.
En lo Mas de la Roca
tot se vessa; allí 's veu la dolsa coca,
formatge fet ab llet de las ovellas
del remat; bons borregos, avellana
torrada; molta fruyta en grans cistellas,
rosquillas, llonganissa. ¡Ab quina gana
menja tothom! Y 's veuhen mitx vermellas,
segons com se las mira, ampollas plenas
de vins anyals y vells, de totas menas.
Ríu la gent y enrahona.
Llaminera garnatxa mes deslliga
la llengua de las noyas. Fan rodona,
sense sentir cap pena ni fatiga,
vers la porta; y rialleras, á la bona
de Deu, totas explican som serían
ditxosas si 's cumplís lo que voldrían.
Acostéushi, mes ben á la callada,
que no se adonin de que algu 'ls escolta,
cuan la seva conversa es animada
y tenen los seus somnis franca solta;
puig com coloms aixecan la volada,

semblant esbart á qui la por se emporta,
y al punt desapareixen de la porta.
No sé be quína parla, mes no para
lo ¡xiu! ¡xiu!—Sent las dotse, desseguida,
las que aquí 'ns trobém ara,
anirém totas juntas a la eixida.
Trencat l' ou, tirarém al got la clara
dihent al mateix temps: Sant Joan Baptista,
del meu promés donáume hermosa vista.
Axís que senti 'l ¡piu! de la orenela,
anunci del nou dia,
miraré 'l got: si hi trobo una barqueta
será gran ma alegría,
que á la vora del mar té la caseta
aquell que 'm fa ditxosa
cuan me diu que he de ser la seva esposa.
—Si jo hi trobo una arada
quedaré ben contenta, que ab la rella
ningú deixa la terra tan llaurada
ni dret lo solch, com guiant ell la parella
ab má segura y forsa may cansada.
Res m'ha dit, mes que 'm parli no 'm fa falta,
puig al véurem suspira y 'l meu cor salta.
—L' any passat á la fira
de Santa Creu, la fira de Figueras,
un jove be 'm mirava. Encara 'm mira.
¡Oh Sant Joan! feu que trobi falagueras
senyals de amor del que per mi suspira,
que axís sabré que may en anyoransa
se ha de tornar lo que ara es esperansa.
—¿Quí parla de anyoransa, si encar dura
en l' espay la lluentor de la foguera
que porta 'ls pensaments de la criatura
endevant? ¡Anyoransa! Torna enrera
la mirada: ets petó de la amargura
present, á la dolsura ja passada.
¡Anyoransa, jo 't vull de mí allunyada!
—En tal vetlla la noya ampurdanesa

no parla de anyoransa, que es molt trista
conversa. Cadescuna la promesa
siga del seu aimat. Sant Joan Baptista,
lliuráunos de plorar com la comtesa
de Carmansó, que sent tan poderosa
no sigué may ditxosa.

Escoltéu la cansó, que cuan filava,
ben aprop de la llar assentadeta,
en tant la tramontana ferm bufava
y jugava ab lo fus la marruixeta,
l' avia vella cantava.

La una canta, y las altras molt ufanas,
fan lo coro imitant á las campanas.

LA COMPTESA DE CARMANSÓ

Las campanas de la vila
molt joyosas fan ¡ninch, nanch!
Que es nascuda una comtesa,
las campanas vant cridant.
També al peu de la muralla
ha nascut un roser blanch.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

Presents fan á la comtesa
tots los nobles y vassalls,
anunciantli molta ditxa.
¡Sols Deu sab si la tindrá!
Con ningu del roser cuyda,
á la pedra se ha agafat.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

¡Qué es bonica la comtesa!
—¡Ay, comte, jo 'm vuil casar,
perque estich de vostra filla,
comte, molt enamorat!—

Lo roser ja té poncellas,
mes solet va neguitant.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

—Senyor pare, lo meu pare,
si 'm voléu enmaridar,
ha de sé ab aquell que estimo.
—Aixó filla, no será.
Al roser, que ja té rosas,
una vespa l' ha picat.
Y repican las campanas
fen ¡ninch, nanch!

—No será, perque ets comtesa.
y ell tan sols es un vassall
—¡Ay, pare, pare, que 'm moro,
que la pena 'm matará!—
Las fullas del roser cauhen;
ja sense flors se ha quedat.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

¡Ay, cóm plora la comtesa,
y ab lo seu plor, que es amarch,
nit y día 'l roser rega,
nit y dia 'l va regant.
Ja 'l roser té novas fullas,
rosas blancas han brotat.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

Las rosetas de las galtas
ja tan blancas se han tornat,
que la mort s' en enamora
y un petó li vol donar.

Lo roser posa més fullas
y més rosas van brotant.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

Diu la Mort á la comtesa·
—Ab mí te enmaridarás,
y com prenda de esposallas
un petó jo 't vull donar.—
Ja las fullas esmortuidas
del roser miran abaix.
Y repican las campanas
fent ¡ninch, nanch!

¡Ay! la Mort ja la ha besada
y ella al peu del roser cau,
que ab totas sas flors y fullas
la mortalla li ha brodat.
No repican las campanas
de la vila, mes plorant
tocan á morts, á morts tocan
fent ¡ninch, nanch!.

—Falta poch per las dotze,—ha cridat una.
Se alsan totas y van ajoguinadas
cap la eixida. Al sentir las batalladas
de mitja nit, buscant de la fortuna
los secrets, trencant l' ou, tirant la clara
dintre l' aigua. Després nova gatzara
fins ser matí, que guaitarán si 'ls dona
lo got noticia bona,
perque per ellas tanca
la esperansa ab sas joyas y hermosura.
A llevant una faixa suáu y blanca,
que 's desfá sobre 'l mar ab galanura,
senyala l' alba; y llure 'l cor de pena,
á cullir van los joves la verbena.
També en Peret, que dintre l' bosch se fica
y l' aire embalsamat á boca plena
respira; y poch á poch, de mica en mica
se torna més rosada,
més encesa la cara,
y del noy de la Roca la mirada
sembla que busca nous espays encara.
Los aucelles, que han dormit entre 'l fullatje
obran un ull y miran;
y al veurer ja 'l trench de alba en lo celatje,
obran l' altre, se estiran
se allisan ab lo bech lo suáu plumatje,
y després del ¡piu, piu! ab que 's preguntan
si han passat bona nit, los cants tots juntan
per saludar á Deu en las alturas,
y dir ab alegría
á totas las criaturas
y al món que ja desperta:—¡Molt bon dia!
—Bon día, noy, diu una veu de dóna. —
Cuan en Peret se gira
guaita no lluny parada una velleta,
que sembla per demés honrada y bona;
té la cara riallera, va molt neta
y es dolsa la manera com lo mira.

—Molt bon día vos donga Deu, padrina.
¿Ahónt anéu tant matí?—Ahont Deu me porta.
Figurat si ab tal guía 'm sento forta.
Allí hont vol Deu, la vella se encamina.
—Ans de avuy no os he vist á la comarca.
¿No sou de aquesta terra ampurdanesa?
—La meva terra, fill, ja no té marca;
l' han borrada la edat y la pobresa.
—¿Pobre sou?—Mira, porto la riquesa
damunt com lo cargol; tant poca cosa,
que la carga als meus anys no li fa nosa.
—¿Hónt viviu?—Hont hi há una ánima cristiana
que cuan la pobre vella li demana
caritat, de la casa obra la porta
y ab pa y jas sas miserias aconorta.
—¡Tan pobre y tan alegra!—¿Aixó te extranya?
¿No recordas, heréu, que la alegría
dels vells, malalts y pobres es la manya
per allargar la vida? ¿Qué sería
de nosaltras, respón, si la perdessim
y á la negra tristesa 'ns entreguessim?
Moriríam, y sabs que no volía
la vella morir may, perque ella deya.
que sempre cosas novas al mon veya.
—¿Molt sabéu?—Es que tinch jo la experiencia
dels molts anys, y ella es mare de la ciencia.
Pregúntam y 't responch ben amateota.
—¿Qui es lo més rich del món?—Lo que 's contenta
ab lo que té—De tot lo que 'ns rodeja,
¿qué es lo que més se oposa
á que visquém tranquils?—La lletja enveja.—
Digáume ara, padrina, si hi há cosa
més negra que la nit.—Més horrorosa:
lo pecat.—Molt me agrada la resposta.
Si un fill tingués la vella, ¿qué voldría
per ell?—Escolta, jove, poch me costa
respondre: que tingués demanaría
lo cor net y 'l cap dret, y aixís sería

ben ditxós —¿Qué es la ditxa?—La rondalla
de un angelet, que exprés del cel devalla
per contarla als que pasan la existencia
tenint sempre tranquila la conciencia.
Escolta, heréu, un bon consell que 't dona
la pobre vella, que sent tan velleta
de las cosas del món una miqueta
pot parlarte, sabent de que se enrahona:
recorda que à la terra, de pasada
sols hi som, y que fixa la mirada
deus tení en la altra vida,
puig la del món acaba desseguida;
y l' altra sempre dura, sempre dura,
y ab las virtuts la guanya la criatura.
Matineja, treballa,
mata la enveja, perque es serp vrinosa;
busca dòna virtuosa;
cuan te enfadis, no parlis, llavors calla;
no 't dongan las ofensas may desficis,
sino oblit, mes recorda 'ls beneficis;
fes caritat als pobres,
que al cel tú trobarás las bonas obras;
viu resignat y acata la divina
voluntát: es consell de la padrina.
—Deu vos guart. Aquí prop, tant, que es ben poca
la distancia, prenent cap á la esquerra,
lo Mas hi trobaréu dit de la Roca;
y mentres vos siguéu á questa terra,
no os ha de faltar llit ni pa á la taula,
y, ademés, bona cara.
—Heréu; santa paraula
es la que has dit. Molt temps te queda encara
per cullir la verbena benehida.
Ja sabs que la primera
noya que 's veu aquesta matinada,
la companya ha de ser de nostra vida.
Si es bona y falaguera,
obra 'ls ulls y la miras;

mes si es llétja, dolenta y trapassera,
per no véurela, 't giras!—
Poch á poquet se allunya la padrina,
y en Peret se encamina
allá hont l' atzar lo guía.
Tot de un cop se obra hermosa á la mirada
de Rosas la bahía,
pels raigs primers del sol petonejada;
y com casta doncella,
la mar se ruborisa, essent més bella.
Apareixen com bandas de gavinas
los pobles ajocats á la montanya,
mentres la onada, com á hermosas ninas,
murmurant dolsament los seus peus banya,
desfenthi sas escumas suáus y finas.
Respira aquellas ratxas perfumadas
ab dalé, perque donan al pit vida.
En la mar espayant va las miradas
cuan se ajau en la sorra mitx dormida,
y embadalit segueix las blancas velas
que se allunyan deixant de randa estelas.
Sen de la ditxa aquella intensa, aimada
sensació, sempre vaga y misteriosa;
y 'ls pensaments llansant de una alenada,
tots fora d' un plegat, crida:—¡Qué hermosa
es, Deu meu, de Sant Joan la matinada!—
Y una veu, melodiosa
com cant de aucell al fons de la enramada,
li respon:—¡Qué es hermosa!—¡Extranya cosa!
¿Per qué del cor la sang bullenta munta
á la cara y de nou al cor devalla?
¿Per qué conmogut calla
y li sembla que 'l món enter se junta
en la noya, que está no lluny sentada
en una roca prop del mar posada?
¿Haurá parlat? Es ser humá 'l que mira,
ó be visió plena de llum, forjada
pel foch del que delira?

Flors boscanas se enllassan,
voltant la pedra ab lo seu vert fullatje,
y 'ls raigs del sol, cuan passan
y la fereixen, donan del celatje
los colors á la roca. La figura
per fons té 'l blau espay y té la aurora,
y per relléu una mirada pura,
y per llum la modestia que enamora.
—¡Que es hermosa la nina! 'l mar murmura.
—¡Qué es hermosa la nina! diu la alosa;
y respon la gavina:—¡Qué es hermosa!—
Una veu misteriosa á en Peret crida;
y camina, camina,
recordant lo que deya la padrina,
la velleta riallera:
—Ja sabs que la primera
noya que 's veu aquesta matinada,
te ha de ser destinada
per muller y companya de la vida —
Ja son ben prop, ja 's miran,
y á un temps a terra baixan la mirada.
Ella se allunya, corra,
sens que deixi en la sorra
ni la petjada, y tot fugint se gira,
y dels seus llabis vola,
papallona tornantse, una rialleta
que va fins á en Peret, que alelat mira;
suspirant, sens saber per qué suspira;
tremolant, sens saber per qué tremola.
Y li salta del cor papalloneta
á l' altra igual, ab las mateixas alas,
airosa, boniqueta,
iguals colors. Y 's juntan, y sas galas
confonent, revoltejan, polsagueras
de llum llansant; y aixecan la volada
joyosas, y se allunyan falagueras,
deixant ben senyalada
en l' espay infinit, enlluernadora,

bonica, encisadora,
una estela galana;
y una veu diu:—¡Germá!—y altra—¡Germana!—
En Peret las duas mans al cor tenía,
y 's pregunta:—¿Qué fas, cor meu? Acaba
de glatir.—¡Si glateixo de alegría!
¡La germana he trobat, per qui sofría!
¡La germana he trobat, que tant buscava!

✝

8 DE MARS

Deixaume 'ls que 'm llegíu,
si algú 'm lligeix,
perque á la meva Mare
vull alsá 'l prech.
Plorant he comensat,
y ploro més,
que al meu cor hi há més llágrimas
cuant més ne trech.
Si voléu pregá ab mí,
molt be faréu,
que sols consol se troba
pregaut á Deu.

Ohíume, oh Verge Santa,
Reina del cel;
de la vostra mirada
feume mercé.
Tinch l' ánima ferida
y al cor tinch fel,
y dintre del pit flamas
y ays y gemechs.
De tant plorar sols fosca
hi há en los ulls meus;
lo sol per mí es tan negre
que llum no té;
y en la nit de anyoransa
sempre despert,
visch morint perque anyoro,
¡Reina del cel!

Los jorns de la infantesa
no vindran més;
ha mort la meva mare,
y ha mort també
lo pare, á qui dech vida
y nom li dech;
han mort los meus germans
y 'ls amichs meus;
han mort mas alegrías,
y ara tinch fret,
puig cuan la cara giro
sols tombas veig,
y l' oreig de mort glassa,
gebra 'l cor meu
Soch com la canya seca
que mou lo vent,
y perduda la sava
sons de mort té;
com alsina escletjada
per lo llampech,

com palmera que migra
en lo desert.
Tinch arrels sota terra,
¡ay, válgam Deu!
arrels ben agafadas
als bossinets
del meu cor, que ja dorman
lo son etern.
Sols mitx cor ara 'm queda
de sang vermell,
y com es ell qui plora,
mon plor sang es.

Cuan veig una nineta
de ullets de cel,
de cara petonera,
de llabi encés,
de plorar tinch enveja,
y 'l pensament
se m' en va al cementiri,
hont hi há 'l cor meu.

Me diréu que tot passa.
¡Be prou que ho sé!
La tempesta esglayosa
passa, y també
passa la turbonada,
passa 'l llampech,
la rierada, la guerra;
mes, ¡ay, Deu meu!
passan sembrant destrossos;
per tot arréu
deixantne planys y llágrimas
y cors desfets,
que son sagnantas mostras
del fer pas seu.
Després de la tempesta

vindrá 'l bon temps;
mes ¡ay! mas alegrías
no vindrán més,
puig las ha soterradas
ja lo fosser.

Oh Verge, Mare meva,
Reina del cel;
sols un consol me queda;
la Santa Fe.
Si vos, oh Verge Santa,
Mare de Deu,
al Vostre Fill plorareu
cuan en la Creu
per redimíns moría,
jo, ¿qué faré?
¿Qué voléu que jo fassia,
Reina del cel,
pobre y débil criatura,
que en lo desert
de la vida 's perdría
si no vegés
que allá en lo alt guspireja
l' hermós estel
de la Fe, que aconorta
al que sufreix?

¿Qué voléu que jo fassia,
Mare de Deu?
Pobre pare, avuy ploro,
y demá més;
y de plorar no 'm canso,
perque al cor meu
molts més plors hi há que gotas
la mar no té.

Un angelet tenfa,
Dau me l' ba pres.

Santa Verge María,
Reina del cel,
de la vostra mirada
feume mercé.
Un angelet tenía,
Deu me l' ha pres.
¡Alabat son nom siga
per sempre! Amén.
Mes planyéu al que plora,
Vos, que en la Creu
al Vostre Fill plorareu;
y á n' Ell preguéu
per aquest pobre pare,
que 'l cor ben ple
de llágrimas bruentas,
diu: ¡oh Deu meu,
vostra voluntat santa
eternament
fassis, axí en la terra
com en lo Cel!

¡Jo la veya, Deu meu, cuan despertava!
Semblava un raig de llum,
y als meus llabis los seus ella acostava
deixantme son perfum.
Mes cuan ara 'm desperto no acornorta
al pare 'l seu petó;
la filla del meu cor, ma filla es morta;
y ara, morint visch jo.

—¿Me estimas? preguntava, y 'm responía
—¡Te estimo!—ab veu de mel.

—¿Fins 'hónt, filleta?—Y deya ab alegría;
—Te estimo fins al cel.—

***

—¡Filla! ¡Filla, no 'm deixis!—foll cridava.
¡Ja me habia deixat!
Ló seu front com abans petonejava,
mes ¡ay! que era gelat!

***

¿Me estimas?—Fins al cel; y al cel vaig ara
cridada per la veu
del angelets; y ab ells m' en volo, pare,
per pregar per tú á Deu.

—

Figuréus que tots los poetas de la terra
se juntan, ressuciitan los difunts,
son nats los esvinents, y cada hu tinga
més sentiment y génit que tots junts;
donchs no farán sentir, be os ho asseguro,
tan fort y fons com fa un bressolet buit.

—

Riu, rihuet, hermós, bonich,
que devallas, que devallas;
son tas aiguas com las joyas,
dolsas; frescas mentres passan;

després en la mar, riu, entras,
y son tas aiguas amargas,
com es amarg lo recort
de alegrías ja passadas.

—

Benehida la Fe que me aconorta,
benehida la Fe;
ella 'm diu que si aquí á la terra es morta,
viva al cel la veuré.

—

Tú, que has romput, filleta meva, 'ls llassos
que á aquest mon te lligavan de amargura,
y a l' infinit volant, de Deu als brassos
veus los temps sense fí, temps de ventura;
¿per qué, filleta meva tan aimada,
al teu pare has deixat ple de anyoransa,
privantme del consol de ta mirada
que era vida, era amor, era esperansa?

—

Tú, amor meu, l' has vista ja;
mes ¡qué sol jo 'm quedo aquí!
Sempre es avuy pel plorá;
y pel goig sempre es ahí.

—

Santa María—Reina del cel,
ja Maig comensa—mes de alegría
y flors vistosas.—Una 'n tenía

que al cor del pare—posá la arrel.
Fou arrancada—'y al cel portada,
La veyéu, Mare,—mes jo no aquí.
La arrel al treurer—quedá nafrada
l' ánima mía.—Preguéu per mi.

LA BREMA

Com l' orenel, la guatlla es missatjera
de la hermosa y florida primavera.
A nostra terra ve de la africana;
á la sombra de espigas lo niu posa,
y al saltar la pollada, canta ufana
¡blat segat! Y amatent la fals disposa
lo pagés, que á la terra 'l pa demana.
Cuan s' en va, pesarosa
de deixar nostra costa, y fresca ratja

empeny son vol à la africana platja;
ab los seus mes bells cants de despedida
se allunya de la terra ampurdanesa,
donant senyal de que já está á la mida
lo madurar dels rahims; y ben encesa
la sava per lo sol, vol desseguida
passar al cup, y presa
del primer raig, sentir com la alegría
á grans y xicbs, á tots, porta aquell día.

La gent del camp, que busca la experiencia
en lo que veu, diu que de Abril las gotas
cada una val per mil. La seva ciencia
molt més valor encara doña á totas
las de Maig, perque de una la presencia
val un raig. Porteu botas
si aixó es cert Maig y Abril sense tronada
han deixat bona y fonda assahonada.

Al Agost unas fortas gotalladas
no os figuréu cóm al pagés contentan;
altre tant al Septembre. Soleyadas
las verdas vinyas, las sahons fermentan
y las fullas se tornan ben dauradas;
y sembla que reventan
los grans, que las perdius, que allí 's rebejan,
sens llicencia del amo picotejan.

Cert que aquest any ha de vessar la tina,
puig per més que encimbellin portadoras,
al pes dels rahims lo cep la branca inclina
cansant á las més llestas bremadoras,
com la Rita, la Pona, la Agustina,
que ab finas podadoras
garnatxa y picapolls de totas menas
cullan, madurs y frescos, á mans plenas.

La Riteta... ¿Sabéu quina Riteta?
Aquella moreneta tan bonica
que tan sols té un defecte, 'l ser xateta.
La Agustina, alta y rossa, y una mica

massa rossa, pot ser, mes molt maqueta.
La Pona, be se explica
que cuan se parla d' ella, la bufona
li digan, puig duas Ponas val la Pona.
Molt bonica es la vinya que enmantella
lo Pirineu ab los seus tints verdosos;
es bonica la encesa, suáu rosella
que dona al segat camp colors vistosos;
bonica es la cirera ja vermella
que pican los golosos
aucellets; mes com ellas, ¡ah! com ellas
no hi há flors ni tan frescas ni tan bellas
Si 's treballa parlant, més rápit corra
lo temps, perque llavors no té cap mida;
y ellas parlan y parlan, tant, que ensorra
una paraula á l' altra; y desseguida
nova conversa la passada esborra,
fins que troba sortida
una pregunta que sovint se posa
¿que 't fa falta per ser del tot ditxosa?
Diu la Pona —Ditxosa jo sería
si fos reyna d' Espanya, que en dauradas
cambras la meva vida passaría,
y tindría paláus y criats y criadas
y tot cuant demanés se 'm portaría;
y ordres foren donadas,
ja que 'ls reys fan moneda, que de sobra
moneda 's fes, perque ningú fos pobre.
—¡Ay, Joanet! tot rient diu la Riteta;
¡adeu las caramellas y las ballas,
puig la noya estimada y boniqueta
es reina, y acabadas son las riallas
del pobre enamorat! De aquesta feta
tot se torna plorallas.
—Si ell fos príncep, voldría ser princesa;
sent pagés, més me estimo ser pagesa.—
La Agustina aixó diu:—Tingués de llana
unas faldillas y caputxa bona

—Si ell fos princep, voldría ser princesa;.
sent pagés, més me estimo ser pagesa.—

de fina sarja, qué sent tal, demana
sabateta ab puntera ben bufona;
y cuan passes, las noyas de la plana
guaitessin fent rodona,
tant ditxosa y contenta, á fé, viuría,
que una altra que ho los més no 's trobaría.—
Calla la Rita.—Y be, ¿tú, qué voldrías?—
li preguntan las altras.—No sé dirbo.
Si tú, per ser dixosa, 'm donarías
la corona de reina, pel que miro
ab faldillas de llana tu ho serías,
Agustina; y si giro
la cara, aquell aucell me diu: Riteta,
ser ditxosa es menjá una cirereta.
Per lo que sembla, es lo desitx qui posa
nom á la ditxa, y jo 'l desitx aturo.
Contenta ab lo que tinch, que es poca cosa,
ditxa li dich, y dihentli, me asseguro
viure tranquila y, per lo tant, ditx sa,
sense pena ni apuro.
Són, salut, molt treball y bona gana
y viure en pau ab Deu, ¿qué mes demana?—
—Escoltéu, diu la Pona.—Y acostadas
las caronas de aquellas ninas bellas,
tan bonicas y frescas que junt das
pel ventijol recordan tres rosellas,
axis parla:—La ditxa de vegadas
té nom de dona.—Y ellas
li responent rient:—Y es molt maqueta
y, además, viu del mar á la voreta.
—De un jove os parlaré, que es com la onada.
Aquesta de molt lluny, pel vent moguda,
vers la platja camina, y ja arribada,
la feresa del mar queda vensuda
y en suspirs y murmuris transtormada.
Allí viu la volguda
que li té 'l cor robat, la falaguera,
y com l' ona, á la platja corra en l'ere.

Jo la he vista: es semblant á la violeta,
y segons contan, sa modestia es tanta
que ni sab sisi be la; y tan guapeta
que á cuants la guaitan, sa hermosura encanta.
Las gavinas voltejan la caseta
per sentirla cuan canta,
y fins lo rossinyol calla y se atura
per escoltar aquella veu tan pura.
Me han dit que ab més dalé que á la alegría,
sortida donaría á la tristesa,
mes si ho fes, molt sa mare sufriría,
puig té 'l cor oprimit per la viudesa
y en los ulls amarg plor de nit y dia.
Tot cantant la feresa
vens del dol de la viuda; mes la joya
que té als llabis, no sent la pobre noya.
Es de ángels sacrifici 'l que se imposa,
perque plora al que deu lo nom y vida,
y fingint alegría, fa ditxosa
á aquella mare de sufrir transida.
La propia pena es sempre poca cosa
per la que pren sens mida
dels altres la amargor de la existencia,
del amor convertintla en dolsa essencia.
Cuan á trench de alba 'l mariner se acosta
vers la terra ab la barca de peix plena,
diu al mirar la casa prop la costa:
—Té una ánima que sembla la serena
nit del istiu. No vinga may la posta
del goig ab negra pena,
puig mereix ser ditxosa, molt ditxosa
una noya tan bona y tan hermosa.—
Molts cops, al despedirse las onadas
ab petons del llaut que á terra toca,
lo mariner no aparta las miradas
de la casa; y treyentse de la boca
la pipa, diu llansant fum á glopadas:
—¡Ay! l' hereu de la Roca

molt be 's coneix que té l' amor per guía,
puig matineja encara més que 'l día.—
Acosta als llabis un dels dits la Pona,
llabis que semblan una oberta rosa
y 'l ditet una blanca papallona;
y com té de contar secreta cosa,
al desitx de saber més neguit dona
ab pausa maliciosa.
Obra la boca per parlar, y calla,
y aumenta aquell desitx ab dolsa rialla.
Sens que pari de mourer la rialleta
aquells llabis encesos, los seus brassos
extén per convertirlos en cinteta
que las unelxi ab amistosos llassos;
y allargant lo capet com la aureneta,
de las tres van los passos
vers un turó. Apoyat en una soca,
somiant despert, hi há 'l noy de ca' la Roca.
Es l' arbre en que 's recolsa una olivera
que sombra ha dat ab son verdós brancatje
als avis d' en Peret, de hont la primera
vista 's disfruta de la hermosa platja.
Vol veure una caseta falaguera,
y si fins al paratje,
per més que fa, no arriba la mirada,
ja la seva hi té l' ánima posada.
¿Qué sería de l' home en la anyoransa,
qué sería de l' home en la alegría,
qué sería de l' home en la frisansa
en lo goig, en lo dol, en la agonía
de la joya, la pena y la esperansa,
si l' esprit no podía
dir al desitx ab totas sas folias:
—Guaita, alégrat; ja tens lo que volías?—
Somía en Pere, y cuan los seus ulls tanca
veu la platja, y no lluny una caseta
de balcó ple de flors, modesta y blanca,

sombrejada per parra forta y neta,
que extén la verda branca
per damunt de la porta ab gallardía,
cubrintla del fullatje ab la ufanía.
Y més veu: veu la nina que es senyora
del cor y pensaments, per més que encara
no li ha parlat. Y dich que estrany no fora
que ni sols hagués vist ben be la cara
de aquella que l' encisa y enamora;
perque si be 's repara,
qui estima, prou ne té ab la fantasía
per veure alló que ningú més veuría
Al guaitar á l' hereu, sent la Agustina
de forta rialla la apremiant fal-lera;
y com un riure á l' altre crida ¡vina!
tot seguit l' un de l' altre va darrera.
Desperta dels seus somnis y endevina
que l' observan en Pere,
qui 's gira ab brusquetat y la mirada
llampeguejan. Aixís com la volada
aixecan las perdíus, la colla escapa
xisclant y rient y cada cop més folla.
Corra en Peret vers ellas, las atrapa,
y—¡Uix, quin hereu tan tristl crida la colla:
¡desa la cara lletxa y treu la guapa!—
Ja fort riurer sorolla
als llabis d' en Peret, y á la fi esclata
riallassa franca, que las penas mata.
Y com lo riure té contagi, aumenta
lo d' ellas y lo d' ell, fins que la Pona,
ab aquella careta tan contenta
que 'l Senyó li ha donat, diu —Fa una estona
que rihém; ¿y de qué?—Ben amatenta
la resposta ella 's dona:
—Com som joves rihém, que la alegría
se sab que dels pochs anys va en companyía.
A la tasca tornant, las portadoras
omplan fins dalt, y á estonas picotejan

los gotims més bonichs. Encisadoras
son, cuan rojas l s galtas, balandrejan
las pesantas samals, ab que las voras
dels camiuals rodejan,
de hont los homes las prenen, Poch sotregan,
y jaupa' cridant, al carro las carregan.
Ja no queda un gotím. los rehims trepitjan
homes forsuts, las camas remangadas
y al aire la pitrera, que desitjan
acabar prest, per fe unas xerricadas
de aquell morat, dols such que 'ls grans esquitxan
y surt á borbolladas
omplint samals, en mitx de la alegría
de grans y xichs, y més de la María,
la mestressa, y també de la brivalla,
atreta dels voltants á ca' la Roca
pel farum del vi nou. Y la quitxalla
volta la tina fins que ja la toca,
y mira 'l dos xarel- lo com devalla,
ben badada la boca.
—¡A xerıupar, menuts!—diu la mestressa.
Y tost van cap al raig ab tanta pressa
que las bocas s' hi juntan y ab la galta
s' empenyan; y 's barallan y encanyonan,
s' ennuegan, tossent fort y 'l vi 'ls hi salta
fins dels nassos. Los altres s' hi abrahonan,
y per cert que cap falta
ningú á tan regalat xarel-lo troba,
del que se n' han omplert pitrera y roba.
Y vinga la brenada: una cassola
de pebrots y tomátechs ab talls grossos
de sebas picantonas, hont rodola
l' oli á gotas dauıadas. Y aquells trossos,
sent forquilla los dits, van á la gola;
y com no tenen ossos
y 'l vi 'ls empeny, al cap de una estoneta
se troba la cassola vuyda y neta.
—¿Quí será aquell, pregunta la María,

que ve á caball? Tots miran cap enrrera
y vehuen corre un gos vers la Masía;
després del gos, alsant gran polsaguera,
un jove galopant.—¡Bal Posaría
que qui ve es en Sendrera,—
diu la Pona.—No sé qué es lo que 'l porta
á casa,—crida en Pere ab veu tan forta
y tambe tremolosa, que extranyada
lo guayta la María.—Diu la Rita:
—Mal subjecte es aquest.—A ningú agrada.
—No sé per qué ve al Mas. Ningu l' invita.—
La mestressa 'ls hi diu mitx enfadada:
—Lo que aquí 's necessita
es un punt á la boca. Al que jo diga
ben vingut, tots diréu: ben vingut siga.—
Tothom calla; tan sols lo gos botzina,
davant de l' altre gos, á qui diu:—¡Vina!—
ab mirada tant fera y furia tanta,
ensenyantli las dents, que l' acoquina
y l' altura y l' espanta.
Mes al crit:—¡Cap á casa!—ben depressa
també 'l gos obeheix á la mestressa;
y 'l cap baix, arrontsintse, cua enrera
s' en torna cap al Mas. Y la senyora,
ab rialleta, no sé si verdadera,
mes si no surt de dins, se veu de fora,
reb ufana á l' heréu de ca 'n Sendrera
com senyora y majora.

L' HERÉU SENDRERA

Jove, baixet, rodanxó,
la barba esfilagarsada,
desvergonyida mirada,
moreno, vermell, sa y bo,
vestit de extranya manera,
meitat senyor, mitx pagès
y presumit; aquest es
l' heréu de casa en Sendrera.
Cuan parla sempre se escolta,
y qui 'l coneix l' anomena
uns cops l' heréu Poca pena
y altres l' heréu Poca solta.
Al baixar del caball pensa,

que tots l' envejan: se estira,
tors lo coll, de reull mira
y la conversa comensa.

I

Sendrera Molt bonas tardes, senyora
María.
Sra María ¿Qué 't porta, heréu?
Sendrera Ho sabré si m' ho expliquéu,
puig cosa extranya en mí fora
darme compte del motíu
del que fas May ho he sabut.
Aquí so perque he vingut;
y ja que al Mas me teníu
vos diré, en una paraula,
que porta gana en Sendrera,
y que 'l convidéu espera
posant un plat més á taula.
Sra María Digam, noy, ¿cuán posas seny?
Sendrera ¡Qué sé jo! Cualsevol día.
Sra María Mal va cuan la bojería
á un jove com tú l' empeny,
perque rodola, rodola
y ningú sab hont se atura.
Sendrera En tant la juventud dura
deixém que rodi la bola.
Cuan se acostí la vellesa
ja pensaré en buscá dona
que 'm cuidi. Pot ser la Pona
será la meva promesa.
Pona De llarch passéu, bon minyó,
puig res teníu que fe aquí.
Sendrera ¡Ay, Pona! si 't digués sí.
Pona ¡Ay, Sendrera! responch no.

SENDRERA ¿Que dirías tu, Riteta,
si volgués sé 'l teu promés?
RITETA Que un heréu com tú, massa es
per una noya pobreta.
SENDRERA Fins á mí te aixecaré,
si es que ab tú penso casarme.
RITETA No hi pensis, no vull alsarme,
puig ara estich molt be.
SENDRERA ¿Qué mes tu desitjarías?
RITETA ¡Heréu, que me escapa 'l riure!
SENDRERA Si sense mi no pots viure.
RITETA No ho sabía.
SENDRERA ¿No 'm voldrías?
Veig que vols se amanyagada.
¡Quina gaita més bufona!
¿La toco?
RITETA Atreveixte, y 't dona
la Rita una bofetada.
SENDRERA Ets esquerpa.
RITETA Honrada so,
y com bona ampurdanesa
se que la honra es la bellesa
que á una noya escau milló.
SRA MARIA Heréu, -més enteniment.
Las noyas del Ampurdá,
molt mirá y res de tocá.
Dítxo es de la nostra gent.
SENDRERA Se ha enfadat la damisela
sens motiu.
SRA MARIA Ab gran motiu.
La noya de la honra viu,
y una alenada la entela;
y á aquella á qui res li sobra
y té per dot lo se honrada,
dos cops deu ser respectada:
per ser dòna y per ser pobra.
SENDRERA Si á mí sab sermonejarme

la teva mare tan be,
¿qué fa ab tú?

PERET — Fa 'l que deu fe,
y molts anys puga renyarme.

SENDRERA — Veig que en Peret es igual
que cuan nen un bon minyó.

SRA MARIA — Usatjes de la velló
seguim aquí, y no 'ns va mal.
L' amor de la llar nos crida
y ab son dols llas nos uneix;
Deu á tots nos protegeix,
y tranquils passém la vida
planyent á aquell que té ganas
de costums de l' estrangé,
perque al Mas nos va molt be
ab las costums catalanas.
Santa temensa de Deu
nostra vida ha guiat fins ara,
y 'l que m' ha ensenyat 'l pare,
també jo ensenyo al fill meu.

CRIADA — Senyora, 'l sopá ja está.

SENDRERA — Aquesta es santa paraula.

SRA MARIA — Cuan vulgas irém á taula,
que ja 'ns espera 'l sopá.

II

AGUSTINA — ¿Te ha tocat?

RITETA — Aixó faltava,
y ¡ay de ell! si 'm fa semblant broma,
puig si se atreveix, á Roma
per penitencia no anava.

COLOM — ¡Quín patrimoni! La trampa
aviat se 'l menjará tot.
¡Quín heréu! Dirseli pot,

ab gran rahó, l' heréu Escampa.
Cuan sento 'l corch consumí
una casa ampurdanesa,
tinch la mateixa tristesa
que si 'm mossegués á mi.
¡Válgans lo sant nom de Deu!
Si 'ls vells lo cap aixecavan,
crech que á morirse tornavan
per no veure al seu heréu.
Al seu besavi, de nom
Ramón, recordo be encara.
¡Y no 'n parlém del seu pare!

PONA ¡Sou molt vell, avi Colom!

COLOM La gent, que sempre té afanys
per sabé 'l que no li va
ni li ve, diu que tinch ja
cumplerts vuytanta set anys.

JANET Diuhen que era molt entés
l' avi Sendrera.

COLOM Menava
tot lo seu, y ho conreava
á l' istil de bon pagés.
Se llevaba á trench de dia,
matava 'l cuch, y la vella
costum seguint, la escudella
posada á taula volía
á l' última campanada
de las dotze. Habent dinat,
lo cigarro acostumat,
y femhi un xich de mitjdiada.
A taula 'l bras apoyava,
la má de cuixí servia,
y en tant que l' home 's dormía
lo cigarret se apagava;
mes al sentirse 'l batall
de la una, altra vegada
al cigarro una xupada,
y de dret cap al trevall

fins que 'l sol anava ja
a la posta. En sent de nit
rosari, sopá y y al llit,
y al mateix á l' endemá.
Lo que es lletra, no 'n tenía;
mes ell, ab los dits contant,
anava sempre endevant
y de tot molt be 's sortía;
y en tant que menant la terra,
estalviant y dirigint,
poch á poch anava omplint
ab las grogas una gerra;
la dòna, que dels desvaris
del mon no 'n sabía res,
filava; y del bon pagés
los ja antichs y grans armaris,
de roba blanca farsía;
y perque fos ben flairosa,
sempre la senyora Rosa
pomas del ciri hi tenía.
No envejos, pót sé envejat,
igual en tot fins al fi,
lo vell Sendrera morí
als setanta vuyt de edat.

Pona Ara entra 'l fill. ¡Bona entrada!
Molt poch amich del treball.

Colom Ab ell comensa á aná avall
la casa, tan aixecada
per l' avi; que era l' hereu
xerraire, ab tot se ficava,
daba consells y 's cuydava
del tothom y may del seu;
y com lo tonto se enganya
á sí mateix fácilment,
fins creya tenir talent,
per pogué arreglar la Espanya.
Cridava:—¡So lliberal!—

mes si algú may li portava
la contraria, s' hi agafava
á cops de puny ó de pal;
puig per ell, al cap y al fi,
la llibertat era aixo:
dir no, cuan ell deya no;
dir sí, cuan ell deya sí.
Y si pensava 'l contrari
algú de lo que ell pensava
ó al seu parer se oposava,
aquell era un reaccionari.
Que era molt ilustrat deya,
y cuant malalt se posava,
al curandero cridava
perque ab los metjes no creya.
Va morí als cuaranta nou
deixant la gerra vuydada,
la hisenda un xich empenyada
y aqnest noy, que be 's sab prou
cóm llaura: amich de balladas,
que de res del seu se entera,
dominat per la fal-lera
de festas, broma y fontadas.
Molt se alaba, y no 's recata
de dir que als ulls té matzinas,
y que cuan mira á las minas,
¡pobretas! de amor las mata.
Es un tonto. Girém full
y aném cap á la Masía.
¡Quin hereu! Més li valdría
treballar.

Pona N' hi falta un bull.

III

RITETA	¿Te has ficsat en la mirada del nostre heréu? Espurnejan los seus ulls.
PONA	Sí: llampeguejan perque en ells hi há tancada la tempesta.
RITETA	¡Fassia Deu que l' espetech no vinga ara!
PONA	Respecta massa á la mare per disgustarla l' heréu; y com es boste que á taula avuy lo tenen sentat, per més que estigui agraviat no dirá ni una paraula de ofensa; perque aixi ho mana la hospitalitat, que 's dona, cor obert y cara bona, á la terra catalana.
AGUSTINA	Ba 's veu que 'l noy de la Roca molts agravis deu guardar, y 'ls ulls ho diuhen ben clar per més que ho calli la boca. Confesso que no sé res del motíu de aixó que passa.
RITETA	En Seudrera parla massa del que es y del que no es; y pel mateix que tothom diu que es honrada y virtuosa la Antonieta, y ningú gosa posá una tara al seu nom; ell se alaba sens motíu de que li té 'l cor robat;

y en Pere, que se ha enterat
de tot lo que l' altre diu,
guarda 'l foch; mes ¡ay si esclata!
que es com la pedra foguera,
y á la batuda primera
pot saltá 'l llampech que mata.

AGUSTINA ¿Es vritat que 'l nostre hereu
pert lo color cuan la mira,
tremola, fuig y suspira
y ni li coneix la veu?

PONA Aixís ha passat fins ara.

RITETA ¡Y la senyora María
res sab!

AGUSTINA ¡Extrany si ho sabia!
Qui ho sab l' última es la mare.

RITETA Confesso que no me agrada
aquest modo de estimar:
¡suspirá y més suspirar!
¡Declárat de una vegada!
diría al noy de la Roca.
Si estás de mí enamorat
m' ho dius, que no es cap pecat,
y per dirho tens la boca.

PONA Que ets esbojerrada, proba
lo que dius.

RITETA De cap manera.

COLOM Noyas, que 'l sopá 'os espera.
Miréu que l' arrós ja 's coba.

IV

SRA. MARIA ¿Has sopat be?

SENDRERA Ab molts gana,
que ha obert lo plat de escarola,
tan fresca y tendra, que sola

be 's menja; y més si demana
anchovas de las que venen
de Cadaqués y de Rosas,
tan bonas y tan gustosas
que crech que rival no tenen.
Després la truita daurada,
feta ab blanch llart que fonía
la cansalada, y tenía
tal vista, que la mirada
la seguia ab gran enveja
cuan la portava á la boca;
y com al Mas de la Roca
se sab que res escasseja,
se serveix pernil que nada
en such, que 'l tomátech dona
y 'l vert pebrot assabona
fins pendre 'l rich punt que agrada;
y per si quedessin ganas
de menjar, fruita madura,
llonganissa, confitura,
atmetllas, nous y avellanas.
Ple 'l porró de vi de lley,
de garnatxa fins que 's vessa
lo got, m' beu donat, mestressa,
un sopá digne de un rey.

Sra Maria Suposo que farás nit
al Mas.

Sendrera Ab gust ho faría,
mes si 'm quedés, faltaría,
jo sé á quí, que ab gran neguit
me espera.

Sra Maria Hereu, si es que vas
á inventarte alguna faula,
créume, la millor paraula
será la que 't callarás.

Sendrera Si faula fos, no pujava
ara mateix á caball,
y á bon pas y costa avall

fins á la platja no anava,
hont se troba una caseta
que en lo espill del mar se mira,
y una hermosa que suspira...

SRA MARIA ¿Per tú?

SENDRERA Per mí.

SRA MARIA ¡La pobreta!
Pot sé ni 't coneix. Ves, ves,
cap boig, sense seny encara.
¿Qué tens, noy?

PERET Ne tinch res, mare.

SRA MARIA ¡Te has tornat groch!

PERET No tinch res

SENDRERA Crech que penséu que es mentida
lo que conto.

SRA MARIA No he dit tant.

SENDRERA Es que 'l seu nom vos dirán,
si 'l preguntéu, desseguida;
perque tot lo món se entera
del meu, puch assegurarho.

SRA MARIA Perque 's don pressa á contarho
á tothom l' hereu Sendrera.

SENDRERA Mestressa, estéu de bromera;
mes com no puch aturarme
m' en vaig, puig deu esperarme
neguitosa la Antonieta.
¡Me ha escapat lo anomenarla!

SRA MARIA Noy, ¿qué tens? Com un paper
te has tornat blanch. ¿Que pot ser
te ha fet mal lo sopá? Parla.

PERET ¡Si no tinch res! Estich bo.

SRA MARIA Lo teu posat no me agrada.

SENDRERA Si á una noya enamorada
tingués en Peret, com jo,
y l' esperés, com me espera
per ensenyarme 'l seu cor
ple de tendresa y de amor,
cada cop més falaguera;

—¿Qué tens, noy?
—No tinch res, mare.

de segú que, tot seguit,
de tots los mals curaría,
perque temps li faltaría
per sentirlos. Bons nit.

LA TRAMONTANA

Escolta, Tramontana,
¡oh vent! que jo sentía
los jorns de la infantesa
en tant que me adormía
de la mareta als pits;
jo so fill de la plana
y entendre be voldría
los teus crits de feresa;
¡qué cosas jo sabría
si conegnés tos crits!
¿Qué parlas cuan rodolas
frenética y gelada,
del mont de la legenda
saltant á la trencada

cresta del Pirinéu?
Tú contas cuan udolas
la gesta ja oblidada,
la colossal contenda
de la nissaga nada
del Capitoli al peu.
Devallas per las rocas,
per lo viaró que esglaya,
per los torrents que venen
de allí hont lo sol desmaya,
y ab bruels de feretat
la neu gebrada tocas
de la montanya jaya,
allí hont las bruixas tenen
la seva festa gaya,
lo barbollós senat.
Fuetejas las rugosas
alsinas que vegeren
nissagas ja passadas
y pobles que vingueren
aquí, hont lo sol se ajáu;
retrunys en las ferosas
covas que sols tingueren
tenebras, y esglayadas
fugen las serps que hi feren
l' esgarrifós catáu.
Y saltas á la plana,
y llansas la alenada
del monstre, á qui 'l delíri
don forma no creada,
als camps y á las ciutats;
y branda la campana
per ton bras sotregada,
y 'l mar en son martíri
te aixeca negra onada
que, rebramant, abats.
En lo seu cau la fera
se amaga, y tremolosa

se arronsa, de por plena
ni mourers tan sols gosa
cegada, gemegant;
mentres la mar, enrera
tornant, son crit imposa,
y als cops de ta cadena
se enlaira més briosa
los monstres evocant.
  Los llamps al espay llansa
tancats en nuvolada
negrenca, hórrida, espessa
que ab la bullenta onada
damunt l' abisme té.
Y roda, ja se atansa,
com serp enrabiada
tan alt com pot se adressa,
y escup la ona salada
al enemich que ve.
  Y udolan, braman, xocan;
la furia als dos ajuda,
y en lluita gegantina
per mar y vent tinguda
se encén, salta 'l llampech;
y apar que se enderrocan
los monts, y que es moguda
la terra y que se esbrina;
y cau la mar vensuda
ab hórrit espetech.
  Cuan sembla que suspiras,
cuan sembla que gemegas
y apar que, mal ferida,
tot retorsante entregas
la vida en cada crit;
ab nova rabia 't giras,
sorolls y veus ofegas,
y tens esporuguida
la terra que sotregas
en mitx la fosca nit,

En ta carrera indómita
esquinsas la polsosa
mortalla, y fas reviure
a Emporion, la famosa
ciutat dels grechs. Batent
á la alta torre sópita,
remóus paret runosa;
y res de tú sent lliure,
ab forsa neguitosa
fins mous son fonament.
¡N' has vistas de missagas!
Lo grech que aquí buscava
recorts de aimada terra,
romans á qui portava
l' afany de conquerir;
y las memorias vagas
de cruenta, fera guerra,
la roja flamarada
que vilas derrocava,
per tú son sols de ahir.
De ahir, cuan las banderas
joyosa desplegavas,
y al pur sol de la gloria
los cuatre pals mostravas,
los cuatre pals sagnants;
de ahir, cuan las galeras
a llunyas mars portavas,
á mars que nostra historia
recordan; y guaitavas
l' escut dels catalans,
en l' alt marlet que ovira
la terra ampurdanesa,
en lo vestit de nina
de noble amor encesa
per l' airós caballer;
fins en lo peix que gira
y llisca y porta impresa
en sa escata argentina,

de un poble la grandesa,
tan gran com lo primer.
De ahir la gesta escrita
llurant á nostra terra
de qui als soldats coronas,
donava, llamp de guerra
que al món posá 'l seu jou.
Per tú mida ni fita
té 'l temps; y des la serra
fins las mogudas onas,
ta veu conmóu y aterra
cridant: ¡Tot fou! ¡Tot fou!
També serás. Cuan soni
lo toch que á nostra esfera
fent perdre lo seu quici
la aturi en la carrera
que marca 'l dit de Deu;
toch que son terme doni
á tot, dihent que espera
de Deu lo sant judici,
será la veu derrera
del món, la teva veu.
Sotregarás la terra;
la mar per tú aixecada,
será ab forsa esglayosa
al no ser més llansada
y als morts despertarás.
Després ton crit que aterra
será veu afinada
del món, de tota cosa
humana la alenada
derrera; y callarás.

Cuan ja, dit lo rosari, tot dorm á la Masía,
l' heréu pren la escopeta y la carrega be;
se tréu las espardenyas; tenint las mans per *guía*,
á palpas y á las foscas y contenint la alé,

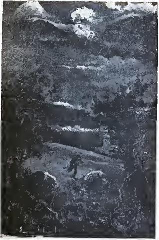
busca, ofegant los passos, la porta de derrera;
la barra que la aferma, ab molta pausa tréu,
gira la clau, tremola, se atura y se esparvera,
perque fins la quietut li sembla que es la veu
de la cristiana mare, que prest, de una mirada,
pel noble instint guiada de amor, instint etern,
la pensa li escorcolla y diu esgarrifada:
—¿Ahónt vas portant al cor la rabia de l' infern?—
Mes no ha estat res: la febra, que 'ls polsos li sotrega.
La mare es ben dormida; tan sols desperta 'l gos.
Se acosta á ferli festas, mes ell ben lluny l' enjega,
obra la porta y surt, y com si un lladre fos,
deixant la carratera, s' en va camps á travessa
y corra, salta marges, se fica dins del bosch.
Molt lluny, molt lluny encara se sent del tro la fressa,
y 'l cel cada vegada es més tancat y fosch.
Y corre ab la ceguera de fer cavall salvatje
á qui no deté obstacle, ni cingle, ni barranch,
que tréu foch de las pedras, y l' embullat ramatje
dels bardissals esquinsa, tacantlos ab sa sang.
Y corra com lo tigre ferit, de espurnejanta
mirada, gola oberta, de rabia tremolant,
que al rebotá en las rocas, per ferla més tallanta,
la horrible grapa hi clava, las dents carrasquejant.
Y corra com onada bullenta, que rodola,
encesas las arestas pel llamp; que com foll cá
de mort lo brí escumeja, y revinclantse udola,
pels espetechs ahissada y 'ls brams de l' huracá.
Y corra sense veure la brolla ni las rocas,
ni dels zigzatejants llampechs la claretat,
ni las arrels que semblan serpents, que de las socas
se enfonsan dins de terra fugint la tempestat.
Sols veu a sa estimada y á l' home que se alaba
de ser del seu cor amo; y al recordarse d' ell
las dents li petan, xiscla y tancà 'ls punys y 's clava,
sense que doló senti, las nnglas dins la pell.
Devalla per la espatlla del fret la esgarrifansa
y 'ls polsos li glateixan! ¡Y la caseta es lluny!

Y més, molt més que ell corra, la tempestat avansa,
y 'l tro cada vegada molt més aprop retruny.
—¿Cóm he pogut contindrem cuan ell la calumniava?
Ben fet, que era 'l nostre hoste; la mare estava allí.
Mes si ara 'l trobés, ara, la llengua li arrancava
perque may mes, vil home, hagués pogut mentí.
Cuan topi ab ell desitjo sentí á la meva cara
la seva salivada y que me ofenga més,
perque 'l foch de la rabia que 'm crema, que 'm mata ara,
tan sols calíu me sembla, no 'l trobo prou encés.
¡Aixís l' agafaría, aixís l' estrenyería,
aixís á mossegadas li arrancaría 'ls ulls,
y pels seus sagnants llavis sa llengua fregaría,
deixant á la llopada y als corbs los seus despulls!—
Y com un foll crits llansa, los ulls fixos, la boca
escumejant; y agafa lo que més prop té d' ell;
y alló es de un pelat suro la vermellosa soca,
que sembla en mitx las sombras un monstre sense pell.
Y en tant vol sotregarlo, damunt del cap li esclata
un hórrit tro; d' ell salta lo llamp espetegant,
y del brancám de un roure ne fa bullenta mata
de flamas, convertintlo en teya de gegant,
que ab sa ruentó terrible fa encara més sagnosa
la escorxa de aquell arbre. Li sembla sentí un ¡ay!
La por lo cor li apreta, y ab forsa feretosa
li clava 'ls peus á terra, deixantlo fret l' esglay.
Davant té 'l miserable ja mort; de la ferida
la sang á dolls devalla, y sempre més ne tréu;
y 'l mort obra la boca y—¡Ets assessí!—li crida.
De por las dents li petan y fuig de aquella veu.

Y corra, y per seguirlo xurriacavan
los feréstechs llampechs
als núvols, que se obrían y esbufavan
del tro los espetechs,
y de una á altra montanya rodolava
lo retruny feretós,

y esglayada la plana, 'l retornava
   més fort y esgarrifós.
  Tot de sobte tremolan las montanyas,
   fins los llamps, fins la mar,
y 's doblegan los roures com las canyas,
   y fugitiva apar
la terra al convertise en polsaguera,
   desfentse en mil bossins.
La tempesta, esbarada, á la carrera
   se fica mar en dins.
¿Qui ve? La Tramontana, que jassada
   del Canigó en la neu
dormía, ha despertat. De una gambada
   arriba al Pirinéu.
Una ma apoya en la més alta roca
   de l' extrém de Ponent,
y á Llevant l' altra, 'l cap Cervera toca.
   Se ajoca, dalé pren
y llansa 'l seu bufech damunt la plana,
   que esglayaría més
si, movent lo badall de la campana,
   á Deu no recordés.
  Cegat l' heréu del Mas, esbategava
   en mitx del remolí
de pedras y de pols que 'l massegava;
   y cuan d' ell pot sortí,
li sembla que l' agafa, aixeca y llansa
   una má de gegant;
y sens petjar lo sol, avansa, avansa,
   cego, boig, delirant.

Perdut lo cap y l' esmant
y per l' esglay fuetejat,
va com caball desbocat
portat en alas del vent;
fredas gotas de suó
li devallan per la pell,

¿Quí ve? La Tramontana, que jassada
del Canigó en la neu „

foguaradas té 'l cervell
y en tot lo cos tremoló.
Y corra sens sabé 'hónt es,
y corra sens sabé 'hónt va
fins que 'l cor de esbategá
cansat diu que no pot més.
Y com l' empeny lo bufech
de la Tramontana, corra;
y li apar que 'l món se ansorra,
fins que fan pararlo en sech
las camas, que de plom son,
y 'l seu cor que no glateix;
y cuan se atura pareix
que dona voltas lo món,
que al seu entorn tot sorolla
y que sent brams y grinyols,
alarits, roflets y udols,
y que la terra trontolla,
y que ballan las montanyas
y tots los objectes corran,
y que sas formas se esborran
per pendren altras extranyas
de monstres y de follets,
que davant d' ell van passant
á revolcons y llansant
crits, rialladas y xisclets.
Y la Tramontana:—¡Au!
empanyentlo crida: ¡Ves!—
Es en va, ja no pot més,
y tot llarch á terra cau.

L' ANDRÉU

Andréu, ¿qué ha estat aixó?
—No sé cóm dirho,
perque 'l que m' ha passat, no sé explicarme
ni cóm me trobo aquí. Vull recordarme
del que jo he fet, y 'm sembla que deliro.
Mes vos ¿quí sou, que 'm coneixéu, bon home?
—So l' Andréu, que ja 'n porta á coll vuytanta;
mes lo treball encara no m' espanta
y no consento que ningú, ni en broma,
me aventaji á remar. La meva barca,
cuan la vela té issada, la mar trenca
més lleugera y bonica que una tenca
si al timó, aquesta má, rumbo li marca.—
Qui parla á n' en Peret, porta á la cara

pintat lo cor; la galta té beguda,
sens bigoti, mirada sostinguda,
que cala fons, mes que com l' aigua es clara.
—¿Quina hora es?
—Que mitja nit se acosta
las estrellas me han dit fa molt poch rato.
Ellas son mon rellotje, tan barato
que no se espallia may y res me costa.
Abans que 'l trench de l' alba no se atansi,
temps tindrás per anarten. Beurás ara
un altre xich, que es bálsam que repara
las forsas decaigudas, lo vi ranci.
—Bon cordial, que flairó dona á la boca
y a un hom' lo torna de la mort á vida.
Forsas tinch per empéndrer de seguida
lo camí de retorn cap á la Roca.
—Heréu, ¿te has tornat boig? No 't donas compte
del que has passat. Cuan te he trobat semblavas
més mort que viu, y 'm creya que posavas
la proa a l' altre món, tant, que de prompte
á qui primer cridava no sabía,
si al confés ó be al metje. Te asseguro
qué més que tinta un calamars suava
cuan te he aixecat del sol y te acotxava.
Després, fregas als polsos. Del apuro
he sortit cuan he vist que 'ls ulls obrías,
y de aquest vi, present de la Antonieta,
que fins als morts revifa, una copeta,
poch á poch y a xarrups, tú t' en bebías.
—¿La Antonieta m' heu dit? ¿Qué 'm trobo á Rosas?
—¿No sabs ahónt has vingut? Es cosa extranya.
—¿Y es ella?
—Es ella, sí; y ningú se enganya
cuan la Antonieta 's diu; y si 't proposas
trobarme á mí, sols per l' Andréu pregunta,
que de sé 'l sol Andréu tinch privilegi
per la edat, y no crech que se m' envegi,
de la vila de Rosas fins la Punta.

Y ella 'l té per bonica y per virtuosa;
que es la joya, la perla, la Antonieta
de la costa, per bona y per discreta.
Los llavis son clavells, vermella rosa
cada galteta; y cuan los ullets tanca
ponsellas son; y aixís que 'ls ullets se obran
dos pensaments negrenchs y blanchs s' hi troban.
¡Y aquella má tan remenuda y blanca!
La estimo com un avi: 'm torna tonto
aquella bondat seva que no acaba.
Si jo tingués vint anys, la enamorava;
mes so un xiquet vellot: vuitanta 'n conto.
—Andréu, aquest vi ranci tan be 'm posa,
que un xich més ne beuría.

—¡No te ho deya!

—Es més bo, molt millor del que jo 'm creya.
Y diguéume, ¿té nuvi? Certa cosa
d' en Sendrera he sentit.

—¡Mala ventada!

Para, noy, perque un jove de tal mena
com l' heréu Poca solta ó Poca pena,
pot fe sentí á nna noya bona, honrada,
sols la pietat que deu tenir la estrella
quan veu que en las tenebras de una cova
un bitxo hi viu. Lo tal molt baix se troba
per poguer, no estimarla, pensá ab ella;
y si creu lo contrari, que no 's cansi.
—Ja estich del tot enrat.

—Ab alegría

te miro tan refet. De tú, hi beuría
un traguet.

—Ben pensat. Vinga vi ranci.

¿Lo pare heu conegut?

—Y tant! Vivía

aquell temps á la Selva, y be recordo
que era un bailet que se 'm ficava á bordo
y en lo maneig del rem jo l' instruía.
¡Aquell sí que era un home! Sempre deya:

—Cumpleix lo teu deber, y alló que esvinga, esvinga en nom de Deu.—¡Al cel lo tingal Y era de aquells que lo que deya, feya. Lo cor tan gran, que al pit no li cabia, al navegar tenía la má dura per ferse respectar, y una criatura del llop de mar ne feya 'l que volía.

Escolta: un jorn de tempestat desfeta, eh que núvols y onadas se confonan, uns mariners lo crit d' alarma donan y á la platja veyém una goleta que anava á fons.—¡Minyons aquell que tinga valor y caritat, sab que demana qui está en perill! ¡Un bot á l' aigua! mana. Qui siga mariner, que ab mí s' en vinga.—

Pren lo timó y seré la proa dona vers lo baixell que estaba en la agonía: y la nostra comensa, y cla 's sentía lo esbategar dels cors damunt de l' ona.

Y preguém y remém; y ningú gosa guaitar del mar las aiguas enrabiadas, sémblant monstres que 'l bot á mossegadas volen desfer: y en mitx de la furiosa lluyta que creix, retruny la veu serena del capitá, de l' home que á la barra té posada la ma, com si fos garra de lleó; y molt tranquil:—¡Avant!—ordena.

L' esglay nos pren, y á mí també, ho confesso, y' volém tornà á terra. Mes ell crida: —¡Avant, avant ó be perdréu la vida y' anéu á fons, perque 'l timó atravessol—

Sentím de l' entusiasme la alenada; sobre 'ls rems ajupits boguém, y oberta la porta á la esperansa, de mort certa la vida de aquells náufregs es salvada.

¡Quíns crits al saltá á terra! Los del poble, ab los brassos oberts nos esperavan, y en tant que 'ls mariners se agenollavan,

—Qui siga mariner, que ab mi s' en vinga.

plorava 'l llop de mar, aquell cor noble.
¡Quín home tan caball No acabaría
de parlar dels seus fets, y tú tens presa.
—¿Pressa? Gens, y 'l que 'm dihéu tant me interessa
que si callessiu, Andréu, ho sentiría.
—Conversém si te agrada, que perduda
tinch la nit y 'l palangre no recullo,
puig so gat vell, y ab aquest temps no 'm atrillo
exposantme á una mar massa moguda.
—¿Vuitanta anys y pesquéu?
—¡Quín recurs quedal
Per menjar carn, heréu, be necessito
agafar peix. Del llus y del bonito,
roger, dentol, orada y cuant se enreda
en las mevas enfilas ó be 's clava
en los ams del palangre, desseguida
ne faig cuartets; y axís, ab molta mida
¡sub! ¡sub! fa l' olla, que tothom me alaba
y diu que una escudella tan gustosa
com la de casa, en cap més part se menja.
Lo peix per l' altra gent. Així 's revenja
lo pescador de aquella fatigosa
calma xitxa. ¿Sabs qué es? La mar se aplana,
cau lo vent, res se mou, la nau se atura;
y com no hi há veins, en tant que dura
menjém gana, ¡y ballemhi una sardana!
Ja 't dich, heréu, que 'l peix aborrirías
si en calma xitxa bacallá trobessis
per diná y per sopá, y t' en atipessis
dos mesos ben seguits. Y encar molts días,
perque 'l nas no sentís lo que teníam
per minestra, que á bordo tots menjavam,
molt previnguts, primer lo nas tapabam,
y després de tapat, la boca obríam.
—Crech que la mort del pare ..
—Cuan hi penso,
fins al mar li tinch odi, jo, que anyoro

la platja y las onadas, y que ploro
cuan m' en vaig terra en dins, perque comenso
per dirte que sens mar prest moriría.
Ben segú. Aixampla 'l pit la marinada,
tant com l' estreny de terra la alenada,
y si la respirés, me aufegaría.
Manava una fragata, la més fina
que se ha construhit en catalana platja;
tan be cullía 'l vent, que débil ratxa
feya del barco aquell una gavina.
De retorn de Oceanía, abarrotada
de rica carga fins á l' obra morta,
navegava lleugera, hermosa, forta;
contant lo capitá, cada singlada,
las grogas que en lo viatje guanyaría,
que per ellas volía, sols per ellas,
de aquell seu cor dolsó, dels ulls estrellas,
que pensavan ab ell de nit y día.
Y mentres vent en popa, ab blanca estela
la fragata 'l seu rumbo senyalava,
la nau de la esperansa navegava
pel mar de la alegría á tota vela.
Mes un sol crit un sol á l' albím llansa
la nau de la ilusió desfeta á trossos,
crit que gela la sang y al moll dels ossos
fa sentir de l' esglay la esgarrifansa:
—¡Colera á bordo!—Un mort al fons devalla—
y un altre poch després á l' aigua tiran;
y 'ls vius esfereïts aquell mar miran
que, al obrirse, 'ls hi ensenya sa mortalla.
Un jove mariner que cau dessota
la má del mal hi sent de mort ferida:
—Capitá, li pregunta: ¿qué es la vida,
rialleta de infantó ó de un boig ganyota?—
Y ell li respón:—La vida es travessía
de retorn cap al cel. Comensa ab ella
y acaba be ab la mort, si es que la estrella
de la Fe santa ha estat lo nostre guía.—

Un altre diu:—¡Qué es trist en la anyoransa
de la terra morir!—Respón:—Trist fora
si de veure en lo cel á aquells que anyora,
no tingués lo cristiá ferma esperansa.
¿Per qué esglaya la mort, sent cosa certa
que 'l cos torna á la terra que 'l reclama;
mes l' ánima del just, la que es cristiana,
en los brassos de Deu al cel desperta?—

Trenta eran: sols son vint; y als peus la barra
més devallan al fons. Y cuan perduda
la esperansa de viurer, no es moguda
cap forsa ni energía; allí hont la garra
del mal en ells se clava, allí 'ls aplana;
y 'l glatir dels cors seus, en lloch de vida,
es del pas de la mort terrible mida;
de la mort, que més víctimas demana.

L' últim que cau ab corda 'l timó aferma:
sens gobern la fragata, va hont la porta
la ventada, y la mar calmosa, en forta
se converteix. Y lluny, allá en lo terme
de l' horisont se veu la nuvolada
que corra més que 'l llamp. La nau se troba
en mitx del huracá. Ja ningú proba
de lluitar: tota forsa es acabada.

Saltan les velas, y com secas canyas
trenca 'ls forts pals lo xoch de la tempesta,
y las onadas, llansant bram feresta,
cauhen damunt del barco com montanyas.
Y un tros sempre s' en portan, y al mar donan
ja un objecte, ja un mort, un que vivía,
si es que es vida 'l panteix de la agonía;
y com monstres famélichs, res perdonan.

La mort se plany del capitá, y cansada
de tant dallar, se allunya. Y cuan li torna
la llum als ulls y ovira 'l que l' entorna
ab mirada febrosa, descarriada,
tan sols comprén que viu; y despertantse
l' instint de la existencia;—¡Auxili!—crida,

crit que retruny en lo baixell sens vida,
y que l' eco li torna com mofantse.
Se arrastra, arriba al pont, hont alenadas
de l' aire tebi ab gran dalé respira.
Després guaita, comprén. Creu que delira.
—¿Hónt sou?—crida ab neguit. Y las onadas:
—¡Aquí! sembla responan. No 'ns anyora
l' ardit fill de la costa: sepultura
li hem donat, y com mare á la criatura
lo gronxém perque dormi, fins que l' hora
de despertar etern siga arribada.
—¡Morts tots! ¡Morts tots!—lo capitá gemega
y desfent de dolor lo nus, que ofega,
plora, la cara ab las duas mans tapada.
Tranquil estaba 'l mar y 'l cel se obría
tan cla y tan pur, que la mirada creya
ovirar l' infinit. L' oreig desfeya
la escuma de las onas, y corría
ab las aiguas jugant, guspirajantas
de diamants y esmeraldas; las gavinas
recullían sas llargas alas finas
fent del mar son bressol; y en mitx de tantas
notas de llum, de sons y de gaubansa,
lo panteix de aquell home se sentía,
perrdut entre aigua y cel, que no podía
en res del món fixar cap esperansa.
Los recorts de la ditxa en la tristesa
son glopada del mar pel que cremada
té la boca de set, que al ser probada
del sufriment aumenta la feresa.
Ell veu en la miseria las hermosas
imatges de altres jorns de joya pura,
com lo trist presoner, allá, en la altura,
la llum del sol, que fa més esglayosas
las sombras en que viu. Y tots rebrollan
pel capitá 'ls recorts; y veu la filla,
la muller que l' esperan. Baix la quilla
en tant las onas mansament sorollan,

soroll que 's converteix en crit terrible:
—¡Perdut en mitx del mar!—Y las gaviotas
aixecantse y voltantlo xisclan totas.
—¡Perdut en mitx del mar!—¡Martiri horrible!
Sent burgits al cervell y á las orellas,
y 'l deliri comensa; y flamaradas
veu de espurnas que esclatan, y trencadas,
ja grogas, ja blavencas, ja vermellas,
se juntan donant vida á las figuras
fantasticas dels morts, que aixís li dibuen:
—¡Capità, Deu te guart! A aquells que viuhen,
cóntals que al mar tenim las sepulturas.
Dígals que de l' oblit, que tot ho esborra,
siga nostra memoria preservada,
perque es pels morts mortalla més pesada
la del oblit, que aquesta que es de sorra —
Després, damunt del pit las mans creuhadas,
se enfonsan poch á poch. A mitx se aturan,
y al cel los ulls alsats, aixó murmuran
ab veu pausada:—Al dar las batalladas
las campanas del poble, un Pare Nostre
per nosaltres digueu —Al funeral
cant que entonan, la mar lo seu ossari
al capità esbarat, de sobte mostra;
puig al sentir del psalme las primeras
paraulas, las onadas se retiran,
y 'ls ulls del pobre náufreg ruplert miran
l' abisme de peladas calaveras,
que 's mouhen y se aixecan y pausadas
avansan, retruny int com si 'ls peus trossos
de plom fossin; cruxint, petant los ossos,
á la llum de las rojas flamaradas
de las atxas grogüencas que fumejan.
De profundis salmodian, y 'ls responen
dels marins los cadávers. Y tots donan
cantant volta al baixell, fins que 'l rodejan.
La visió poch á poch al fons devalla
y 's va entonsant, perdent, fins esborrarse;

y las onas avansan per juntarse,
convertintse dels náufregs en mortalla.
Lo capitá tremola. En mitx la sorra
lo barco está encallat. De bordo salta
esfereït. Respira, puig li falta
la alé; y un xich refet, se alluuya, corra,
mes las forsas li mancan y se atura;
y al pensar que en comarca tan llunyana
la mort lo pren, á Deu perdó demana
invocant a María. En una altura
de aquella extranya, mes hermosa terra,
veu una creu, de un monastir corona,
visió santa y volguda, que li dona
esperansa y conort. Y com se aferra
lo náufrech á la post en la agonía,
aixi en lo sagrat símbol los ulls posa.
Crida auxili, y li sembla que, afanyosa,
altra veu de molt lluny li responía.
Després tot es confús. Veu dos figuras
cubertas fins als peu de blanch ropatje,
abaixarse, aixecarlo ab mans seguras.
Cuan los sentits reviuhen, retornantlo
á la existencia, en modest llit descansa,
y cuidados al capita se atansa
un frare que prop d' ell está vetllantlo.
Pel pobre náufrech la esperansa brilla.
La Caritat l' ampara, la cristiana
que ve de Jesucrist; la que es germana
més gran de las virtuts; virtut que bumilla
á la por, á l' egoísme y no tremola
cuan tota humana forsa es acabada,
perque en Deu la esperansa té posada
y vers lo cel ab alas de ángel vola.
En lo sant monastir, de hont la llum pura
de l' Evangeli surt, hi troba vida,
tanta com pot aquell que té ferida
envirinada pel fel de la amargura.
Abatut per la pena y la anyoransa

al cel lo penssment aixeca y prega,
y al sant voler de Deu tranquil se entrega,
en la Verge confiant, que es sa esperansa.
Aquí tornà. Al calor de las aimadas
prendas del cor, lo capità sentía
revifarse la vida; y la alegría
arribava á l' esprit, com de vegadas
los raigs del sol en jorns de nuvolada
arriban á la terra. Cuan cumplían
dos anys del seu retorn, los ulls se obrían
per darrera vegada. La mirada
passá del mar al cel. Besant la imatge
del Redemptor, que als llabis acostava
lo sacerdot, las fredas mans donava
á las prendas del cor; y així 'l romiatje
de aquell home acabá. ¡Ploro! ¡Al cel siga!
—Deu lo perdoni.
—Amen Jesús.
—La noya
deu ser bona.
—¡Si es bona! Es una noya
molt millor del que 's pensa y del que 't diga.
¡Quina idea, Peret! Mes no li sobra,
li falta la fortuna.
¿Y qué?
—Tú y ella
farían, un cop casats, bona parella.
Mes no pot ser: tú ets rich y ella es molt pobra

LA FONT DEL ROURE

Primé 'l gall canta, després la lloca
surt rodejada del seus pollets
que fan ¡piu! ¡piu!
Los capets treuhen de sota l' ala
y 'ls seus bechs obran los aucellets,
dintre del niu.
La oca molsuda ja 's deixondeja,
lo coll estira y fit a fit
guaita a tothom;
mentre 'l gall dindi molt se estarrufa
y fa la roda, tant presumit
que no té nom.
Los anechs corren y al corre 's gronxan,
y sempre cridan, no callan may,
y á l' aigua van.
Los coloms surten de las torratjas;
primé espigolan després l' espay,
trencan volant.

Ab xerrameca, de las teuladas
als carrers baixan vols de pardals,
vius y aixerits;
per tot se fican, arréu se 'ls troba,
des las palleras als bardissals,
sempre atrevits.
Piulan aloses y cogulladas,
cantan, refilan tots los aucells,
á qui més pot,
las cadarneras, las terrarolas,
las aurenetas, los passarells.
Tot riu! ¡tot! ¡tot!
Y riu la terra perque riu l' alba,
que en l' aigua mulla los seus cabells,
los cabells d' or,
y d' ells li cahuen dolls d' esmeraldas,
granats y perlas, rubís vermells
de gran lluentor.
Lluentor que 's fica dins las gotetas,
de pedrería cubrint la mar,
la de Llevant;
la mar bonica, d' aiguas blavencas,
que estimo tant.

Refilin los aucells en la enramada,
omplis l' espay de llums y de armonías
y doni al vent la verge enamorada
en cant sas alegrías;
omplin l' aire de olors las flors boscanas;
engarlándis la platja ab randas finas,
per las onadas fetas; las campanas
llansin sas veus divinas.
¡Oh cel, oh terra, oh mar! vestíu las galas
de las diadas de festa, y sols rialletas
per en Peret tingueu. Del cor las alas
li esbategan, ¡pobretas!
perque veu que á la font va la Antonieta,
la nina encisadora, la bufona,

aquella á qui ell estima, la maqueta,
y tan com guapa, bona.
Las arrels d' un fort roure vida prenen
de l' aigua que devalla cristallina,
y las brancas del arbre tant se extenen
que fan una cortina
que sombreja la font. Lo sol se escorra
pels espays de las fullas, y bonicas
catifas va teixint damunt la sorra,
de llum y color ricas
Veuhen los ulls d' en Pere llumenetas;
li tremolan las camas y gelada
se li posa la pell; y á las galtetas
d' ella, que es arribada,
dúas rosellas hi naixen, tan vermellas
que sembla que pel sol foren pintadas.
Mes de sobte s' apagan las rosellas
en blanchs lliris cambiadas.
Suspira en Pere y mira á l' Antonieta,
y al mirarla somriu; y ella á n' ell mira,
y també mou sos llabis la rialleta,
y fins crech que suspira.
Y acosta á l' aigua 'l cantí. En tant devalla
lo doll gargolejant, desitxos tenen
de parlarse; mes l' un y l' altra calla,
y muts abdós s' entenen.
Fa temps que l' aigua escapa ab cantarella
de la boca del cantí, y sembla plora
perque 'l tenen mullantse; mes ell y ella
d' aquest món están fora.
Tot de sobte, 'l mateix que l' aureneta,
las alas extenent, lo vol arranca,
ella 's mou per anarsen.—Antonieta,
diu en Peret, es tanta
la set que tinch, que ab molt de gust beuría
de aquesta aigua tan fresca y regalada

una tirada, que molt be 'm faría
si per tu fos donada.
—Da beure al que set té, es virtut cristiana.
—¡Jesus, María, Joseph! ¡Qué es rica y bona!
Y encara tinch més set, que sigua 'm demana
lo cor fa molta estona.

—Da beure al que set té, es virtut cristiana.

ANTONIETA — No sé aquesta fonteta
buscada pel teu cor,
ahónt es.

PERET — Jo ho sé, Antonieta:
la font es del amor.

ANTONIETA — Deu ser molt amagada,
que no la he vista may.

PERET — En altre cor tancada,
lo pit te per espay.
Escolta, nina hermosa,
escolta breu moment
ma veu, que es neguitosa,
com veu de sentiment.
Si jo parlar sabía
com he sabut sentir,
¡qué cosas contaría!;
mes no las sabré dir.
De aquella matinada
bonica de Sant Joan,
en busca de la aimada
los meus pensaments van.
Si uns cops son tan alegres
com rialllas de infantó,
á voltas son més negres,
més negres que 'l carbó.
Y tristas cosas veya
ó hermosas, perque sí.
¿Per qué plorava o reya?
A fe, no t' ho puch dí.
Sols sé que comensava
pensant en tú, 'l meu plor;
sols se que en tú pensava
també cuan reya 'l cor.
Y com per tú suspiro,
y sempre, de segú,
en tot ta imatge miro
y sols puch pensá ab tú;
ó ets una encisadora

que 'm tens ben embruixat,
ó ets nena que enamora
y 'm tens lo cor robat.
Si ets bruixa, humil t' ho prego,
trenca l' encisament,
puig no puch més, me ofego
y 'm mata 'l sentiment.

ANTONIETA Las bruixas son follías,
diu lo Senyó Rectó:
no habentoi, ¿no 'm dirias
cóm puch ser bruixa jo?

PERET Sols sé, nena estimada,
que 'm tens lo cor robat,
sols sé, ma ben aimada,
que 'm tens enamorat;
sols sé que ets la llum pura
que los meus ulls encén,
sols sé que ets la criatura
que té 'l meu pensament;
sols sé que 'm moriria
sens cor, y 'm tens lo meu.
Si 'l vols guardar, ma aimía,
dónam, en cambi, 'l teu.

ANTONIETA Mon cor no puch donarlo,
que está en un lloch segu.
Com tú he deixat robarlo.

PERET ¿Quí ha estat lo lladre?

ANTONIETA ¡Tú!

Al sentir la resposta, 'l jove apreta
ab las mans lo seu pit;
y ab saltirons de aucell, fuig la Antonieta
de la font tot seguit.
La platja besa l' ona ajoguinada,
y l' aire té perfum;
y cantan los moixóns en la enramada,
y 'l cel es ple de llum.

LA FESTA MAJOR

La senyora María
¡tich¡ ¡tach! fa ab las agullas; punts enfila
veyent ab mol de goig com creix la mitja.
De vegadas se atura, 'l nas se rasca
y sospenent la tasca
la bona dòna sembla que cavila.
Y cavila, que 'l cas es que desitja
averiguá 'l motíu de la alegría
d' en Peret; perque 'l noy, que abans semblava
que de tristó 's moría
y fins groch se tornava
y estava desganat y no podía
ni passar carn rustida, ¡quí ho diría!
ja menja, está content y no se anyora

y canta més, molt més que una tenora.
—Digas, Colom.
—¿Qué mana la mestressa?
—De la festa major, ¿qué 's parla y conta?
—La gent está animada,
y aquest any, segons sembla, tot se vessa.
Sapiguéu, per de prompte,
que la cobla d' en Pep está ajustada,
y 'l jovent ja somía
en ballar contrapassos y sardanas,
que despertan en tots gran alegría.
Curtas y llargas no hin de f rnos falta.
—¿Ets capás de ballarlas? ¡Qui ho diria!
—Cualsevol. Moltas ganas
tinch de ballarlas, perque 'l cor me salta
cuan sento repicar lo tamborino,
que 'l fluvioler joyós ben fort refila
y la tenora plora.
—¡Si ja ets molt vell!
—Per lo mateix, mestressa.
—¡Vell y boig!
—Vell que viu de recordansas,
que es viure de alegrías y esperansas.
Pel que á mí me ha passat, molt be endevino
lo que es lo món. De viure ben depressa
tal es l' afany, que 'l nin vol desseguida
ser jove; aquest, ser home; y 's neguiteja
fins arribá á meitat de nostra vida.
Mes cuan hi som, lo temps passat se enveja
al adonáns que acaba la pujada
de la vida, y comensa la baixada,
que té per terme, miris de hont se miri,
la nostra fossa oberta al cementiri.
Es sabut que tal terme no 'ns agrada
y retardar voldríam la petjada,
mes es en va, puig la mateixa mida
tenen las horas de la nostra vida,
per més que 'ns semblin curtas ó molt llargas,

segons que siguin dolsas ó be amargas.
Jo, senyora María,
vull dí ab aixó, y millor me esplicaría
si millor sapigués, que á la pujada
empenyen la ilusió y las esperansas
ab totas sas follías,
mentres que á la baixada
los recorts nos detenen y anyoransas,
que son del cor del vell las alegrías.
La esperansa es la ditxa no arribada,
la anyoransa es la ditxa ja passada,
pel mateix que passada, molt volguda,
puig la sabém per sempre més perduda.
¡Qué extrany que del vell vagin las miradas
á las ditxas passadas,
que son pel que ja 's gela y res espera
de aquest món, com certs jorns de primavera
q uel' aire escalfan, la nevada fonan
y en mitx l' hivern consol y calor donan!
Per los que aquí hem nascut, tanta riquesa
res tindrá de recorts com la sardana,
lo ball de nostra terra ampurdanesa,
lo ball de la montanya y de la plana;
y sempre que la sento, 'l cor se m' obra
y fins sembla que 'm trech vint anys de sobre —
¡Tich! ¡tach! fan las agullas; y ab gran pausa
¡tich! ¡tach! es la resposta
que 'l rellotje 'ls hi dona. Prest se acosta
la marruixa volguent saber la causa
de que 'l fill se bellugui 's sent la fressa
del gafarró, que aprop la menjadora
lo panís esclobella sense pressa.
Crema l' aire, tot dorm, y sona fora,
la quietut, que sols trencan las cigalas,
que al sol donan concert rascant las alas.
Lo vell Colom se assenta prop la porta
desitjós de fumá y buscant la fresca.
La pipa treu y estafarlata forta;

á la espardenya encén un misto d' esca,
després ab forsa xucla, y se endevina
que ja no té caixals, cuan se li junta
la pell de las duas galtas y la punta
del nas casi ab la pipa. Se amohina
fins que ja té la boca ben inflada
Llansa 'l fum, que segueix ab la mirada,
guaytant com se cargola y descargola;
y á la glopada que per l' aire vola,
li envía satisfet altra glopada.
Coneix lo vell Colom á la mestressa,
y al veurer que fa corra ab tanta pressa
las agullas, se diu que una pregunta
té á la llengua, y la té á la bella punta,
si be no troba encara la manera
de ferla com voldría,
y com ja la endevina, mut la espera.
Y en tant que l' avi calla,
¡tich! ¡tacb! fan las agullas, y treballa
la senyora María
fent girats y mimbadas,
y 'l vell omplint l' espay de fumaradas.
Y 'l gafarró no para
de esclobellar panís, y 'l gat repara
una mosca molt grossa, que amohina
ab tan ¡sum! ¡sum! Y la mirada fina
planta en ella, ab la pota preparada,
per clavarli, cuan passi, la grapada.
—Aquest any anirém tots á la festa,
y demá á primera hora, la tartana
fas enganxar, tenintla neta y llesta.
—Obehida seréu. ¿Qué més se 'm mana?
—Per ara, no rés més.
—La feina es poca
y aixís que matineji, llesta queda.
¿A la nit tornarém aquí, á la Roca?...
—No, no, perqué posém á ca 'n Sureda,

l' oncle, sabs, de la Paula, aquella noya
de Paláu Sabardera.
—Molt macoya.—
Donada la resposta,
lo vell Colom la pipa al llabi acosta,
y tot llansant glopadas, aixís pensa:
—¡Ja hi som, y la conversa ara comensa!—
¡Tich! ¡tach! fan las agullas. Alla, fora,
cantan fort las cigalas. Dins, refila
lo gafarró. A la mosca 'l gat vigila,
y al vell de reull mira la senyora.
—¿Tú has estat á Paláu?
—Molt temps, mestresa.—
Para 'l ¡tich! tach! que anava tan depressa.
—¿Qué tal es la familia de la Paula?
—Dit en una paraula:
familia sense falta y sense tara,
reconeixent tothom que es gent molt bona.
—¿La mare?
—Bona dona.
—¿Lo pare?
—Molt formal y honrat lo pare.
Per di 'l que son, y dihentho no 'ls alabo,
bo y bona repetesch, y may acabo.
—¿La Paula..?
—Molt modesta, excelent' filla.
—¿Crech que 'l seu patrimoni...?
—No 's pondera,
¡Deu me valga! si dich que la pubilla
será de las més ricas. La Pauleta
sería un bon partit pel vostre Pere.—
Para en Colom y riu, y la Maria,
que amagar no podría
lo qne pensa, li dona per resposta
una alegre rialleta,
que diu més que un sermó. Lo vell acosta
lo tabaco a la boca,

y després de llansar forta glopada
de fum, diu:—Ben pensada
es la cosa. L' hereu de ca' la Roca
es digne de una noya tan maqueta;
y de ella ¡no 'n parlém! ¡Bon matrimoni!
Si juntém lo que té la pubilleta
ab los bens d' en Peret, ¡quin patrimoni!
Molt pochs hi haurá á la terra ampurdanesa
que pugan igualarlos en riquesa.
A Rosas anirém, mes á conquistas,
ó com aqui dihem, á pendrer vistas.
¿Ho endevino, senyora?—Ab una rialla
punt posa á la pregunta. Ella desitja
acabar la conversa y, per tant, calla.
¡Tich! ¡tach! fan las agullas, y treballa
com si al món sols hi hagués lá séva mitja.
Pel gat sols hi há la mosca que no atrapa,
per més que preparada te la grapa,
mosca que fa ¡sum! ¡sum! desvergonyida,
cada cop més pesada y atrevida;
per la cigala 'l sol, y cuant més pica
més seguida es la seva cantarella;
pel gafarró 'l panís, que mica á mica,
vuidant la menjadora, be esclobella.
Y en tant que tot dorm fora
de xafagó pesanta la mitxdiada,
fuma en Colom y llansa fumarada
pensant en aquells temps que tant anyora.
L' endemá, un xich abans del trench de dia,
l' euga, que la Manyaga se anomena,
tremola de alegría
al sentí 'ls cascabells. En Colom mena
sentat á la tartana. En Pere estrena
vestit de cap a peus; y la mestressa
la roba de las festas du posada,
de las festas anyals, que un cop llevada,
dins de l' arca se endressa.

Cap Rosas al trot curt va la tartana
mentres la mare pensa ab la Pauleta,
l' enamorat hereu ab la Antonieta
y en Colom en ballarhi una sardana.

GRUPO DE MARINERS

—Ja sabéu que es pabordesa
la Antoniet , la estimada
de la gent de mar honrada
de la costa ampurdanesa.
Captará al llevant de taula,
y aquí ja tinch amanida
mitja pesseta, escullida,
per lo lluenta.
—Gran paraula
has dit, Miquel, puig rumbosos
hem de ser, perque es la filla
del capitá y la pubilla
dels seus recorts, tan honrosos
per la nostra gent, que exposa
la seva vida y confía
sempre en la Verge María
cuan lluita ab la mar furiosa.
Fem tots que quedi ben lluída,
siguent lo que capti, mostra
clara de que la gent nostra
al capitá may oblida.
Mes la primera sardana
en nom de tots, balli ab ella
l' Andréu.
—¿Jo? ¡Quína parella!
—La gent de mar axí ho mana.

—Ja que ho manéu; fentme tanta
mercé, cantí la tenora.
En jorns com avuy, se anyora
la juventut jals vuytanta!

GRUPO DE BAILETS

—Per dinà avuy menjarém
ànechs ab naps.
—Jo, rustit.
—A casa tenim cabrit.
—Nosaltres, capons tindrém,
y per postres una coca
de greix.
—Nosaltres mató
y flahenas y vi bo.
—¡Donchs á casa tenim oca!
—Jo, crema. Una gran platada
n' ha fet la mare, ab canyella
¡y més ous! Tot seguit que ella
ha sortit, ja la he tastatada.
—¿Teníu forasters?
—Jo sí
—A casa tambe.
—Voldría
que ja hagués tocat mitxdía
per dinar.
—¿Qué fem?
—Aquí
la cobla esperém. Derrera
marxém de l' Ajuntament
cuan vagi á missa. Al moment
de acabá, 'l dinà 'ns espera.
Cuan la mare 'ns donará
dos cuartos á mí y la noya,

los tiraré á la baboya;
y si tinch sort de guanyá,
per més que 'm digan;—Ja pots
pendre 'l que vulgas,—diré
vingan merllangots, perque
me agradan los merllangots.
Cuan avisin que ja es hora
las tarotas de ballar,
¡aul cap á plassa á saltar,
gent de dins y gent de fora.
Y la quitxalla menuda
ballará com si fos gran;
y á brenar cuas anirán
los músichs á fer beguda.
Y tot seguit que doném
la derrera mossegada,
sardanas altra vegada,
y cap á plassa torném.
Cuan la tarde ja caurá
y se acabi la sardana,
se despertará la gana,
y de la plassa á sopá.
Acabada la manduca,
de taula al llit tot seguit,
perque se está molt be al llit
cuan la son los ulls acluca;
y com no tenim llissó,
dormirém lliures de afany.
¡Qué be, noys, si fos tot l' any,
com avuy, festa majó!
—Miréu quí ve: un pom de flors,
maca com una princesa:
la Antonieta.
—¡Es pabordesa!
—¡Qué contents los pescadors!

LA ANTONIETA

Va recatada y modesta,
de la mare acompanyada,
seguida de la mirada
de la gent que hi há á la festa.
¡Cuan bonica es y qué hermosa
ab la mantellina blanca,
que sembla escuma que tanca
la seva cara preciosa!
—¡Guardi Deu á la pubilla!—
crida 'l pescador, y 'ls avis
diuhen ab lo cor y 'ls llabis:
—¡Deu te fassi bona, filla!—
Y la quitxalla, que 's fica
per tot, repeteix joyosa;
—Antonieta, ¡qué ets hermosa!
Antonieta, ¡qué ets bonica!—
Modesta y ruborizada,
perque comprén y endevina,
á la iglesia se encamina
recullida la mirada;
mirada que tan sols gosa
aixecarse, cuan la crida
una altra, que es llum y vida
de ánima pura, amorosa.

EN SENDRERA

—Heréu Sendrera, la boca
cus y deixa de alabarte,
que á tú no ha volgut mirarte,
y ha mirat al de la Roca.

Va recatada y modesta,
de la mare acompañada.

Y ha dit aquella rialleta,
y han dit aquellas miradas,
que somías devegadas
cuan parlas de la Antonieta,
que no pensa ab en Sendrera.
—No sempre es cert lo que 's mira,—
respón.—Axió dit, se gira,
y guaita de tal manera
empenyent á dalt los llabis,
que resulta la mirada
de calumnia enmatzinada,
plena de insults y de agravis.

LO LLEVANT DE TAULA

La senyora María,
plena de goig y plena de alegría,
té paraulas de mel per la Pauleta,
que está sentada á taula
al costat d' en Peret. Lo pare y mare
al jove res han dit, ni una paraula.
Després ja parlarán. Ara per ara
que 's vegin; que repari que es maqueta,
l' heréu, la pubilleta;
y si l' heréu á la pubilla agrada,
com la cosa entre 'ls pares ja es pactada,
se fa sabé al parents y se 'ls convida,
y á casa'ls desseguida.
La gran dificultat que amenassava
ab desfé 'l casament, ja está vensuda.
Deya 'l pare:—Jo caso á la pubilla,
y sent pubilla, es cosa ben sabuda
que 'l marit viurá á casa.—Axió objectava
la mare:—Si es pubilla vostra filla,
en Peret es l' heréu de ca' la Roca,
y á casa ells han de viurer, que 'm pertoca

per dret que las costums de nostra terra
han establert. Per tant, no hi hagi guerra,
ja que l' usatge 'l meu desitx abona.
A casa de l' hereu, viurá la dòna
Lo plet guanyá la mare,
convenint, ben entesos,
que cada any, y sens falta, á casa 'l pare
han de passá uns cuants mesos.
La cosa está arreglada. Sols falta ara,
casi res: que se agradin los promesos.
La taula es presidida
pel vell Sureda, qui gustós rumbeja
lo millor de la casa, que lluhida
vol quedi en semblant dia. Tot blanqueja
sens que 's vegi una bolva ni una taca.
Catorse son á taula, y la més maca
de las noyas, la Paula, Neguiteja
en Peret, que no aparta las miradas
de la porta de entrada, en tant las criadas
serveixen lo dinar de casa rica,
ab pausa y sens turbarse gens ni mica.
Llescas de pa esponjit; també una ampolla
de vi molt negre y bo, que un xich dolseja,
per cada dos. Després ve la carn d' olla
derrera 'ls macarróns; boua badella,
menuts ab agre-dols, y de seguida
pollastres, y la poma, tan farsida
de carn molt ben picada, que estabella.
L' ánech no pot faltar, ni la rustida
cuixa de xay, ab all entatxonada,
clau, axó sí, posat ab seny y mida,
y molta cansalada.
Segueixen las perdíus, llebra estofada,
peix ab such y fregit de tota mena,
y una plata ben plena
de guatllas grassas, en pebrot ficadas,
per ricas y gustosas, alabadas.

Tanca l' oca rustida, mes ¡quína oca!
Tota alabansa feta d' ella, es poca.
Posats los plats de postres, després venen
aquells vins tan guardats, rahims, que tenen
color de or; y borregos, llonganissa,
formatge, fruita, crema en abundancia,
recoberta de sucre, ben cremada
ab la planxa ruenta,
de flors, fetas ab nissos, adornada;
¡Y hi qui de tot menja y no revental'
Poch després de sentats, la cobla toca,
y sonan á la escala
veus frescas y joyosas
com los piulets de alosas.
Ja 's presentan las duas pabordesas
vestidas de gran gala;
y l' hereu de la Roca
sent que dintre del pit lo cor li salta
y encendres cada galta.
Es lo llevant de taula;
y al plat, que té la imatge de María,
ab flors de tota mena
y cintas adornat, ab pausa hi posa
un duro 'l vell Sureda. A cada ofrena
—Gracias,—diu la Antonieta ab veu melosa.
Cuan toca 'l torn á en Pere,
ella está tremolosa,
y l' hereu molt més roig que una cirera.
Al plat hi dexa caure una dobleta
de cinch duros. Totbom la cara gira
al sentí 'l trinch; y á la vritat, admira
ofrena tan rumbosa. La Antonieta
sent que 'l cor li esbatega. La María
tot seguit ha comprés ab alegría,
que 'l noy rumbós ha estat per la Pauleta,
y 's queda molt contenta y satisfeta.
Cuan han dinat, la mare
diu á en Peret:—No pot negar la cara

que la noya te agrada.
—Sí, mare, ja fa temps; y ditxós fora
si, á la que es ma estimada,
la volguessiu per nora,
—Ab los brassos oberts, á la Masía
com filla la rebré. Molt desitjava
casarte ab ella.
—¡Y jo, que no gosava
parlar del meu amor, perque temía
disgustarvos!
—¡Y jo res sospitava!—
Y contents, y enganyats, plens de alegría,
se quedan en Peret y la María.

LA SARDANA

Es tan vella la sardana
com es vell nostre Ampurdá,
l' Ampurdá, la hermosa terra,
la terra que estimo tant.
Lo ball fou dels nostres avis,
y dels fills també ho será;
es lo ball de gent honesta,
es lo ball de un poble honrat,
que busca en las alegrías
descans per torná al treball.
Per ballarla 's necesita
cor net, y portá 'l cap alt
per guaitá 'l cel ab mirada
tranquila de bon cristiá;

y sols la sent qui l' amor
de la terra té guardat
del pit en la part més fonda,
y d' ell calor pren la sang
per serví á Deu y a la patria
y estimar be als seus germans.
  Ojáu del sach dels gemechs
las plorallas, dolsos planys,
planys que son las anyoransas
de ditxosos temps passats
y de alegrías perdudas,
que ja may més tornaran.
  Cuan refila 'l tamborino
diu:—¡A dalt los cors, á dalt!
confiéu en lo esvenidor
sens oblidar lo passat,
que 'l passat son las arrels
per hont la sava pujant
va de las soca á las brancas,
fent d' ellas manyochs de rams.
¡Ay del arbre si trenquéu
las arrels! No floritá,
y en lloch de donar nous fruits
morirá sech y corcat,
lo mateix que mort lo roure,
lo roure ferit pel llamp.—
  Sach dels gemechs, canta, canta,
que jo entench molt be 'ls teus cants;
diuhen que 'ls que aiman sa terra
y á Deu saben invocar
y respectar als seus pares
y son bons y son honrats,
aquets homes fan un poble,
un poble que no mort may.
  Llansa 'l fluviol refilets
molt més alegres que 'ls cants
de verdums y cadarneras
y 'l xerramech dels pardals;

molt més suáus que 'l ventijol
ab la espiga ajoguinat;
com la mel dolsos, més tendres
que las rialletas de infant,
refilets que del cor venen,
refilets que al cor s' en van
y fan que las mans se dongan
en senyal de santa pau,
vells y joves, noys y dònas,
tots aimantse, tots germans,
fent rodona, cara seria,
tots los cinch sentits posats
en ballar be la sardana,
que es lo ball de l' Ampurdá,
que es lo ball de nostra terra,
la terra que estimo tant.
  Guardeu, noys, la barretina,
mes la honrada, la que val
tant com val la nostra gest ;
aquella que cubrí 'l cap
de las primeras nissagas
de las costas de Llevant;
aquella que 'ls nostres avis
guardavan dessota 'l bras
al posá 'ls genolls a terra
per pregar com bons cristians
  Y vosaltras, las bonicas
ampurdanesas, no may,
may deixéu la caputxeta,
que de vostras caras fa
raig de llum en la nevade,
trosset de cel ovirat
per uo esquins de celatjes
sempre hermosos, sempre blanchs;
sol voltat de nuvoladas,
clavells en lliris tancats,
rosa en jessamí nascuda,
rubí de perlas voltat.

En los cants de la sardana
s' hi han fos tots los sons y cants
de la terra ampurdanesa
l' eternal remor del mar,
l' esbofech de la ventada,
los xiulets del rebadá;
lo bruel dels bous; de la ovella
lo bel, llastimós com plany;
las cantarellas de l' avia
mentres fila prop la llar;
las camarellas y albadas
dels fadrins enamorats;
la ¡Ninl ¡Non! que la mareta
canta per dormí á l' infant;
la cansó ab que la feinera
mestressa 'l temps va enganyant
mentres passa la farina;
las alegrías, los planys,
los recorts, las anyoransas,
lo present, lo que vindrá,
lo que fou. Tot, tot se junta,
y al juntarse forma 'l cant,
lo cant de nostra sardana,
que es lo ball del Ampurdá;
lo ball de la nostra terra,
la terra que estimo tant.
Repica fort, tamborino,
repica més fort; més alt;
refila, fluviol, refila,
y juntéu las vostras mans
noys y noyas, vells y vellas,
cara séria, 'l cap ben alt.
¡Au! que canta la tenora;
rodéu, marcant ben be 'l pas,
y saltin las barretinas
las rosellas recordant,
y móguintse las caputxas
com alas de coloms blanchs.

¡Au! balléu tots la sardana,
que es lo ball honest y honrat
de la terra benehída
anomenada Ampurdá,
terra noble, terra hermosa,
á la que jo estimo tant.

Lá plassa de gent es plena,
gent de dins y gent de fora,
do tota lloreya y mena,
la pagesa, la senyora,
l' avia, la jove y la nena.
Fixas están las miradas
en los músichs, que al tablado
van pujant llansant bufadas,
senyal certa del agrado
de las bonas caixaladas.
Qui més qui menys, á tots passa
lo que sempre sol passá:
que han menjat un xiquet massa;
mes ¡era tan bó 'l dinā!
No 'n parlém més. Som á plassa
y hem de ballar la sardana,
escullint per balladora,
puig nostre orgull ho demana,
una jove encisadora,
ben bonica y ben galana.
Los balcons son plens de toyas
ó de noyas, tan bonicas
que no es extrany que las noyas
resultin encar més ricas
que toyas de flors y joyas.
Es ben sabut que per tot
hont hi ha flors y primavera,
no sol faltá 'l burinot,

¡Au! balléu tots la sardana,
que es lo ball honest y honrat...

y á la plassa hi há en Sendrera,
que reprimirse no pot
al veurer certa mofeta,
que uns cops surt de la mirada
y altres cops de la rialleta
de la gent, que ja enterada,
sab á qui aima la Antonieta.
Y com té la vanitosa
presunció per realitat,
y creu que cuant se proposa
li surt be, se ha proposat
guanyá 'l cor de la preciosa
ampurdanesa. Y ja mira
cuan, per ballar la primera,
treu á la Antonia, que 's gira
tot lo món; y en tant que en Pere
se desespera, l' admira
lo jovent. Don' la tenora
la senyal. Tots se bellugan
buscant á la balladora,
perque 'ls assusta que pugan
queda's sense ella, puig fora
cosa trista. Cuan se atansa
en Sendrera a la Antonieta,
á empentas de la esperansa
de vanitat satisfeta,
una ma seca se avansa,
l' aparta; y diu una veu
que sona ab seguritat
de que domina á l' heréu:
—Sendrera, ¿qué te has pensat?—
Qui axió pregunta es l' Andréu.
—Antonieta, la segona.
—Ne pot ser.
—Donchs la tercera.
—¡Cap!—Qui resposta li dona
ferme y resolta, es en Pere,
que l' está observant fa estona.

Y mirantlo fit á fit,
los peus á terra afermats,
los ulls foscos com la nit,
los punys closos, preparats,
y tota la sang al pit,
espera. En tant la sardana
volta al mitj de la alegría
del jovent, que sols demana
divertirse.
—Be voldría
sapigué, hereuhet, quí 't mana
mirarme ab cara atontada
de babeca. La Ansonieta
balla ab mí perque me agrada.
Hem acabat, y á caseta
depressa, com la mainada.—
Igual que un cop de bastó
seat l' insult y apreta 'ls llabis.
De la ofensa á l' escalfó
li esclatan passats agravis
dintre del cap, com un tró.
Li bull la sang, tot rodola
al seu voltant; y á la gorja
tal nus té, que ni una sola
paraula diu, perque 's forja
lo llampech mentres tremola.
En Sendrera, que ho repara,
creu que es pó; y com molta gent
lo sent y 'l guaita, se encara
ab en Peret, é insolent
li va fuetejant la cara
ab mes ofensas.—¡Proul—crida
en Peret ab veu que porta
l' esglay; y á fera embranzida
se amaneix, terrible, forta.
L' altre 's prepara. Respiran
baf de rabia: enrera donan
un pas; com faixins se miran;

després xisclant se abrahonan
igsals a boigs que deliran,
y se enllissan fins que 's toca
pit ab pit, cruixint los ossos,
escumejant'ls la boca,
la roba desfeta á trossos,
ferms los dos com una roca.
Un temps inmóvils se están,
apretats, fort estrenyent,
y á la cara 's van llansant
l' alé, que surt com bullent
vapor, los llabis crem ant.
Ja 's mouhen: á dreta, esquerra
se empenyan; xiulant se escapa
pel mitx las dents, com de serra
lo xerrích, y si fos grapa
ab més forsa no se aferra
lo peu al sol. Sobte en Pere
sent que 'l respir ja li falta;
dona bot de tigre enrera;
esbofega, de nou salta
ab la embranzida de fera
damunt del que, pel seu mal,
ja no pot aguantá 'l xoch;
y, vensut, aquell rival
cau á terra com un soch
al darrer cop de destral.

LOS DOS AVIS

BON día nos do Deu.
—Colom, bon día.
—¿Qué tal la pesca ha anat?
—Ni poch ni massa.
—May menys.
—Y sempre més y ab alegría.
—¿Que hi fumém una pipa? Així 'l temps passa.
—A fe, que be vindría.
—¡Ay, Andréu, si pogués tornar la bona
etat en que 'ls dos junts, per qui res era
lo perill, nos batíam á Girona!
—¿Has vist res tan hermós com la handera
de nostra Espanya?
—Dona,
en vritat, goig mirarla, puig campeja

en sos plechs la senyera catalana
ab l' escut de Castella; y cuan ondeja,
sempre en ella veyém una germana
que á l' altra petoneja.
Per ella dona 'l catalá la vida,
puig estant á la ratlla, som de Espanya
avansats sentinellas, á qui crida
ab més forsa la patria, perque extranya
terra 's veu desseguida.
—¡Quín temps aquells! Ab gust hi tornaría.
—¡Ay Colom! pogués ser lo que demanas;
mes, entenéms torná á aque'l temps voldría
visquent Espanya y Fransa com germanas.
Aixó desitjaría.
—No tornarán, Andréu, que any que arrebassa
lo temps, no floreix més. Y jo so un pobre
avi vell. Mes tú ets jove.
—Axís; no massa,
que ben contats vuytanta 'n porto sobre.
mes un hom, com pot passa,
y com més va, més dich jo lo que deya
la vella, que ja sabs que no volía
morirse may, puig cada dia veya
cosas novas. ¿No 't sembla que tenía
rahó y que molt be feya?
—¡Si 'l desitx nos valgués!
—Colom, acaba
de dí 'l que 't porte aquí, que ja m' ho penso.
—Saber de la Antonieta.
—Desitjava
jo noticias d' en Pere.
—Donchs comenso.
—Ell plora.
—Ella plorava,
que trista cosa es veure convertida
la ilusió, que es la mel que á la criatura
li endolsa la existencia, en la aborrida,

terrible, aspre amargor, que en tant que dura
converteix nostra vida
en llum sense colors, camps sense espigas,
aubada sense sol, nit sense estrellas
La ilusió aquí ha vingut ab sas amigas
la esperansa y la ditxa, sempre bellas,
y de sobte...
—No ho digas,
que sols lo recordarho pena 'm dona.
La senyora María, que pensava
casá 'l noy ab pubilla rica y bona,
y al venir á la festa ja portava
tirats los plans, se adona
de que en Peret no vol á la Pauleta;
y per mes contrariarla, la baralla
y l' alborot que 's mou de aquella feta.
¡Bona fou! Al Mas ara tothom calla:
la mestressa distreta,
no veu que se li escapan punts de mitja,
més séria que un merlot en temps de muda.
L' hereu no dorm ni menja, sols desitja
estar ben sol, y á la tristesa ajuda
dihent que ja la ditxa
per ell es acabada. Y com la cassa
de pas vola y s' en va, aixís la alegría
ha volat y fugit. Andréu, ja es massa:
¡trist lo fill y més trista la María!
¡Fins lo gos té la passa!
¿Qué has sabut d' en Sendrera?
—No se esmena
malgrat la gran pallissa, que fou bona,
tothom se burla d' ell, puig se anomena
no en va alló que es; y 'l tonto no se adona
de que es en Poca pena.
Mes deixémlo, que es peix que no aprofita
y no val una escada. Tinch confiansa,
que cuan la mar més s' estarrufa é irrita,

més llarga y gran despres es la bonansa
que á gaudins nos invita.
¿No es bona la mestressa? Qui, que siga,
igualarla podrá, no ser més bona.
¿No es bo en Peret? Donchs lliga,
diria á la María, ab abrassada
de mare 'ls seus cors joves.
—Respondría
que una mare prudenta, está obligada,
pel mateix que 'l jovent sempre somía,
á despertál. Passada
la ilusió, falaguera, molt bonica,
mes que no dura, la vritat recobra
tots los seus drets; y ab dòna bona y rica,
diu que 's passa millor que ab bona y pobra.
Aixis ella se explica.
—¿Qué fora sense somnis la existencia?
Onada sens remors; la marinada
sens frescura; gavinas sens potencia
per tenirse en l' espay, barca encallada;
lo món sense la essencia
que ve del cel y torna á las alturas
extenent las pintadas, bellas alas
del somni, que es consol de las criaturas,
y endolsa, desplegant las sevas galas,
del cor las amarguras.
¡Ah, senyora María! Cuan dormía
al seu fill infantó, ¿que no mirava
com los llabis de rosa 'l nen movía
y seguía xuclant, perque somiava
que 'l mugaró tenía?
Ja més gran, ¿que no veya en sa bufona,
fresca com un mató, roja boqueta,
llisca y saltá 'l mateix que papallona
de polsaguera de or, dolsa rialleta
que hermós somni li dona?
¡Juventut sense somnis! Primavera

sense flaires ni flors, que ja no fora
primavera. Y si fins la etat derrera
somía ab lo passat, que tant anyora,
¿com del seu fill espera
que fassi més que 'ls vells, cuan tot convida
á somiar, en la etat que la criatura
lo terrenal per l' ideal oblida?
¡Ay, senyora María! ¿per ventura
no es un somni la vida?
— La ilusió es falaguera mes embrolla
de vegadas los comptes, sent tant maca;
y cuan ja som al fons, Andreu, sorolla
com la carbassa vuyda, la butxaca,
y no pot bullir l' olla.
La vida sense l' olla, fora bella;
mes ja que es necesaria, un xich somía;
mes després de somiar, pensém ab ella,
que 's viu tranquil, si estan ab armonía
la ilusió y la escudella.—
Callan los vells y fuman. Si be 's mira,
abdós molt be discorran cuan se troban
ab problema difícil, que regira
lo món desde que 'l món. Per més que proban
de resóldrel, y estira
cadescú 'l seu cervell, en ell no veuhen
lo que buscan; y al fi cansats, acaban
per fumá y llansá fum; y pot ser creuhen
que en lo fum trobarán lo que cercavan,
puig tot seguit que 'l treuhen
de la boca, 'l segueixen cuan se enreda,
fa giravols, se extén y 's descargola,
y al sostre al arribar la fumareda
se aplana y cap la porta va y rodola,
y 's desfá, y ja res queda.
—¿Y be, Colom? ¿Que com se está se estiga?
—¿Qué farías? responme.
—Jo 'ls casava.

Callen los vells y fuman. Si be 's mira...

—Jo també, mes tinch por, qué vols que 't diga de un fort disgust.

—¡Tan sols aixó faltava!

—¡Lo que Deu vulga siga!

LO POBLEMA HUMÀ

I

HAN acabat las festas, las balladas,
y reunidas las guatllas á bandadas
fa temps que de la terra empurdanesa
á l' Africa han volat. Son las palleras
refugi dels pardals, á qui no espanta
ni l' olla ni 'l barret, que gran feresa
al principi 'ls hi han fet. Mes ja ni 'ls miran,
y la palla regiran
buscant las oblidadas, las derreras
espigas; y si tanta
no es la sort de trobarlas, una engruna
pels atrevits moixóns es gran fortuna.
La mestressa, que es dòna cuidadosa
y no troba las cosas arregladas

sino cuan dirigeix, al graner posa
las fabas, los fasols, la poca cosa
de cingrons que ha cullit, ben apiladas
las trunfas; las panotxas molt granadas,
ja secas y vermellas;
las besas pels coloms y penjarellas
de orellanas. Guardada té la salsa
de tomate al rebost, aquella bona
salsa que alaban, perque 'l punt li dona
com ningu sab donarlo. Aixís que se alsa
la vista al sostre, 's veuhen penjar trossos
de carn molt ben salada;
llonganissas, cuarters de cansalada,
butifarras, pernils aixuts. Los ossos
de porch té en aigua sal, y cada día
un va á l' olla, seguint la costum vella
que á l' Ampurdá fa bona la escudella.
Tot abunda, tot sobra a la Masía,
á excepció de una cosa: la alegría.
  Cuan en las nits de hivern la tramontana
xiula, brama, se allunya, y ronca udola
al pérdrers en lo inmens, y la campana
gemega als seus sotrechs, la llar consola.
La calor dels tions, las flamaradas
vida donan al cor: l' ánima 'n troba
á l' escó, que memorias té guardadas
de aquells que foren en eix mon de proba.
  Creman los tions, llepant la foguerada
lo sutje de la llar. Damunt la taula,
hont se ha sopat, la llumanera encesa
ilumina á la gent de la Masía.
A l' escó está sentada,
pensativa, sens dir una paraula,
la senyora María,
que afanyantse á fer mitja, la tristesa
prou voldría distreure.
  Al seu costat hi ha en Pere, la mirada
fixada no sab hónt, guaitant sens veure;

lo servey prop del foch se escalfa y calla,
y 'l vell Colom no conta cap rondalla.
Sols se sent lo rum, rum de la gateta,
l' ofegat botzinar del gos, que estira
lo cap y á la marruixa gelós mira;
lo gemech de la llenya cuan li es treta
pel foch l' última gota de la sava,
que abans frescor y vida li donava,
y ara llágrima apar, com la derrera
que llansa al món, en trista despedida
als recors de la vida,
aquell que sab que ja la mort l' espera.
Cruix la casa al sotrech de aquellas fortas
embranzidas que don' la tramontana
a las finestras y barradas portas,
y retorsintse, sembla que demana,
posant la boca dalt la xemeneya;
—¿Per qué calléu?—La flama
se ajoca, se esparrama,
guspireja la teya;
més fort, més fort la tramontana brama;
y tots callan pensant en una cosa,
y ningú del que pensa parlar gosa.
¡Qué tristas son y amargas
las vetlladas de hivern, si al fret de fora
s'hi uneix lo fret de l' ánima que anyora
¡Qué tristas y qué llargas
cuan sentím en lo pit la ilusió morta
y la ditxa gebrada,
gebrada que es més crua y molt més forta
que la que cau eu freda matinada.
¡Cuan llarga es y qué trista
la nit de hivern pel fill que la mirada
fixa al sol, no gosant alsar la vista
á la mare estimada,
temerós de pregunta
que 's clavi dins del cor com una punta
de clau ruent! ¡Qué llarga y qué pesada

—¿Per qué calléu? — La flama
se ajoca, se esparrama...

cuan la mare no gosa
mirá al fill, temerosa
de muda queixa, que 'l seu pit traspassa
ja sense ferli, puig be prou que massa
la endevina! Ben cert que li dirfa:
—¿Qué has fet, fill meu, de aquella tan hermosa
ilusió que tenía en tú posada?—
Mes ell preguntaría,
la seva veu per llágrimas trencada:
—¿Per qué, si era ditxós com qui somía,
heu convertit en plor tanta alegría?—
Y 'l cas es, sí en la cosa be 's repara,
que 'l mateix vol en Pere que la mare;
puig si 'l fill, ple de plors y de amargura,
la ditxa li demana; ella sols pensa
en donarli la ditxa, gran, inmensa
y, sobre tot, segura, molt segura.
Fins ara tot va be, mes no se entenen
cuan li ditxa anomenan:
per la mare la ditxa 's diu Pauleta,
guapa, bona y molt rica;
per en Pere, Antonieta,
guapa, bona y molt pobra.
Y aquí ja no se avenen gens ni mica;
y si be aquest assunto 's considera,
á l' un y á l' altra la rahó li sobra,
cadescú d' ells pensant á sa manera.
Jove en Peret, discorra ab la vehemencia,
dels pochs anys; mes la mare enrera 's gira
per treurer dels exemples la experiencia.
La mare reflexiona, 'l fill suspira:
ell sols sent; ella pensa neguitosa;
y l' un y l' altre, sens saberho 's posa
la problema que á tots lo cap regira
densá que 'l mon es mon; que á la criatura
pot omplir de alegría ó de amargura,
segons junti ó no junti, ab bona mida,
la poesía y la prosa,

que, com cosa forsosa,
serán sempre elements de humana vida.
Lo esbategar de l' ánima tancada
dintre del cor; lo brill de la mirada
que a l' infinit espay riallera envía,
es aixó la poesía.
La prosa es la materia,
que també es cosa séria;
tant, que ab paraula exacta, sí no bella,
preguntat en Colom, repetiría
que 's viu tranquil si están ab armonía
la ilusió y la escudella.

II

Alguns jorns, cuan se troba la mestressa
ab que ja no pot més, perquè 'l cor vessa
de ple de sufriments y de amargura,
al vell Colom atura,
y al neguit donant solta,
tot ho diu, y després al criat escolta.
En Colom sempre ha estat per la María
lo recort del passat de la Masía,
tan pegat a la gent de ca la Roca,
com se abrassa á la soca
l' eura que ab l' arbre viu, ab ell verdeja,
ab l' arbre neguiteja,
y cuan l' arbre ja 's mort faltat de sava,
també la seva vida l' eura acaba.
La mestressa li diu:—Aixó es terrible.
Ja ho veus, Colom, quina es la recompenso
que á mí 'm dona 'l meu fill.
—¡Sembla impossible!
—Mes ell es bo, Colom, y aquell que pensa
lo contrari, se enganya.
—Ja ho sabía.

—¡Sembla impossible! has dit; y si posavas
en dubte que es molt bo, te equivocavas.
—Extrany en mí sería
que, més que vos, no conegués á en Pere.
—¿Mes que jo, siguent jo la seva mare?
—Sí, senyora, molt més, perque jo era
criat fidel del avi, amich del pare;
y en ell, sens que vos fassi cap agravi;
posat hi tinch l' amor que al pare, á l' avi
y á tota la familia jo tenía;
amor de vell tan gran que no té mida;
tan fort que 'm morirfa si 'm faltava,
perque es caliu que al cor li dona vida.
Al dir; ¡sembla impossible! jo pensava,
no ab en Pere, sino ab la seva mare.
—¿Ab mí? ¿Tinch jo la culpa?
—Si 's repara
be tot y tot se pesa, potsé 's trobi
que la mestressa oblida
que 's va casá ab nostramo enamorada;
y al mateix temps pot molt ben ser que 's probi
que la rahó li falta, si oposada
segueix á que 'l noy vagi allí hont lo crida
l' amor, la voluntad.
—Era pubilla,
y herén era 'l seu pare. La fal-lera
del jovent sense seny, veu molt sencilla
la cosa més difícil.
—¡Si ell delira
per la noya á qui estima!
—Es un capritxo,
y jo me atinch, Colom, á alló del dittxo
tant sapigut, que qui endevant no mira
caurá sempre enderrera.
—Cert, senyora María;
mes qui volgués negar que 'l patrimoni
aumentá molt després del matrimoni,

sabéu que no podría;
y si á vos y al seu pare, tothom siga
testimoni, per viure vos sobrava,
no es extrany que ell se diga .
que no li faltará.
—Mes si aumentava
lo qne té, ab lo que porta la Pauleta...
—Sería molt més rich.
—Y una miqueta
més en Pere la ditxa assegurava.
—La ditxa per l' heréu es la Antonieta.
—No oblidém que, ab lo temps, las foguerades
se apagan dels pochs anys.
—Y de vegadas
tot ho cremàn.
—Confío que en Sendrera,
qui, picat l' amor propi, vol casarse
ab la Antonieta. .
—Es cert, perque d' en Pere
com tonto que es, desitja aixis venjarse,
y fins la ha demanada.—
La senyora María, molt contenta,
salta de la cadira
al sentir la noticia; á en Colom mira.
Mes altre cop se senta
de mal humor y pochs amichs la cara,
cuan en Colom li diu que la Antonieta
ha dat un no.
—¡Ja 's veu! La cosa es clara:
perque á en Peret espera.
—Primer, perque no estima al tal Sendrera.
—Lo que á n' ell deu quedarli, fará encara
una no despreciable fortuneta
per una noya pobra.
—Sí, mestressa,
per altra á qui 'l diner sols interessa;
no per ella, tant bona, á qui li sobra
cor, senyora María.

Rich no vol á en Sendrera; 's casaría
ab en Peret, encara que fos pobra.
—No poden compararse,
que en Peret es bon fill, té la riquesa
que 'ls bons sentiments donan,
riquesa que á la terra ampurdanesa
sempre sabrá estimarse.
—¡Ben dit! Cuan se enrahonan
las cosas, sol trobarse
que 's pensa lo mateix, sens gens ni mica
de diferencia. La Antonieta es rica
en virtuts, sentiments; y sent bo en Pere,
¿qué extrany té que al mirarse 's comprenguessin
y 'ls joves s' estimessin?
Y si heu dit, en vritat, que á la contrada
hont hem nascut, per sempre benehida,
se estima com riquesa la guanyada
per la honra, las virtuts, per una vida
á serví á Deu y als pares dedicada,
¿cóm retxasséu la hermosa ampurdanesa,
que porta al vostre fill tanta riquesa? —
La senyora María
prou respondre voldría,
mes no troba sortida,
puig seu que 'l vell Colom la ha ben cullida
ab sas propias paraulas; y murmura
mentres s' en va:—Molt cert que tot li sobra,
que de virtuts es rica y de hermosura;
¡llástima que de bens siga tan pobra!

NADAL

GRAN festa á la Masía,
gran festa al mon enter; es la vigilia
de Nadal, ¡de Nadal! Las profecías
tingueren cumpliment, y aquell gran día
que no té igual, al món vingué 'l Mesías;
y 'ls angelets cantavan,
mentres tant que 'ls pastors se encaminavan
vers Bethlém:—¡Gloria á Deu en las alturas,
pau en la terra á totas las criaturas!—
¡Gloria a Deu! ¡gloria á Deu! ¡Pau en la terra!
¡Gloria á Deu! ¡gloria á Deu! que es la esperansa
lo fi de tot cristiá. Si la venjansa
ó cap mal pensament vos donés guerra,
convertíulo en amor, que Deu ho mana
y l' oblit dels agravis vos demana.

Gran festa á la Masía,
hont preparan lo gall ab molta fressa,
que naix de la alegría.
¡Quín gall! Es un gallás, tan bona pessa
que á la taula de un rey pot presentarse;
y afirma la mestressa
que un altre pioch millor no pot menjarse,
tan gras, tan rodanxó, de carn hermosa,
que rustida promet ser molt gustosa.
Tots y totas rodejan
la taula ahont es lo gall, y neguitejan
desitjant que arribada
siga la hora de darli la mossada
La mestressa ompla 'l pap á culleradas
de farsit dols, fet ab pinyóns y prunas,
melindros á trossets, y també algunas
pansas grossas ben triadas;
desprès l' altre farsit de carn, tossino,
molla de pa engrunada,
ab sal y un pols de pebre; y ja acabada
la obra magna, portada á cap ab tino,
queda 'l gall convertit en una esfera,
per qui es xica la immensa greixonera.
És hermosa la nit; lo cel no entela
ni sols un bri de núvol. Las estrellas
guspirejan celistias sempre bellas;
y la terra, l' espay, tot, tot exhala
dols perfum de quietut y de armonía,
que ompla als cristians de joya y de alegría.
¡Nanch! ¡nanch! fa la campana;
y la gent surt dels masos presurosa
al sentir la primera batallada.
¡Nanch! ¡nanch! fa la campana ab veu joyosa,
y al sentirla 's recull y ben callada
se está en lo Canigó la tramontana,
perque desde la vall á dalt la serra,
del mar á la montanya;
de la casa més rica á la cabanya,

desde 'l cel á la terra,
del sagrat brons se escoltí la veu santa
que del bell cim del campaná ressona.
¡Nanch! ¡nanch! Es veu de gloria; veu que espanta
á l' esprit infernal, y en cambi dona
per igual alegria, des la cova
fins al paláu. ¡Nanch! ¡nanch! Campana, canta,
puig portas als cristians la Bona Nova.
¡Nanch! ¡nanch! Ja se han complert las profecías
y ha nascut lo Messías
¡Gloria á Deu, gloria á Déu en las alturas!
¡Pau en la terra á totas las criaturas!
Segueix surtint la gent, fins la menuda
que no 's vol acotxá y que reb ajuda
de las mans de las mares, que agafadas
cada nin té ben fort. Ab las petjadas,
ja tardas per la edat, lo vell camina
fent costat á la vella, á la padrina;
y en tant que 'l camí dura
van parlant del bon temps de la vellura.
Sembla que 'l mon, la plana, tot sorolla
ple de dítxa y de joya, ab argentina
riallet de content. Surt una colla
de cada caminal, de cada mata,
y al juntarse recordan las bandadas
dels pardals, y com ells apoguinadas
xerratejan de tot; de tot preguntan
y responen y 's juntan,
y com ningú está trist, la rialla esclata.
¡Gloria á Deu, gloria á Deu en las alturas!
¡Pau en la terra á totas las criaturas!
¡Nanch! ¡nanch! fa la campana, veu de vida
que á la missa del gall joyosa crida.
Tots á la iglesia van, y ja acabadas
las tres missas, de nou lo camí emprenen
cap á casa; y més plens encara tenen
los seus cors de alegrías. Las miradas
del vell Colom en busca van d' en Pere,

que de sobte se ha fos. Mes com de sobra
suposa hont estará, ben prest lo troba.
Se ha quedat enderrera,
y allí que surti la Antonieta espera.
La acompanya l' Andréu, que no 's separa
del seu costat. Cuan en Colom la cara
veu de la hermosa noya ampurdanesa,
sent en lo cor lo pes de la tristesa.
En los seus ulls repara
enfonsats per lo plor; y en la rosella
dels llabis, ans tan fresca y tan vermella,
que en poch temps se ha apagat. Cuan convertidas
veu las galtas en rosas esmortuidas,
compassíu, ple de pena, axís murmura:
—¡Bona noya! ¡Pobreta!
¡Y mereix ser ditxosa la Antonieta!
Trángol de llamps y trons y de amargura
passa aquesta criatura.—
Ella ni 'l pas allarga ni se atura
ni en Pere 's mou. Si 's troban las miradas
pel desitx de plorar casi enteladas,
en cambi hi há esperansa en las rialletas
que, dels llabis saltant, com papallonas
extenen las aletas,
portant de l' un á l' altra novas bonas;
que sempre es bona nova la esperansa
per aquell que sufreix ple de anyoransa.
—Bonas festas, Andréu. Siga aquest dia
ple de ditxas per tú y la companyía.
—Bonas festas, Colom, que tal diada
per la alegría sía senyalada.—
Cadescú 'l camí emprén. Lo vell y en Pere,
que ni un cop la mirada torna enrera,
van dret á la Masía.
—¡Qué es extrany tot axó! en Colom murmura
¡se han vist, no se han parlat, y dú á la cara
escrita la ventura
en lloch de la tristesa y la amargura!

—Bonas festas, Andréu. Siga aquest dia ple de ditxas per tú y la companyia.

—En que penséu, Colóm?
—En lo que encara
no acabo de explicarme, á no ser que ara
no passi lo que al temps de la vellura,
ni se estimi 'l mateix que se estimava
cuan la vella filava.
—Ella 'm digué.—Peret, be sabs de sobra
que qui mana no 'm vol a la Masia,
tan sols per un motiu, que es lo ser pobra.
No vull que 'n tinga dos y 'ls donaria
si, sufrint y plorant, mes resignada,
no fos la teva mare respectada.
No 'm parlis, y si 'm veus, atura 'ls passos,
que abans que muller teva, vuy ser nora;
y no ho seré fins que ella me obri 'ls brassos
y la ma jo li besi com senyora.—
Obehint son mandat, callat la miro,
y sento, cuan la veig, tanta alegría
com lo privat del llum al veure 'l dia,
que ella es la aubada per qui jo suspiro.
¿Qué vos sembla, Colom?
—Que es noya aquesta,
á més de guapa y bona, molt honesta.
Tú fas be.
—Així ho crech; mes de vegadas,
cuan los plors se me ennuegan,
y son tantas y tantas las glopadas
de amarg fel, que me ofegan,
penso que 'l món es gran...
—Peret, atura
ton pensament, que me ompla de amargura.
¡Ditxós aquell que veu a la casesta,
hont ha nascut, jugá als fillets joyosos,
y viu la vida honrada y satisfeta
de un cor tranquil y dels recorts hermosos!
¡Ditxós aquell que la fornada posa
hont mateix lo seus pares la posavan,

y al diná la mainada veu joyosa,
sentada hont los seus avis la sentavan!
¡Ditxós qui fumejar veu la escudella
en la taula, hont blanquejan estoballas
filadas, ab lli propi, per la vella,
en tant als nets contava las rondallas.
¡Ditxós aquell que, cuan la mort lo crida,
al llit dels seus passats tranquil la espera;
y com ells cristiá deixa aquesta vida,
clavada sa mirada, la derrera,
en la mateixa creu en que 'ls seus llabis
posaren al morí, y també ell los pesa;
ditxós, si prop las tombas dels seus avis,
cuan la mort l' ha gelat, en pau reposa!
—¡Ditxós, sí diu en Pere. Tal voldria,
mes espinas al cor hi tinch clavadas.
—Mira del Canigó las cims nevadas.
Cuan lo sol del estiu porta alegría
als camps, que ompla de flors y de hermosura,
fon la neu, que devalla de la altura,
y en ayga cristallina convertida,
cubreix los prats y serras de verdura
donant, lo que era gel, calor y vida.
¿Me entens, heréu? No perdis la esperansa,
Puig després del mal temps, ve la bonansa.—
Se aixecan y al Mas van. En sent mitx día
á la taula se assentan. La María
al cap, després en Pere,
á la esquerra en Colom, á qui segueixen
los mossos molt mudats. En tant las criadas
lo que falta enllesteixen,
parlant y treballant atrafegadas,
y omplan fins dalt de caldo la sopera
ab groixuts macarróns. Un cop á taula,
tots enflairen y 's quedan sens paraula.
Per respecte y per dret, es la primera
que 's serveix la mestressa:
servit l' heréu, passa á en Colom la llossa.

Los altres van seguint, y tots ben grossa
racció 's mesuran, fins que cassi 's vessa;
y son nunci las fortas xerrupadas
de que á la boca van las cullerada.
Altre cop la sopera torna á omplirse
y altre cop es vuidada,
puig menjar macarróns, molt be pot dirse
que es cosa per grans festas reservada.
Cadescú de carn d' olla se encimbella
lo plat de pisa, y pren de cada cosa
un tallet ó un tallás, segons que gosa
ó no gosa. Y contém: carn de badella
y de xay; butifarra, cansalada,
buscant tots la més viada;
pernil, pedré ó be coll ó be una pota
de galldindi, y 's conclóu ab la pilota.
La verdura la guaitan, poca en prenen,
y no es extrany, perque tot l' any ja 'n tenen.
Tothom l' estofat mira,
cuit á punt y tan be y ab tan bon flaire
que ab gran forsa 's respira
aquell embalsamat, fins gustós aire,
de manera que toca
primé als nassos menjar que no á la boca.
¡Lo gall! ¡lo gall! ¡lo de la pell torrada!
Tendre la carn y blanca y rica y bona,
pel greix y pels farsits ben adobada,
de menjar tantas ganas á tots dona
que, al poch temps, lo recort d' ell sols quedava,
y 'ls ossos de las cuixas, que guardava
en Colom per botets. Los postres venen:
un tortell de á pesseta; ademés tenen
esclopets y turróns dels de baballa,
neulas, y la garnatxa, que devalla
sens mida omplint los gots, puig tot se vessa
y en tal festa es rumbosa la mestressa.
Servintse de las neulas, y á glopadas,
y també poch á poch y á xerrupadas,

saborejan beguda tan rebona,
deixant lo vidre net en poca estona.
En Colom diu ab cara molt riallera:
—Ja, senyora María,
lo dinà se ha acabat: á Deu donadas
sigan gracias; y Ell fassi qne, juntadas
las personas de avuy, un semblant día
celebrém l' any vinet ab alegría.
Mira á l' heréu, y be compren en Pere
lo que vol dir:—Casat ab la Antonieta.—
Mes la mestressa entén:—Ab la Pauleta.—

LO CRIAT VELL

QUE passa a la Masía?
Tant plora la mestressa,
que un mosso ben depressa
va en busca d' en Colom.
—Veníu, Colom, li crida,
veníu, que la senyora
está tancada y plora,
y al Mas plora tothom.
Voliam consolarla
y compartir sa pena;
mes ella, de dol plena,
nos mana ab trista veu
sortir de sa presencia
perque vol estar sola,

—Veniu, Colom, li crida,
veniu, que la senyora...

perque res la consola;
mes vos, sí que podréu.
¿Qué passa? tots preguntan.
Rumian y 's suposa;
mes lo que 's creu no 's gosa,
Colom, no 's gosa dí;
puig si fos cert sería
la mort de la senyora.
—¿Y en Pere?
—En Pere es fora.
—¿Donchs de ell se tracta?
—Sí
Dich sí; es lo que un hom pensa.
La mare té una carta
y de ella 'ls ulls no aparta.
¡Condolen los seus planys!—
Lo vell ja 's posa en marxa
camí de la Masía,
depressa; ab energía
com si tingués vint anys.
Y en tant que mou las camas,
sempre allargant los passos,
maneja 'l cap y 'ls brassos
y va parlant tot sol.
—¡Be prou que m'ho temía,
be prou que ho sospitava,
be prou que m' ho pensava!
¿Haurá aixecat lo vol?
Lo món es gran, ell deyx;
y lluny del Mas demana
la ditxa. ¡Ab quina gana
heréu, si aquí 't tingués,
tirante de la orella
de dret al Mas anavas,
y allí li demanavas
humil que 't perdonés;
que es mare y la senyora,

á la que deus respecte,
á la que deus afecte,
y l' has feta plorá!
Y á n' ella li diría:
Mestressa, perdonéulo;
mestressa, ara caséulo,
que aixís ditxós será!—
Se atura y 'ls brassos obra
Lo mosso ab ell se junta.
—¿Qué os don'; Colom?—pregunta
curiós y molt sorprés.
Empren lo vell la marxa,
y cuan respon, botzina:
—Depressa, aupa, camina,
que á mi no 'm dona res.—
Al véurel, la mestressa
ab crits dín, que parteixen
lo cor:—¿De qué serveixen
los fills, de qué l' amor,
de qué las nits de vetlla,
los sofriments y penas?
La sang de nostras venas
per ells doném y 'l cor,
é ingrats la mare oblidan,
que dels fills tot ho espera,
per dòna forastera;
y van, per lo seu mal,
á buscá á terra extranya...
—Cuan ja 'l plor los ofega,
lo que la mare 'ls nega
á la casa pairal.
Senyora, sou mestressa:
si vos voléu, se acaba
lo pa que abans guanyava,
y, vell, no puch guanyar;
puig si per mandat vostre
sortís de la Masía,
lo trist recurs tindría

tant sols de aná á captar.
Jo soch de aquesta casa
l' honrat passat, que alenta
en mí y que ara os presenta
un sigle de records;
jo dech y puch parlarvos
sens que vos fassi agravis;
jo soch la veu dels avis,
jo soch la veu dels morts.
Ojau: en nostra terra
busquém, pel fill, la dòna
cristiana, honrada, bona,
feyoera; y be sabéu
que ho té tot la Antonieta,
y ho té com qui més siga;
y qui 'l contrari diga,
mentint, ofen á Deu.
La mare catalana
demana, previsora,
si la que ha de ser nora
ben bona filla ha estat;
perque la bona filla
sabrá ser bona esposa
y mare cuidadosa.
¿Es cert ó no? ¿Es vritat
que en tota la contrada
tothom, á boca plena,
á n' ella la anomena,
si 's tracta de elogiar,
per bona, per honesta,
filla excelent, cristiana,
perfecta catalana,
molt digna de imitar?
Si aquesta es la escullida,
de grans virtuts pubilla,
¿per amorosa filla,
per qué no la voléu?
De vos depen, mestressa;

obríu als dos los brassos,
y en dolsos, aimats llassos
la ditxa lligaréu.
  Ja hos he parlat, senyora;
y dita la darrera
paraula, l' avi espera
lo que volguéu manar.
Si os he pogut oféndrer,
lo vostre perdó implora
lo vell Colom, que plora
perque sab estimar.
  —Colom, escolta y calla
y guarda lo que passa.
Saberho jo, ja es massa,
y es més sabentho tú:
que de l' heréu la falta,
del fill, tothom ignori.
Ja es prou que jo la plori.
Fora tú y jo, ningú!
  No vull que la mestressa
que ha de obtenir respecte.
se enteri que l' afecte
de mare me ha vensut.
Mes llum es de las ninas
dels ulls; es la alegría
del cor; y la Masia,
des que ha desparegut,
es trista. Búscal, pórtal.
  —¿Y trobará á la mare?
—Primer veurá la cara
ofesa, de qui dret
té á respecte.
  —Mestressa,
sou massa rigurosa.
—¡Si no vull altre cosa
que perdoná á en Peret!—
  Ben prest l'égua ensellada
lo vell Colom cabalga.

Se senya.—¡Deu me valga!—
diu, y á bon pas s' en va.
¿Y si no troba á en Pere?
¡Deu meu! ¿qué passaría?
Y al pensá ab la María,
té ganas de plorá.

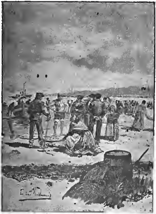

LAS TEMPESTATS DEL COR

GENT de mar, que ab bravura
á la bullenta onada 'l pa demanas,
no oblidis la amargura
que 't donan las germanas
si 's juntan per obrirte sepultura.
Be sabs que se anomenan
la tempestat y mort, y que abrassadas
bramant sobre tú venen
per enfonsá, enrabiadas,
la barca hont los teus fills lo sen pa tenen.
La tempestat airada
devant del cel la nuvolada posa
robantlo á ta mirada;
y la mort, feretosa

fossa á l' abisme 't té ja preparada.
Al pescador no aterra
l' esgarrifós perill, perque 's conforta
pregant á Deu; y á terra
la proa va, y soporta
plè de fe tan terrible y fera guerra.
Y en tant que la desfeta
tempestat brama, encenen lluminarias
los fills y la mareta,
y aixecan sas pregarias
perque 'l pare retorni a la caseta.
Mes cuan la mar se ajoca
al sentir las manyagas de la quilla
que amorosa la toca,
devall la nau se humilla
salvantla dels escolls y de la roca.
Lo mariner navega
lliure de afanys, la vela al vent donada;
y la barca carrega
de peix, que la enfilada
roba del mar y al pescador l' entrega.
Fondeja allí hont ja espera
tota la gent que porta la caboria
de comprar la primera,
y en mitx de la cridoria
la barca de la carga se alleugera.
Y saltan las oradas
dins la banasta ab grans bellugadissas,
los rogés, las obladas,
raps y pagells y llissas
y llubarros y congres y rajadas,
escórporas y ratas
y altres peixos de roca, lluents, vistosos,
encesas las escatas;
y llussos molt gustosos,
calamarsos y 'ls pops de lletjas patas.
Posadas á la sorra
las paneras, ben prest l' encant comensa

Posadas á la sorra
les paneras, ben prest l' encant comensa.

Voltantlas tothom corra
fent comptes ab la pensa,
y la dita més alta l' altra esborra.
Al carro, que ja espera,
carregan las banastas. Fuetejada
la mula, surt lleugera;
y en tant, per la barriada,
las sobras va cridant la peixetera.
Al fogó la paella
preparada ja está, y la gent menuda
escolta ab fina orella,
per la gana moguda,
de l' oli la seguida cantarella.
Y 'l pescador se assenta
rodejat de la dona y la mainada;
y oblidant la tormenta,
dona, á cada mossada,
tallets als fill, á qui ab petons contenta.
Gent de mar, la confiansa
no apartis de la Verge, de María;
y aixís en la bonansa
com en perill, confía
en la Estrella del Mar, que es ta esperansa.

Lo vell Andréu retorna á la barraca,
com ell diu al parlar de la caseta,
la cara molt contenta y satisfeta
y 'ls cuartets fentli pes á la butxaca,
senyal de que la pesca ha sigut bona.
Per la ganya penjada
du una orada, que véurela gust dona,
lo millor peix sortit de la barcada,

destinada á la noya, á la pubilla,
com l' Andréu anomena á la Antonieta.
Y aixís parla tot sol.—La meva filla
contenta 's posará. E, la més maqueta,
bufona y rebufona
de la costa y la plana y la montanya,
de Rosas, l' Ampurdá y de tota Espanya.
¡Quína noya més mona!
No 's troba á Puerto Rico ni á la Habana,
Filipinas y terras extranjeras,
qui la iguali en la gracia, ni en maneras
aventatji á la airosa catalana,
que ha nascut á la terra ampurdanesa
y mereix ser princesa.
¡Ah, senyora María!
si sa mercé sabía
lo que val la Antonieta, á qui per nora
no vol, molt altre fora
son modo de pensá, y prou aniría
a peu coix á buscarla,
donantse per contenta de trobarla
disposta de un pagés á ser la dòna,
cuan mereix de una reina la corona.
Antonieta, ¿que 't sembla aquesta orada?
—¡Ay, Andréu, sou molt bo! Pot ser valdría.
—Cuant per ella 'm donguessin, no sería
lo que val la rialleta de ma aimada;
que tú hn ets, Antonieta,
y per véuret contenta y satisfeta,
l' Andréu be donaría,
no un peix sol, sino tota la pesquera,
y fins se privaría
de veure 'l mar una setmana entera.
¿Per qué no rius?
—Al sol de la alegría
tinch la porta del cor, fa temps, tancada.
—Mar de fons, lo que al cor tens se anomena,
y bufa temporal de amarga pena,

cuan mereixes per bona, honrada y maca,
que la ditxa 't voltejí fent rodc na,
com á la flor la hermosa papallona.
¡Ay, senyora María! Si se atraca,
mano fer foch y trona la andanada
de babor damunt d' ella;
y si á fons no s' en va ja destrossada,
la de estribor, ben cert, que la estabella.
—Bon Andréu, oblidéu que parléu ara
de la mare d' en Pere.
—Es que la mare. .
—Respectantla seré mereixedora
del amor del seu fill, y de ell aimada,
cuan més siga sa mare respectada.
—Antonieta, enamora
la teva parla, y sols sentirte encanta,
que ets molt més que una dòna; ets una santa.
—Deu vos guart. Perdoneume si trencada
es l' ordre que 'm donaréu.—Aixi ab tristesa
parla en Peret, que sobte allí 's presenta,
guaitanlos fit á fit, ab una rialla
molt més fina y més freda que la dalla
de la mort.—Diu l' Andréu:—Aquell que intenta
tenir una conversa per sorpresa,
sens recordar que pot deixá entelada
per vil sospita una honra immaculada,
es un malvat. Saberho te interessa,
y un cop sabut, de casa surt depressa.
Aquí só y aquí 'm quedo Aixís m' ho mana
ma voluntat, més dura que la roca,
més ferma y arrelada que la soca
del roure, que cap fa á la tramontana
sens blincarse. Al cor sento la tristesa,
la negró y fins la por de nit tancada
á la llum, mes oberta a la feresa
de las sombras y als planys de la anyoransa.
Ojáume en nom de Deu: la ànima mia
necessitada 's troba de esperansa;

y vinch á demanarla á tú, ma aimía,
pel meu cor tan volguda,
abans de comensar la caminada
á contrada lluntana,
per mí desconeguda,
en busca de la ditxa benhadada,
que no trobo en ma terra catalana.
—¿Después...?—diu la Antonieta ab neguitosa
veu de plors.
—Si la ditxa allí es trobada,
tornaré aquí á donarla á ma estimada,
y ditxós jo seré, si ella es ditxosa.—
L' Andréu mira á la Antonia; aquest á en Pere.
Ha comprés; y pregunta ab veu severa:
—¿Deixarás á la mare?
—Lo que á mí me apartany dels bens del pare,
no reclamo en tant visca.
—¿En cambi trobas
que admetrer puch la ditxa que li robas?
—¡Antonieta!...
—La ditxa que donarme
vols tú á mí, y que jamay ha de sé admesa
si, al rébrela retruny plany de agonía
de la pobreta mare abandonada,
que al crider á son fill ab gran tristesa,
tan sols li respondría
lo recort de l' ingrat que l' ha deixada.
¡Ay, Peret, de la dóna
que reb al fill que als pares abandona!
Si amor de mare no ha pogut lligarlo,
¿cóm podrá amor de esposa subjectarlo?
—¿Qué 'm resta al món, si aquí, hont consol buscava
ni califu sols hi trobo? ¡Benandansa
ab que en Peret somiaval ja perduda
per sempre 't veig, que ha estat desvanescuda
per ta veu, Antonieta. Y tú, anyoransa,
ab mí caminarás; serás ma amiga,
y ab tú jo ploraré en la terra estranya.

Ah lo que tant somiava, res me lliga.
¡Sol estich, res me queda!
—¡La esperansa!
—¿Hont se troba, hónt se amaga
que foll la busco en va per tot paratje,
y cuan vull agafarla, es com la vaga,
en las aiguas pintada hermosa imatge,
que 's desfá, y al bell fons, allí hont la he vista,
sols hi queda ma cara sempre trista?
Hont he nascut, per mí la tan aimada
Masía dels meus pares y 'ls meus avis,
fa temps que hi trobo agravis,
que agravi es retxassá á la que es volguda
del meu cor. Aquí ve la assedegada
ánima meva: en lloch de la beguda
de consol, fresca y pura,
tan sols del fel li donas la amargura.
¡Guárdit Deu! Jo marxava
per torná, en tú pensant; en tú, Antonieta,
en qui sempre somiava.
Me has despertat y la ilusió es desfeta.
¡Ningú 'm vol! ¡Ningú 'm vol! Tan folla guerra
resistir més no puch, que fet mil trossos
lo cor m' heu arrancat, y fins los gossos
me lladran en ma terra.
¡Guárdit Deu, noya hermosa!
Desgraciat tú me has fet: sigas ditxosa.—
Dit aixó, tremolós, finat se gira
per anar á la porta,
cuan una cosa més potent y forta
que tot lo seu voler, l' atura. Mira
per darrera vegada
á aquella ampurdanesa tan aimada;
y 'ls colsos apoyant damunt la taula,
mitx desmayat, caigut á la cadira,
sens dir cap més paraula
y vensut pel dolor, que horrible 'l mata,
en dolls de plors y de suspirs esclata.

Pensa l' Andréu:—Per més que la Antonieta
treu forsas de flaquesa, ve la onada
tan de través y forta y enlairada,
que no sé com escapa la pobreta
de aquests trángols del cor, que petits deixan
als durs del mar, que tant esfereheixan.—
Ella á en Pere li diu:—Feble criatura,
forta al gaudir, pel sofriment mesquina;
que la primera gota de amargura
per mar la pren y 'l cap al vent inclina,
aixeca 'l cor á Deu, y la divina
voluntat acatant, en Deu confía
y torna arrepentit á la Masía.
—Després la fosca nit, la alba riallera
ompla 'l món de alegría.
T' he sentit, Antonieta. Tú te espera,
la mare á casa.—Aixís ab conmoguda
veu, parla 'l vell Colom. Se aixeca en Pere,
mira y dupta atonat; y la Antonieta,
pel sentiment del seu deber moguda,
tranquila, mes ja prop de ser vensuda
pel plor, que 'l pit estreny y 'ls ulls apreta,
y aumentada la pena ab lo terrible
esfors que fa, li diu:—Torna á la mare,
obtén lo seu perdó, y molt més encara,
molt més te estimare, si axó es possible.—
Surt l' heréu; y en Colom, ab tremolosa
mà pren las de la noya.
Vol parlar; y no pot. La ánima hi posa
cuan las besa, deixanthi rica joya
de llágrimas; que 'l vell de ca' la Roca
diu ab plors lo que dir no pot la boca.
Cuan son sols:—¡Filla meva!—l' Andréu crida
al véurela afinada,
corrent á sostenirla, puig la vida
sembla li manca. Y ella ab abrassada
nerviosa al vell estreny y romp la onada
de amargura que salta del pit fora.
Y com ja no la veuhen, plora, ¡y plora!

L' AIGUA BENEHIDA

TOTA la gent se afanya á la Masia
á fer bunyols. Ni 'l sucre se escasseja
ni 'ls rovells de ous. La feina la María
dirigeix: aiguardent, llimo barreja
á la pasta, que un cop molt preparada
se deixa perque 's posi ben llevada.
Tothom treballa, y fins l' herén, en Pere,
trossos prenent de aquella pasta fina,
á fer ninots ab poca sort se esmera,
tant poca que 'l que son ningú endevina;
y á l' oli, que de tant bulli xerrica,
van á pará 'ls bunyols de mica en mica.
Se estarrufan, rodolan y 's bellugan,
se enfonsan, surten, tornan á amagarse,

y no sembla sinó que á la cuit jugan;
y tot jugant comensan á daurarse,
fins que cuits y ensucrats y fent renglera,
l' avi Colom los posa á la panera.
Benehidas costums ampurdanesas,
de un poble sa de cor, de ánima sana;
alegrías de abans y avuy tristesas
pel qui lluny de la terra vos demana;
¡cóm vos anyora 'l pobre que suspira
y ab ulls del pensament l' Ampurdá mira!
¡Qué hi fa que lluny no arribi la mirada
dels ulls, si forsa té la fantasía
per llansá á dolls la llum á la estimada
contrada hont hem nascut! ¡Qué be 's somía.
despert, cuan als recorts de la infantesa
fem reviurer la terra ampurdanesa!
Es més pur l' aire aquell, més ple de vida,
perque en ell hi há recorts y cants y riallas;
y encesas y apagantse de seguida,
ilusions, dolsos sómnits, fochs de fallas;
y cuan lo respiróm, sentim encara
esclafirhi 'ls petons de nostra mare.
Vibra en ell la que fou dolsa y primera
pregaria de l' infant, pels llabis dita
los ulls al cel posats; la polsaguera
espurnejant de llum, que á evocá invita
lo que ja fou; passat hont hi ha la essencia
del nostre cor, de tota la existencia.
De cor y de naixersa es la mestressa
ampurdanesa, y guarda á la Masía
las costums catalanas. Prest endressa
los bunyols, per si acás algú tenía,
com son molt llaminers, gust de tastarlos
abans de arribá 'ls días de menjarlos.
Dimecres Sant surt molt de matinada
ab l' hereu y en Colom. Vol la senyora
doná exemple als demés. Agenollada
als peus del seu confés, lo perdó implora;

y absols los tres, ab cara compungida,
junts y humils van á rebre 'l Pa de vida.
  Cuan la missa comensa, las primeras
lluentors de l' alba fins la creu arriban
de dalt del presbiteri; y més severas
son las cortinas que la vista privan
dels altars. Tot es trist y tot vol dirnos
que Cristo está sufrint per redimirnos.
  Al altar principal, envolt en gassa,
hi há Jesús á la creu, que en ella expira;
y en tant que de la vida á la mort passa
en afrentós suplici, amorós mira
al poble deícida, que corona
de espinas li ha posat, y á qui Ell perdona...
  Del sacerdot las albas vestiduras,
la casulla morada, tot imposa
y aixeca ab forsa 'ls cors á las alturas,
al cristiá fent gaudir de aquella hermosa
visió del cel, que á l' ánima conforta,
y arrebatantla, als peus de Deu la porta.
  Al acabar la missa, alsant la dreta,
lo ministre de Deu la creu senyala
á tothom benehint. A la Antonieta
la mare veu pregant. Del pit se exhala
un suspir que es de alivi, de alegría:
Si volgués explicarlo, no sabria.
  A en Peret, á la mare, també á n' ella
á un temps han benehit; y á un temps pregavan...
y ensemps los ulls fixaban en aquella
santa imatge de Cristo, y demanavan...
La María sonríu:—Be pot pensarse
lo que abdós demanavan: sí, casarse.—
  Recorda 'l que digué ab veu conmoguda
lo vell Colom de aquella noya honrada,
cuan á en Pere obligá á que la perduda
pau tornés a la casa abandonada.
Després l' Andréu á n' en Colom contava
cóm plorava la pobre, ¡cóm plorava!

La de la mere pren, y respectuosa
besantla, tot son cor, en ella hi posa.

—Sos piors jo puch tornarlos alegrías
obrintli 'ls brassos. ¡Com Jesús los obra
des la creu á totbom! Tu no podrías,
sens sé ingrata negarte, que de sobra
sabs que ella be plorava y be sufría
perque la pau regnés á la Masía.
No té bens, mes en cambi té riquesa
de virtuts, y tan grans, que es dot molt forta:
y una nora virtuosa, la bellesa
de la pau y l' amor ahont entra, porta.
Puig tant se estiman, sigan ben ditxosos.
Convertím sos cors tristos en joyosos —
Van sortint. Mulla en l' aigua benehida
los dits y la ofereix á la Antonieta,
que aixeca 'l cap y tem perdrer la vida
de joya. Ab las duas mans lo pit se apreta:
la de la mare pren, y respectuosa
besantla, tot son cor en ella hi posa.

LOS AVIS

COLOM Las campanas, veus aladas,
cantan la Pascua Florida,
y 's senten las canonadas,
que avuy no son mort, son vida,
fins aquí pel vent portadas.
ANDRÉU Permet de Den la bondat
que una altra Pascua vejém,
y plens de felicitat
mirém al dos que estimém.
COLOM ¡Siga Deu sempre alabat!
ANDRÉU ¿Has sentit las caramellas?
COLOM Be ho crech que las he sentidas.
¡y ab quin gust! perque eran bellas,
ben trobadas y escullidas.

A la llum de las estrellas,
també tú y jo, en semblant nits,
cantabam las nostras joyas,
y ab rams bonichs y escullits
obsequiabam á las noyas,
que avuy ja son rams marsits.
Que tingan una munió
de anys y nevats los cabells,
no es encara lo pitjó,
sinó que 'ns aném fent vells.

ANDREU Crech que ja ho som.

COLOM También jo.
¡Qué hi fa! Estich content, Andréu.

ANDRÉU Estich mol content, Colom.
¿Bebemnı un dit del que treu
las penas?

COLOM Puig que ja hi som,
per ells trinquém, si es gust teu.

ANDRÉU ¡Cóm cantava!

COLOM La alegría
lo cor no pot contení.
Contenta está la María,
contents estéu tots aquí,
y dona gust la Masía.

ANDRÉU ¡Ja ho veus com, per fí, 'ls casém!

COLOM ¡Ja ha costat!

ANDRÉU Deu no abandouada
cuan ab fervor li preguém;
entenéms, si es cosa bona
alló que li demaném.

COLOM Sento ab gust cuan la senyora
la alaba. De la Antonieta
diu que tractada, enamora,
y que es virtuosa y discreta
y que no hi há millor nora.
Emblanquina la Masía,
repassa l' enrejolat,
pinta portas y voldría

—A la llum de las estrellas,
també tú y jo, en semblants nits...

anà á Figueras abiat,
perque tot ho enllestiría
comprant algunas cosetas,
segons l' istil de la terra.

ANDRÉU Ja sortiran 'as cosetas
que deu tenir dins la gerra,
en un recó, amagadetas.
¡Casats á gust de tothom!

COLOM Doném tots gracias á Deu.

ANDRÉU Benehit siga 'l seu sant nom.

COLOM Estich molt content, Andréu.

ANDRÉU Estich molt content, Colom.

EN LO ESPAY

SATÁN

Portéu la nuvolada més negra y esglayosa,
del baf de sang sortida, infamias y pecats,
y 'ls caps de parricidas y dóna luxoriosa
li posaréu per rodas, deixantlos ben lligats
ab llenguas de blasfemos y gent calumniadora
Los cors dels que, en la terra, del or foren escláus,
fets pedras que no senten al que gemega y plora,
trayéulos de una urpada y servirán de claus.

ASTARÓT

Satán, tinch bona presa, que ja sufreix lo cástich
etern. De horrible brida podrá servir sa pell.
Fins als damnats esplaya.

SATÁN

¿Es un atéu? ¡Fah! Fástich
me fan los que á Deu negan. No 'm parlis may més d' ell.
Se ajáu á la nuvolada
boca avall, y fort xiulant;
ab mans y peus estrebada
dona als caps, que van rodant
los ulls movent
las dents petant,
cruixint; furient
udol llansant.

SATÁN

¿Quína es aquesta terra que guarda una montanya,
per dos mars rodejada, la dol món vell y 'l nou?

VEU DE L' ABISME

La terra que 'ns retxassa y se anomena Espanya,
la que a la Creu se abrassa, lliurantse del teu jou.

SATÁN

Conech aquesta terra la de la Inmaculada,
la terra ahont dos apóstols vingueren, la dels sants;
la que de nit y día, devant de Deu postrada,
en monastirs y temples al cel aixeca cants.
¡Ah Espanya malehida! me dons esgarrifansa
perque alt de tas banderas clavada hi tens la Creu,
perque á la Santa Verge confías ta esperansa
y tens hermosa gesta escrita en nom de Deu.

VEU DE L' ABISME

Llansi l' infern bufada; reventi las montanyas
y arrasi ta alenada, brunzent torrent de foch,
en tot lo món las terras que avuy son las Espanyas,
fins que no quedi de ellas ni 'l més ignorat lloch.

SATÁN

¡Si jo pogués, ni sombra, ni rastre, ni una fita,
ni un bri, ni recordansa deixava 'l meu furor!
¡No puch, que en cada roca s' hi aixeca santa hermita
y té la Verge a Espanya un temple en cada cor!
Un jorn, de això fa segles, en cada gra de sorra
del bruent desert de Sahara, hi naix un fill de Ismael,
y escupo aquell exércit, dihentli:—¡Ves, esborra
lo nom cristiá de Espanya y fesne un poble infiel!—
La Creu veig abatuda, triunfant la mitja lluna.
L' infern llansa rialladas; la onada va pujant,
y van la brida solta, soldats de la fortuna,
los fills del fals profeta avant y sempre avant.
Y callan las campanas, se apagan del santuari
las llantias; sols ressona del mahometá la veu:
¡Espanya per Mahoma! Del goig en lo desvari
udolan; y 'ls responen: ¡Espanya per la Creu!
Vensuda, acorralada, jamay lo coll ajoca.
Ja tot perdut, sols queda en enlairat recó
de Asturias una cova, damunt de ella una roca,
y allí l' espanyol clava la Creu del Redemptó.
Ab los alarbs se encara y 'ls diu:—A aquesta serra
se troba Espanya, y de ella ardit jo baixaré.
¡Qué hi fa, fills de Mahoma, que haguéu guanyat la terra
mentres que 'l cel me quedi y al cor hi tinga fe!
¡Zou! ¡zou! los montanyesos; al aire la bandera,
voltejin las campanas á somatent cridant;

agafi la má 'l ferro. ¡Zou! ¡zou! ¡Alarbs, enrera!
Nosaltres avant sempre. ¡zou! zou! ¡avant! ¡avant!
¡Nissaga malehida! Al só de la campana,
de cada roca y mata armát surt un aixám.
¡Desperta ferro! crida la terra catalana.
¡Avant! ¡Santa María! ¡Sant Jordi! ¡Avant! ¡Firám!
Nissaga malehida, que may pert la esperansa
y aclama al Sant Apóstol, á Jaume, 'l fill del Tró;
ahont posa la petjada, allí la patria avansa,
y avall van las fronteras devant del seu penó.
L' astur la Verge Santa de Covadonga invoca,
á Montserrat la casa pairal té 'l catalá;
la gent aragonesa, mes ferma que la roca,
té per intercessora la Verge del Pilá.
Y lluitan, l' alarb llansan á la regió africana;
¡y encara prou no 'n tenen! y nou e ignorat món
á las tenebras roban portanthi, ab fe cristiana,
la llum de l' Evangeli per medi de Colón.
¡Oh, terra malehida!

ANGEL

¡Oh, terra benehida!

SATAN

Jo vull ferla ma esclava.

ANGEL

¡En va jamay podrás,
puig per la Verge Santa es terra protegida
y al pit dels fills de Espanya la Creu hi trobarás.

Esferehit
Satan udola,
la nuvolada
pel llamp llansada
salta, rodola.
Se sent un crit.

LA DISCORDIA

Atura ta carrera, Satán, y á la nevada,
més alta cim, acóstat del mont del Canigó;
repénjat de una roca y encén ab ta mirada
l' estany gelat. Be guaita, que al fons m' hi trobo jo.

SATAN

¡Oh! veu que al sonar glassas, ¿qué ets tú?

LA DISCORDIA

Só qui llansava
los fills de Espanya á lluitas sangrentas de germans.
Units los lleons y barras, lo seu penó triunfava;
Caíns, ja no sentíren de la victoria 'ls cants.
Espanya be plorava, mes tú y jo ab alegria
los seus planys escoltavam; ¡gaudía 'l seu penar!
y mentres la nafrava dels fills la bogería,
lo Rosselló perdía, perdía Gibraltar.

SATAN

¡Ah! ¡Ah! 't conech, Discordia, de mí sempre estimada
com filla meva.

LA DISCORDIA

Lliuram del gel, del fret etern;
n im la sang bullenta y prest la flamarada
dels odis y la guerra será goig de l' infern.

SATAN

Tant alt la flamarada voldría jo aixecarla,
tant alt, que de Llevant al Finisterre anés,
després fins á Tarifa de un sol bufech llansarla
perque de Espanya entera un munt de runas fes.
L' hom' que primer la terra tacá de sang germana
Caín fou, y l' infern busca desde llavors Caíns:
tu 'ls fas, Discordia; ¡aixécat!

LA DISCORDIA

¡No puch! La Tramontana
ja 's mou, y sa alenada gelada 'm te aquí dins.

SATAN

Ajáute, Tramontana. Recúllet. ¡Feste enrera!

LA TRAMONTANA

A Deu sols obeheixo. Atúrat, que á punt vens
per veurer cosa bona. Ovira la foguera
ab que 'ls peregrins diuhen que son á Recaséns.
Postrats devant la Verge ab humiltat li pregan
perque jo ab ma alena la 'ls dongui la salut

SATAN

¡Sempre la Fe, 'l santuari! ¡Al peu sempre 's congregan
del trono de María! ¡Sempre so aquí vensut.

CORO DE PELEGRINS

Veníu, fills de la terra, la terra ampurdanesa,
postréms devant la Verge del mont de Recaséns,
enviémli la pregaria en pur amor encesa,
envolta en nuvoladas de ben flairós encens.
Siguéu, oh Verge aimada, la nostra intercessora
devant Jesús, fill vostre, qui 'ns ha de judicá.
La terra ampurdanesa la vostra gracia implora:
vulgáu, ¡oh Mare nostra pregar per l' Ampurdá!

SATAN

Pórtam lluny, nuvolada formada
del baf del pecats;
rodoláu ab la llenga penjada,
oh caps de damnats.
A aquest poble que al cor y a la boca
té 'l Sant Nom de Deu
y á María en sas penas invoca,
¡l' ampara la Creu!
Caps de damnats,
llampeguejéu,
crits enrabiats
y udols llanséu.
Rodeu
grunyíu,
rasieu,
sofriu;
corréu,
fugiu.
¡Paréu!
¿Sentíu?

CANT DE VELL

Cuan ve l' hivern de la vida
nos escalfém al caló
del recort,
que si es sant y bo, sens mida
n s dona dolsa escalfó,
dols conort.
Molt amarga es la vellesa
cuan al buscar nostre esguart
temps passats,
tan sols veyém ab tristesa
que gela, aquell fer esbarat
dels pecats.
Recorda, ánima dormida,
que la mort ha de vení.
¡Quí sab si
ja es aprop, y a nostra vida
se prepara á posar fí
sens sentil
Mira que la batallada
que 'l teu fi senyalará
sentirás
pot sé ab l' ánima pesada,
y ab pecat que 't damnara
morirás,
mes no per viure en la gloria,
per patir eternament
á l' infern.
Penedeixte y fes memoria,
que 't guanye 'l penediment
lo be etern.

SATÁN

Malehíts, puig fins cantant
se inspiran en lo Sant nom
de Deu. ¿Qui canta?

VEU DE L' ABISME

Satán,
es un vell que 's diu Colom.

SATÁN

Sento plors, planys y gemechs,
agradable cantarella
més grata á la meva orella
que dels trons los espetechs.
Per mí las llágrimas son
beguda dolsa com mel.
¡Per tú las pregarias, Cel!
¡Per mi, llágrimas del món!

ÁNGEL

Sols per tú son las vingudas
de la rabia y la venjansa,
las del que pert le esperansa
desconfiant de Deu. Nascudas
de l' amor, la contrició,
de las cristianas y puras
virtuts, van á las alturas
ahont troban gracia y perdó.

SATÁN

Plora n á aquesta Masía,
y qui plora es jove, hermosa.

ÁNGEL

Es mare.

SATÁN

Es dòna, afanyosa
de plaers y de alegría.

ÁNGEL

Es mare.

SATÁN

Sí, y té la cara
trista, y la joya no brilla
en sos ulls.

ÁNGEL

Que té en la filla
clavats.

SATÁN

Aquí hi há una mare,
que es dóna jove y vol viure
perque estima, es estimada.
¡Lluitarém! Una riallada
deixám llansá: aixó 'm fa riure.

ÁNGEL

Angel caigut, ¿no veus que la Masía
no branlarán ta astucia ni 'ls teus brams?
Las paraulas del Angel á María
dalt la porta llegeix. Del jorn de Rams
mira la creu de palma benehida
que guarda 'l seu llindar. Guaita al capsal
la imatge de la Verge. Aquí es la vida
cristiana, y res podrás, Esprit del mal.

SATÁN

Veurém quí guanyará. De la existencia
l' instint será per mí.

ÁNGEL

Pel cel lo cor.

SATÁN

Lo gela 'l fret egoísme, y sapresencia
en glas ha convertit sempre l' amor.

ÀNGEL

¿Qué sabs tú de la essencia del cel que se anomena
amor, que á la criatura imatge de Deu fa,
si tú sols vius dels odis y rabias, y ta pena
y 'l ten esglayós cástig, es no pogné estimá?

SATÁN

¡Ah! ¡Ah! ¿Vols recordarme la ja vella rondalla
de aquell amor de mare, amor que ve del cel?
Si ve, en lo món se enfanga.

ÀNGEL

Oh, Génit del mal, calla,
y en lloch de escupir, trágat lo teu asquerós fel.
Recorda mas paraulas y escolta altra vegada
vritat per tú sentida.

SATÁN

No vull.

ÀNGEL

Quédat parat.
Baf del pecat que formas la negra nuvolada,
torna al infern. Tú, póstrat; escolta agenollat.
Si may per l' egoísme la terra fos gelada,
la Mare, que es puresa, la Mare, que es amor,
calor li donaría tant sols ab sa mirada
y ab lo glatir del cor.

—Baf del pecat que formas la negra nuvolada,
torna al infern. Tú, póstrat, escolta agenollat.

Es ángel que á la terra hi porta la ventura,
hi porta la esperansa y 'ls sants recorts del cel;
sa veu de la existencia endolsa la amargura,
sa veu, que es fresca mel.
Cuan los més forts desmayan, guarda ella la esperansa;
per estimar creada, sols viu per estimar;
may ha cremat sos llabis lo fer crit de venjansa
tan sols sab perdonar.
Perfum del Paradís, amor de amor essencia,
la Mare 'l cor se arranca per ferne als fills present;
pels fills viu la mareta, per ells per la existencia,
per ells mort sonrient.
Satán, cuan á la terra llatzeri ta mirada,
en cada mare un ángel ab rabia hi trobarás,
la seva ánima pura per estimar creada,
may esclavitzarás.

SATÁN

La lluyta ja comensa.

ÁNGEL

També comensa 'l día.
¡Agenollát encara! De dalt del campanár
lo brons á prega invita, y la oració á María
eleva 'l bon cristiá.

SATÁN

¡Déixam que al infern torni, que l' *Angellus* me ofega!

ÁNGEL

Guaita á la trista mare que 'l diu ab gran fervor.

SATÁN

¡Encara altra campana! ¡La rabia ara 'm mossega
ab dents de ferro 'l cor!

ÁNGEL

Calla, Satán. Ta cara al llot siga enterrada,
puig diu de la campana la augusta, santa veu,
que 'l sacerdot aixeca ja la Hostia consagrada,
ahont es lo Fill de Deu.

En tant que ab sas veus puras
cantan á las alturas
los ángels á l' Etern,
cuan la campana calla
Satán bramant devalla
al bell fons de l' infern.

LA CONXITA

Es ben cert, es ben que la alegría
ha entrat ab la Antonieta á la Masía;
y també que no 's cansa de alabarla,
cuan de la nora parla,
la senyora María,
que ab lo cor y la boca
de ella diu que es la perla de la Roca.
La Antonieta repara
que sogra vol dir mare,
y en tot se porta com virtuosa filla.
També es molt cert que al Mas ella disposa,
ella mana, y que allí no 's fa cap cosa
que á la jove no agradi. Maravilla
pot sé á algú causará, sent ben senzilla

la rahó. La Antonieta,
modesta y mol discreta,
may á ningú se imposa
ni diu vull, ni voldría,
sino:—Si os semblés be, desitjaría.—
Y, natural, la sogra, la senyora,
sempre vol lo mateix que vol la nora,
y tots están contents á la Masía.
Als cuatre anys, ¡Deu del cel, y quina joya!
La senyora Maria, conmoguda,
no sab lo que li passa; alegra plora
y 's mou y balla més que una baboya;
y en Peret repeteix ab una cara
de Pascuas:—¡Ja soch pare! ¡Ja soch pare!—
Joyosos están tots. Be desitjavan
un noy; mes es pubilla.
y si be era un hereu lo que esperavan,
¡ben vinguda la noya!
¡ben vinguda la filla!
¡ben vinguda, per sempre ben vinguda!
—Ja sou avia; mestressa, ¿qui ho diría?
—Avia so y ab moltíssima alegría.
Vestíu be á la petita; tot ho duga
ben net y fi. No fassi cap arruga
la roba. Estiréu be la camisola,
posèuli amorosida la bandola.
¡Ay, la reina de Espanya,
la guapa, la bufon,
tan menuda y remona!
¿á qui enganya la nena, á qui es que enganya?
A l' avia, que é petons se menjaria
la boqueta tan fresca, y las galtetas,
y 'ls ullets y també las orelletas.
¡Ay, la meva fil·leta, la Conxita!
¡si ella es la més petita!
¡Cóm me toca la galta!
Ja 'm coneix. ¡Si parlar tan sols li falta!
Un problema 's presenta:

¿á qui 's sembla la nena? La María
diu que es l' avia mateixa, que sería
temeritat negarho. No 's contenta
en Peret si no afirman que es al pare
á qui 's sembla: la mare
diu que á n' ella; y per fi sentencia sabia
termina 'l plet, fallant que son de l' avia
lo nas y la barbeta;
las mans, los ulls y 'l front de la Antonieta;
y 'l posat de la cara, y més la boca,
d' en Peret de la Roca.
Y tots contents, segueix á la Masía
regnanthi santa pau, dolsa alegría.
La Antonia, bona filla, bona esposa,
es també bona mare. A la filleta,
que es un tros del seu cor, en qui joyosa
veu tota sa esperansa satisfeta,
sempre cuida amorosa,
sense que may li sembli prou cuidada.
Hi fixa 'l pensament y la mirada
y l' ánima y tot cuant alenta en ella.
La vida ja no es seva, es de la filla,
puig la llum dels seus ulls en los ulls brilla
de aquell ser tan petit, de aquella estrella
que ilumina sa vida;
amor de amors, de cara encesa y blanca,
hermosa com los ángels; ser que tanca
lo que surt de aquest món, puig no té mida:
tot lo gran, tot lo pur, tot lo que alenta
en lo cor de la mare, hont sempre 's mira
de la gloria del cel una guspira.
La gent de la Masía está contenta.
La primera paraula, endevinada
millor que pronunciada,
es noticia important.—Tú, la petita
ja ha dit mare.—¿Ha dit mare?—Ab veu ben clara.
—¿Es cert que la menuda ja ha dit mare?—
La vritat sigui dita,

molt bona voluntat necessitava
qui entengués que tal deya la Conxita;
mes com tothom acaba
per converti en un fet lo que voldria,
la menuda parlava. Y afirmava
la senyora María,
que no sols deya mare, que avia deya;
y se enfadava cuan algú no ho creya;
Resultat: que en virtud de la divina
lley que fa que l' amor, com corrent pura,
devalli, portant vida y hermosura
á tot cuan naix y creix y Deu destina
á rellevá 'l que acaba,
á la Masia tot subjecte estava,
del més gran á la cosa més petita,
á la nena menuda, á la Conxita.
Axis que despertava, la mirada
de la mare fixada
ja estava en los seus ulls; y recullia
la llum que de ells sortia,
á temps que la rialleta
ab un petó agafava la Antonieta.
Després la agenollava
damunt del blanch llitet, y la maneta
guiantli, la senyava
devant la Santa imatge de María;
y la filla ab gran pausa repetía
los prechs, que fervorosa,
entre petons, la mare li ensenyava.
¡Ensenyá á pregá á un ángell Santa cosa
hont de Deu la bondat radiant flameja,
puig l' ánima en contacte ab lo cel posa.
Si 'ls serafins poguessin teni enveja,
envejavan missió tan estimada,
que á la mare per Deu ha estat confiada.
Cuan la nena pregava, be 's sentían
veus de ángels que del món al cel pujavan,
veus de ángels que del cel al món venían,

A la masía tot subjecte estaba,
del més gran á la cosa mes petita,
á la nena menuda, á 'l'a Conxita

y fins flaires de mirra 's respiravan.
Dels atmetllers las blancas flors se obrían;
y per més que era día, las estrellas
tornaban á sortir; y las abellas
los raigs del sol buscavan
per ferlos més daurats; y be cantavan
los aucells. Tot tenía
en la terra y l' inmens vaus de alegría,
puig de l' infant son sempre las pregarias
rebudas en lo cel ab Iluminarias.
Tan gratas son á Deu, que de la altura,
los querubíns per rébrerlas devallan,
y per sentirlas fins los ángels callan
y fins lo sol son moviment atura.
Axís que las recullan, desplegadas
las alas esbategan; y rodolan
per 'l espay encenentlo, flamaradas
de llum increada, cuan per l' aire volan
Devant l' Etern murmuran sas veus puras
del infant las pregarias, convertidas
en himne de alabansa, y repetidas
pels ángels y pels sants en las alturas
Ja cómplerts los tres anys, ¡Deu meu! un dia
la tristesa se extén per la Masia,
que sembla sense sol, que l' aire hi falta.
¿Qué passa? ¡La Conxita está malalta!

LA MARE

Be lluytan, mes tots cauhen. Be voldrian
resistir, seguir drets, sens apartarse
ni un sol moment del llit; mes ¡ay! sentian
las parpellas baixarse.
La són, ab qui lluitavan, damunt queya
dels ulls que se encenían, se enfonsavan;
y en tant que la mirada ja no veya,
las orellas xiulavan.
Se imposava 'l descans; tota energía
dominava la són; y l' avia, 'l pare
se rendían. Sols una resistía:
la Antonieta, la mare.

Prop la filla sentada, la primera
lluentor del trench de l' alba la trobava,
y també prop la nena, la darrera
claror del sol. Passava
aquellas nits tan tristas y tant duras,
en la malalta fixa la mirada,
contant las horas, horas de amargura,
inquieta y resignada
y pregant; y pregant ab la vehemencia
de la mare que guaita cóm la febra
crema la sang y arranca la existencia
de la filla, y la gebra
sent del esglay al pit. Y no 's movía
lo llabi, perque ab l' ànima pregava.
Y en tant lo cor glatía. ¡Cóm glatía!
¡Qué fort esbategava!
Passava del temor á la esperansa,
més bonica com més es cruel y fera
la realitat. Tornava á la frisansa,
que semblava foguera
cremantli las entranyas. La rosada
del desitx, la ilusió, sobre ella queya
retornantli la vida altra vegada,
y aixís la pobra deya:
—¡Se 'm mort! ¡Se 'm salva!—crits hont se fonían
la por y la esperansa; sotregadas
que las fibras del cor tant sols sentían,
que saltavan llansadas
uns cops tant baix, tant baix, que sols bi había
del fossar la quietut y las negruras;
y altres cops al bell cim de la alegría,
del sol á las alturas.
¡Y 'l cor sagnava! Mes l' amor de mare
se imposava y tenía sempre alerta
la abatuda materia, y en la cara
de la filla y desperta
la mirada, que may, may apartava
seguint la malaltía; cruel martiri, '

muda sufrint, al veure que apagava
los colors de aquell lliri
tan bonich, tan bufó, que ab sa alenada
de perfums regalava á la Masía,
que la omplía de llum ab sa mirada;
de joya y de alegría
ab rialletas de boca petonera,
bresca de mel; mes ¡ay! ¡a convertida
en frets llabis hont sols hi há la derrera
guspira de la vida.
Y la mort se acostava per besarla;
y la mare la veya, la sentía,
y lluitava ab la mort fins retxassarla,
y pregava y sufría.
Y sufrint y pregant, las nits passavan,
y sufrint y pregant, los jorns venían,
y 'ls pensaments de la Antonieta anavan
á recorts que tenian
la pols de or de la joya. ¡Qué horrorosos
son los mals de la vida cuan se miran
á través del cristall del temps ditxosos!
També 'ls petits delíran,
y al delirar recordan abrassadas
y petons y rialletas y las ninas. .
¡Pobra mare, que sens las alenadas,
alenadas divinas,
com aquellas que als mártirs alentavan,
caigut haurial A l' última visita
digué 'l metje á la mare que 's trobavan
prop del fi: 's necessita
molt cuidado, perque la malaltia
va á fe 'l tom. Si es per be, será salvada;
si es par mal...—¡Oh, Deu meu, Santa María!
¡Oh, Verge per mi aimada,
pregueú al Vostre Fill per la filleta
del meu cor!—¡Zubl ¡zubl feya. ¡Y cóm glatían
las venas dels seus polsos!—Pren, maqueta,
que axó es mam bo.—Y seguían

las angunias, més feras cada volta,
perque la hora suprema era arribada.
La esperava callent, sens donar solta
al plor, sufrint, fixada
la mirada en la filla, en qui te tota
sa existencia posada. Ab dalé busca
senyal que siga per lo cor com gota
de rosada. Se ofusca
la vista, y al cervell sent martelladas
pesantas, que ferosas retrunyían;
y burgits, y aixecarse flamaradas
que al pit se retorsían.

Sent una veu extranya, que diu cosa senzilla,
ó que senzilla sembla:—Antonia, pensa en tú.—
Y ella respon ofesa:—Tan sols penso ab ma filla.—
Després mira esglayada. Allí no hi ha ningú.
A la Conxita guayta y busca una esperansa
en la seva careta.—¡Jo crech que va milló!
—Estás rendida, mare. Per un moment descansa.
—Ma filla n' es malalta. ¿com puch descansar jo?
—Ets jove; tens las joyas de una existencia hermosa;
la vida als teus ulls se obra ab totas las lluentors
del goig. Ton marit te aima y 't diu ab veu melosa
que ets tú la seva ditxa, l' amor dels seus amors.
Morint tot ho perdrías. ¿No sents pujá á la cara
glopadas de la febra? Descansa. ¿No dorm ell,
y es pare? ¿No dorm l' avia?
—Ells sí, mes jo so mare.—
Y dit això, ella 's porta las mans al cap. La pell
li crema. Y ve de fora remor de las ventadas
del fort garbí que arrambla, xiulant ab gran burgit,
la seca fulleraca. Y lluny, de las onadas
arriba 'l persistent, monótono y ronch crit.
La veu torna á sentirse.—Si to jo 't digués, oh, dóna,
tant guapa, que ets la joya, l' encant de l' Ampurdá,
escull per ser ditxosa: si vols una corona

de reina, una corona ton front adornará,
¿voldrías tú la ditxa?

—¡Oh, sí que la voldría!—
respon aquella mare del cor ab tot l' esclat.
Reventa una riallada á temps que 'l llamp lluhía
y per l' espay rodava 'l tro ab gran feretat.
La mar se esglaya y calla y 'l vent garbí se ajoca.
La mare tremolosa porta las mants al pit;
y en tant guaita á la filla, á Deu piadosa invoca.
Y es cada cop més fosca, més negra aquella nit.
Satán á l' Angel mira, á l' Angel de la Guarda
que está prop de la mare, prop de la filla está.
Treyent fora 'l dimoni de tot l' infern la farda
de odis y de soberbias, li diu.—¡Meva será!—
L' Angel sols las pestanyas remóu, y torrentada
tan forta de llum llansan, que semblan que se han fos
los sols y las estrellas juntantse en sa mirada,
que en lo dimoni fixa, guaitantlo silenciós.

SATAN

No pots perdrer la vida cuidant a la malalta.
Tan sols pensa en ta ditxa. Demana y lo volgut
tindrás.

ANTONIETA

Per ser ditxosa, sols una cosa 'm falta
que Deu á ma filleta li torni la salut.

SATAN

Mira que aquesta filla, per qui consums ta vida,
pot sé un jorn sera ingrata, sa joya 'l teu dolor.

ANTONIETA

¡Qué hi fa! Si pel meu castich sigués desagrehida;
si un jorn ¡que Deu no ho vulga! portada de furor
de infern, fos parricida, y fora 'l pit me obría
y 'l cor d' ell me arrancava; sagnat sé que 'l cor meu
per ella glatiría, y que morint, diría:
ditxosa sigas, filla, y que 't perdoni Deu.

Y somriu l' Angel, sacut las alas,
torna á plegarlas després que soltan,
com papallonas de ricas galas,
mil llumenetas que á Antonia voltan.
Satáo frenétich sas mans mossega
y escumaradas de rabia llansa,
en tant que vetlla la mare y prega,
en Deu posadas fe y esperansa.

SATAN

¡Oh, dóna! si vols veure en qué la malaltía
que á ta filleta postra y mata, consisteix,
jo puch mostrartho. Guaita.

ANTONIETA

¡Jesús! ¡Santa María!
¡Qué horrible es lo que miro! ¡Me esglaya!

SATAN

¡Ja cedeix!
¡Oh, Angel! Ja comensa l' espant y ab ell l' egoísme.

Canta ara de las mares lo sant y etern amor.
Aquesta ja es vensuda. ¡Victoria per l' abisme!
¿Hónt son aquells inmensos, purs sentiments del cor?

ÁNGEL

Satán, cuan á la terra llatzeri ta mirada,
en cada mare un ángel, ab rabia y trobarás;
la seva ánima pura, per estimar creada,
oh, Esprit del mal, jamay esclavitsar podrás.

SATÁN

¿No veus que ja tremola, no veus que ja es vensuda?

ÁNGEL

May es vensut qui prega.

SATAN

Gelada per l' esglay
la filla oblida. Guaita; prest la veurás caiguda.

ÁNGEL

¡Es mare!

SATÁN

Es dòna.

ÁNGEL

¡Es mare!

SATÁN

Será ma esclava.

ÁNGEL

¡May!

SATÁN

Escolta, hermosa dòna si vols veure curada
á la filleta teva, pots darli la salut
á cambi de ta vida; mes tot lo que te agrada,
amor, joya, esperansa, será per tú perdut.
Escull entre la ditxa que en aquest món te espera
y 'l clot per enterrarte, y digas lo que vols.
Al món, sempre alegría, la vida falaguera;
en lo fossar, la fosca, la carn desfentse en pols.
Enfilaira 'l mal que apesta, guaita la sarg podrida,
la boca amoratada, humors en corrupció.
Tot ho absorbeixes, mare, mes perts la teva vida,
donantli en mitx la boca, un llarch y fort petó.

A un temps un petó sona y un cant ple de dolsuras,
y un bram de fera rabia. Satán cau á l' infern;
y aquell petó de mare juntantse ab las veus puras
dels angels, al cel puja fins arribá al Etern.
La filla 'ls ullets obra, las mans extén bufona,
somriu, y á sa mareta li parla ab tendra veu:
—¡Ay, mare, cóm te estimo! ¡Ay, mare, ja estich bona!—
La mare diu joyosa:—¡Deu meu, gracias! ¡Deu meu!—
Salvada ja la filla, be pot sentir la mare
de aquellas nits de vetlla, del contingut plorá,
de tants días de angunia l' efecte; y prest repara

que té la sang gelada, que 'l cap li cau, que va lo cor paralisantse. Sa vista enterbolida la mort veu que se atansa. Demana á Deu perdó; després busca á la filla, y ab l' últim raig de vida la veu.—Filleta meva, li diu, fesme un petó.—

L' Angel sosté á la mare. Rodeja ab sa divina mirada de llum pura, á la que 's sent morí. Sens forsas la Antonieta lo cap al pit reclina de l' Angel, que li parla ab veu del cel així.

—Descansa, ánima hermosa,
adormte en lo meu pit, ánima pura,
que ja la fatigosa
senda de la amargura
per tú acaba y comensa la ventura.
Vina ab mí, santa dóna,
que ets santa per ser mare. Senyalada
tens al cel la corona,
y per la filla aimada
tú pregarás devant de Deu postrada.
Celestials armonías
baixéu de las esferas á la terra;
aubada, de alegrías
ompla la vall, la serra;
campana, la oració canta á María.
Oh flors, los més flairosos
perfums llanséu; aucells, obríu las alas
per festejá amorosos
á la mare, ab las galas
dels vostres cants més bells y primorosos.
Deixéu la bresca, abellas,
y acompanyéula al cel formant corona;
vosaltras, sempre bellas
hermosas papallonas,
veníu fins la regió de las estrellas.

Y tú, mare amorosa,
puja á la Gloria y naix á eterna vida;
vina, ánima virtuosa,
que ets pel cel escullida,
pel món plorada y sempre benehida.

Després en Peret entra y sent folla alegría
al veure á la filleta, la filla del cor seu,
riallera ajoguinada; y mentres que cubría
de forts petons sa cara, donant gracias á Deu,
repara en la Antonieta y esporugit se atansa;
la crida, 'l seu front besa, y ab plany que trenca 'l cor
perque sa ánima entera y ab ell sas joyas llansa:
—¿Ets morta? plora, ets morta, tú, amor del meu amor?
—Y veu com al cel puja, puig Deu en sa infinita
bondad permet se esquinsi de tot l' inmens lo vel.
La mirá entrá á la Gloria, pregar per la Conxita,
per la filleta seva. Y aquesta ab veu de mel
li diu:—No ha mort la mare. ¡No es morta, que es al Cel!

A la santa, estimada y bona memoria de la meva

CARITAT,

que tanta 'n tinguè per mi en aquesta Vall de llágrimas.

✝ *Madrit 28 de febrer de 1893.*

ÍNDICE